

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
АКАДЕМІЧНИЙ ФАХОВИЙ КОЛЕДЖ
НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
«ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ»**

КАФЕДРА ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ ТА ПАТЕНТНОЇ ІЮСТИЦІЇ

ПРОФЕСІЙНА ЕТИКА ТА АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ

Навчально-методичний посібник

для підготовки здобувачів фахової передвищої освіти освітньо-професійного
ступеня молодшого бакалавра галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право»

Видавничий дім
«Гельветика»
2025

Укладачі :

Харитоновна Олена Іванівна - д.ю.н., професор, завідувач кафедри права інтелектуальної власності та патентної юстиції НУ «ОЮА» - ORCID ID: 0000-0002-9681-9605

Кирилюк Алла Володимирівна - к.ю.н., доцент, доцент кафедри права інтелектуальної власності та патентної юстиції НУ «ОЮА» - ORCID ID: 0000-0002-3051-6599

Бааджи Наталія Пилипівна - к.ю.н., доцент, доцент кафедри права інтелектуальної власності та патентної юстиції НУ «ОЮА» - ORCID ID: 0000-0002-9889-4879

Галупова Лариса Ігорівна - к.ю.н., доцент, доцент кафедри права інтелектуальної власності та патентної юстиції НУ «ОЮА» - ORCID ID: 0000-0001-6263-2773

Рецензенти:

Сафончик Оксана Іванівна – д.ю.н., професор, професор кафедри цивільного права НУ «Одеська юридична академія»;

Шамша Ігор Володимировч - кандидат філософських наук, доцент, в.о. завідувача кафедри філософії НУ «Одеська юридична академія»

*Рекомендовано Цикловою комісією з права та правоохоронної діяльності
Академічного фахового коледжу ОНЮА
(протокол № 1 від 29.08.2025 року).*

П841 **Професійна етика та академічна доброчесність** : навч.-метод. посіб. для здобувачів фахової передвищої освіти галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право» / уклад. Кирилюк А.В., Галупова Л.І., Бааджи Н.П.; Академічний фаховий коледж ОНЮА. – Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2025. – 110 с.

ISBN 978-617-554-758-8

Навчально-методичний посібник містить короткий виклад лекційного матеріалу, плани та завдання до практичних занять та самостійної роботи, тести, питання для підсумкового контролю знань і вмінь здобувачів фахової передвищої освіти.

Призначений для здобувачів фахової передвищої освіти галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право» Академічного фахового коледжу з метою вивчення дисципліни «Професійна етика та академічна доброчесність».

ЗМІСТ

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ.....	4
ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН.....	7
ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОГО КУРСУ.....	8
ТЕМА 1. Основи академічної доброчесності.....	8
ТЕМА 2. Академічна доброчесність як основа професійної етики.....	24
ТЕМА 3. Основні вимоги академічної доброчесності.....	28
ТЕМА 4. Дотримання права інтелектуальної власності як прояв академічної доброчесності.....	36
ТЕМА 5. Порушення академічної доброчесності.....	52
ТЕМА 6. Плагіат як основний вид порушення академічної доброчесності.....	59
ТЕМА 7. Відповідальність за порушення академічної доброчесності	67
ТЕМА 8. Академічна доброчесність в зарубіжних країнах.....	74
МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ (РЕКОМЕНДАЦІЇ) ДЛЯ ВИКЛАДАЧІВ, ЯКІ ПРОВОДЯТЬ ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ.....	87
ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ.....	88
ПИТАННЯ ДЛЯ ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ ЗНАНЬ І ВМІНЬ ЗДОБУВАЧІВ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ.....	99
РЕКОМЕНДОВАНИЙ ПЕРЕЛІК ДЖЕРЕЛ.....	101

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Навчальна дисципліна «Професійна етика та академічна доброчесність» полягає у формуванні академічної культури та нетолерантного ставлення до проявів академічного шахрайства; виробленні необхідних практичних навичок усного та писемного мовлення, необхідних для успішного навчання та майбутньої професійної діяльності; формуванні ефективної мотивації до самоосвіти та розвитку, здатності до критичного мислення і перевірки фактів; вивченні актуальних питань етичних відносин з урахуванням професійної діяльності юристів, вимог чинного законодавства, а також виробити навички етичного спілкування у практичній діяльності.

Сьогодні з урахуванням існуючих вимог кожен заклад освіти вже має свою розроблену систему забезпечення етики академічних взаємовідносин та принципів академічної доброчесності, що є важливою складовою у формуванні академічного успіху освітньої установи. Разом з тим, розширення використання дистанційної форми навчання, різноманітних програмних засобів, розбудова політик відкритих даних, відкритої науки, відкритої освіти, відкритих інновацій актуалізує необхідність аналізу академічної доброчесності у цифровому середовищі, виокремлення нових форм прояву академічної недоброчесності та шляхів їх попередження та подолання. Сьогодні поширеним стає використання термінів «е-нечесність», «online-нечесність», які визначають поведінку, що порушує академічну доброчесність та етичні принципи в освітньому онлайн-середовищі. Поява цих понять викликає потребу у новому осмисленні академічної доброчесності та професійної етики, які раніше, можливо, не розглядалися викладачами та адміністраторами.

Це зумовлює необхідність поглибленого вивчення шляхів та інструментів, які сприяли б розбудові та активному застосуванню принципів професійної етики та академічної доброчесності в науково – освітній сфері України.

Програма курсу «Професійна етика та академічна доброчесність» передбачає формування у здобувачів фахової передвищої освіти цілісного уявлення про професійну етику та академічну доброчесність, ознайомлення здобувачів фахової передвищої освіти із основними принципами академічної доброчесності у середовищі закладу фахової передвищої освіти, етичних аспектів діяльності людини.

Курс «Професійна етика та академічна доброчесність» розроблено в межах Проекту сприяння академічній доброчесності в Україні (Strengthening Academic Integrity in Ukraine Project, SAIUP), що адмініструється Американськими Радами з міжнародної освіти за сприяння МОН України та підтримки Посольства США в Україні.

Навчально-методичний посібник з курсу «Професійна етика та академічна доброчесність» підготовлений з урахуванням положень міжнародних договорів та угод, Цивільного кодексу України, спеціального законодавства України про інтелектуальну власність, аналізу матеріалів

судової практики та призначається для підготовки здобувачів фахової передвищої освіти ступеня фахового молодшого бакалавра.

Метою вивчення дисципліни «Професійна етика та академічна доброчесність» є формування академічної культури та нетолерантного ставлення до проявів академічного шахрайства; вироблення необхідних практичних навичок усного та писемного мовлення, необхідних для успішного навчання та майбутньої професійної діяльності; формування ефективної мотивації до самоосвіти та розвитку, здатності до критичного мислення і перевірки фактів; вивчення здобувачами актуальних питань етичних відносин з урахуванням професійної діяльності юристів, а також вимог чинного законодавства, а також виробити навички етичного спілкування у практичній діяльності.

Предмет дослідження – принципи академічної доброчесності в освітньому та науковому просторі, формування академічної культури здобувачів фахової передвищої освіти, підготовлених до професійної діяльності в різних галузях освіти, науки тощо.

Методи пізнання: поєднання традиційних та інтерактивних методів навчання з використанням інноваційних технологій. Словесні методи: інтерактивні лекції (проблемні лекції, лекції-дискусії, лекції-презентації, лекції-демонстрації з використанням мультимедійного обладнання). Практичні методи: практичні заняття, навчальні дискусії, робота в групах, робота в парах. Наочні методи: методи спостереження, ілюстрації, демонстрації, презентації. Робота з навчально-методичною літературою: конспектування, тезування, аналіз, рецензування. Відеометод у сполученні з новітніми інформаційними технологіями та комп'ютерними засобами навчання: дистанційні, мультимедійні, веб-орієнтовані та ін. Самостійна робота: складання глосарію, таблиць, написання доповіді, есе, повідомлення, підготовка презентації.

В процесі викладання зазначеної дисципліни та її самостійного вивчення здобувачами фахової передвищої освіти вирішуються наступні задачі:

- сформувати уявлення про об'єкт, предмет та завдання курсу, а також роль і місце академічної доброчесності в системі університетської освіти;
- засвоєння теоретичних положень академічної доброчесності та норм законодавства щодо дотримання академічної доброчесності;
- усвідомити й запам'ятати систему понять, оволодіти науковою термінологією.

Після вивчення дисципліни здобувач фахової передвищої освіти повинен знати:

- сутність академічної доброчесності та основні прояви академічної нечесності та шляхи її подолання;
- окреслення шляхів і способів підвищення академічної культури;
- знати та дотримуватися етичних принципів професійної діяльності;
- сучасні тенденції розвитку академічної доброчесності в Україні та країнах ЄС, перспективи гармонізації законодавства України та законодавства ЄС у питаннях дотримання академічної доброчесності;

Після вивчення дисципліни фахової передвищої вищої освіти повинен вміти:

- виробляти навички аналізу та реферування наукових текстів, підготовки на основі опрацьованих текстів аналітичних оглядів, довідок, висновків;
- застосовувати моральні навички у своїй професійній діяльності в цілях підвищення її ефективності;
- знати та дотримуватися етичних принципів професійної діяльності.

Після вивчення дисципліни здобувач фахової передвищої освіти повинен ознайомитися:

- з практикою застосування судами законодавства щодо дотримання академічної доброчесності;
- з проблемами, перспективами та основними напрямками подальшого розвитку академічної доброчесності в Україні в аспекті забезпечення дотримання принципів академічної доброчесності.

Даний посібник визначає нормативний зміст навчання з дисципліни, встановлює обсяг та рівень засвоєння знань за видами навчальних занять та самостійної роботи згідно вимогам освітньо-професійної програми підготовки бакалаврів.

Основними видами навчальних занять з курсу «Професійна етика та академічна доброчесність» є лекції, практичні заняття, передбачається також самостійна робота здобувачів фахової передвищої освіти. Підсумковою формою контролю є залік. Оцінювання результатів навчання здобувачів фахової передвищої освіти щодо опанування навчальної дисципліни здійснюється відповідно до Положення про організацію освітнього процесу в Академічному фаховому коледжі.

100-бальною шкалою	Шкала за ECTS	За національною шкалою	
		Екзамен	залік
90-100	A	Відмінно	зараховано
82-89	B	Добре	
74-81	C		
64-73	D	Задовільно	не зараховано
60-63	E		
1-59	Fx	Незадовільно	
1-34	F		

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№ п/п	Тема	Лекційн і заняття (год.)	Практичн і заняття (год.)	Самостій на робота (год.)
1	Основи академічної доброчесності	2	2	40
2	Академічна доброчесність як основа професійної етики	2	2	-
3	Основні вимоги академічної доброчесності	2	2	-
4	Дотримання права інтелектуальної власності як прояв академічної доброчесності	2	2	-
5	Порушення академічної доброчесності	4	4	10
6	Плагіат як основний вид порушення академічної доброчесності	2	2	-
7	Відповідальність за порушення академічної доброчесності	4	4	10
8	Академічна доброчесність в зарубіжних країнах	2	2	-
	Всього	20	20	60

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОГО КУРСУ

Тема 1. Основи академічної доброчесності

1. Поняття академічної доброчесності.
2. Законодавство у сфері академічної доброчесності.
3. Принципи академічної доброчесності.
4. Суб'єкти забезпечення академічної доброчесності.
5. Академічна культура: поняття, функції, складові.
6. Академічне письмо в системі академічної доброчесності.
7. Кодекс академічної доброчесності.

Академічна доброчесність є фундаментальним принципом, на якому ґрунтується високий стандарт освіти і наукових досліджень. Це поняття охоплює широкий спектр етичних норм і правил, які регулюють поведінку всіх учасників академічного процесу, включаючи викладачів і здобувачів освіти.

Академічна доброчесність - це сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень¹.

Однією з ключових складових академічної доброчесності є згода всіх учасників дотримуватися визначених правил і виконувати обов'язки, які на них покладено. Це створює атмосферу довіри та сприяє якісному і надійному обміну знаннями і ідеями.

В літературі виділяють п'ять основних цінностей академічної доброчесності - чесність, довіра, справедливість, повага і відповідальність. Ці цінності визначають стандарт поведінки, яку очікується від кожного учасника.

Міжнародний Центр Академічної Доброчесності акцентує на тому, що віри в ці цінності недостатньо. Важливо також захищати їх, навіть коли зустрічаєте тиск або різноманітні точки зору. Це вимагає рішучості, самовідданості та мужності².

До того ж, академічна доброчесність включає в себе правильне використання джерел інформації, дотримання авторських прав і надання точної інформації про методи та результати досліджень. Контроль за дотриманням цих принципів не тільки покликаний забезпечити довіру до результатів навчання, але й зберегти інтегритет академічного процесу в цілому.

Отже, академічна доброчесність не тільки визначається цінностями, але й вимагає постійних зусиль та відданості від усіх її

¹Закон України «Про Освіту». Стаття 42 „Академічна доброчесність”. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#n613>

²Академічна доброчесність у ДІВТ. Електронний ресурс: <https://dfmrt.duit.edu.ua/about-the-institute/academic-virtue/>

учасників для створення освітнього середовища, яке підтримує високі стандарти і наукову чесність.

Академічна доброчесність в Україні знаходить своє законодавче віддзеркалення у ряді нормативно-правових актів, визначених Конституцією України, Законами «Про освіту», «Про вищу освіту», «Про наукову і науково-технічну діяльність», а також у нормативних актах Кабінету Міністрів України та інших органів влади.

Одним із важливих аспектів академічної доброчесності є захист інтелектуальної власності та авторського права. У цьому контексті, ст. 54 та ст. 41 Конституції України, Закон України «Про авторське право і суміжні права», а також ст. 51² Кодексу України про адміністративні правопорушення визначають основні принципи та відповідальність за порушення прав інтелектуальної власності.

Зокрема, ст. 433-456 Цивільного кодексу України визначають правові аспекти у сфері цивільного права щодо інтелектуальної власності. Особливу увагу слід приділити ст. 442, де надається визначення того, що твір вважається опублікованим, якщо він відображений у загальнодоступних електронних системах інформації. Згідно пункту 3 цієї статті, опублікувати твір без згоди автора дозволяється лише у випадках, передбачених законом.

У зв'язку із розвитком сучасними технологіями та збільшенням випадків плагіату, ст. 50 та 51 Закону «Про авторське право і суміжні права» визначають поняття плагіату та встановлюють відповідальність за його скоєння. Згідно з положеннями цих статей, плагіат - це оприлюднення чужого твору під ім'ям особи, яка не є його автором. Відповідно до положень закону, за це передбачено відповідальність згідно з адміністративним, цивільним та кримінальним законодавством.

Однак, слід відзначити, що покарання за порушення авторського права, згідно ст. 176 Кримінального кодексу України, передбачено тільки у випадках, коли це спричинило матеріальну шкоду у великому розмірі. Законодавство також визначає адміністративну відповідальність, штрафи та конфіскацію незаконно виготовленої продукції в разі порушення прав інтелектуальної власності, зокрема в ст. 51² Кодексу України про адміністративні правопорушення.

Також до законодавчих актів, що регулюють академічну доброчесність, входять положення про академічну доброчесність закладу вищої освіти. Це сприяє забезпеченню стабільності та високого рівня якості навчального процесу в Україні.

Положення Цивільного кодексу та Кримінального кодексу України чітко визначають норми, що регулюють правові аспекти інтелектуальної власності та відповідальність за порушення цих прав, зокрема, у випадках плагіату та незаконного використання творів.

Стаття 442 Цивільного кодексу України визначає твір опублікованим, якщо він відображений у загальнодоступних електронних системах інформації. Це положення є дуже важливе, оскільки у сучасному цифровому світі, з Інтернетом та іншими електронними засобами спілкування,

опублікування творів може відбуватися не тільки у традиційних засобах масової інформації, а й у віртуальному просторі.

Зазначена стаття доповнюється пунктом 3, який закріплює норму, що ніхто не має права опублікувати твір без згоди автора, за винятком випадків, передбачених чинним законодавством. Це положення ставить особливий акцент на захист авторських прав та вимагає відповідального відношення до публікації творів, враховуючи права та інтереси їхніх творців.

Щодо статті 429 Цивільного кодексу України, вона стосується ситуацій, коли твір створюється в рамках трудового договору. У цих випадках для використання твору необхідно отримати згоду як автора, так і юридичної або фізичної особи, які спільно володіють майновим правом інтелектуальної власності на створений об'єкт. Такий підхід враховує комплексність виникнення прав інтелектуальної власності у трудових відносинах та надає додатковий рівень захисту для творців, які працюють в умовах трудових відносин.

Згідно зі статтею 176 Кримінального кодексу України, кримінальна відповідальність за порушення авторського права, настає у випадках плагіату. Відзначимо, що ця стаття передбачає кримінальну відповідальність тільки у випадках, коли завдана матеріальна шкода у значному розмірі. Це ставить під сумнів ефективність кримінального захисту авторських прав у випадках, коли матеріальна шкода не є значною.

Отже, ці положення Цивільного та Кримінального кодексів України спрямовані на створення чіткої правової бази для регулювання сфери інтелектуальної власності, забезпечуючи високий рівень захисту авторських прав та визначаючи відповідальність за їхнє порушення.

Статті 176 та 177 Кримінального кодексу України встановлюють критерії для визначення матеріальної шкоди та визначають її розмір в різних випадках. Зокрема, шкода вважається значною, якщо вона перевищує у двадцять і більше разів неоподатковуваний мінімум доходів громадян, великою - якщо вона перевищує у двісті разів, а в особливо великому розмірі - якщо вона перевищує у тисячу разів неоподатковуваний мінімум доходів громадян. Ці норми надають основу для визначення вагомості та серйозності порушень, пов'язаних з порушенням інтелектуальної власності.

Щодо закладів освіти, вони зобов'язані розробити та затвердити Положення про академічну доброчесність. Основною метою цього Положення є встановлення внутрішньої системи забезпечення академічної доброчесності в закладі освіти. Ця система повинна визначати стандарти та принципи, яких дотримуються у сфері освітньої та наукової діяльності здобувачі вищої освіти та співробітники закладу.

Положення про академічну доброчесність має на меті створення ефективного середовища з нульовою терпимістю до порушень академічної доброчесності та етичних норм. Воно також повинно враховувати загальноприйняті світовою спільнотою стандарти та вимоги, спрямовані на забезпечення високих стандартів в освіті та науці.

Такі положення та стандарти можуть включати обов'язки з дотримання правил посилення на джерела інформації, дотримання вимог законодавства про авторське право, чесне та відкрите подання результатів досліджень, а також встановлення процедур контролю за дотриманням академічної доброчесності та об'єктивного оцінювання результатів навчання.

Принципи академічної доброчесності визначають основні стандарти етичної поведінки та моральних цінностей для всіх учасників освітнього процесу. Розглянемо основні принципи:

Чесність, порядність та правдивість: Цей принцип визначає не лише дотримання формальних правил, але й високі стандарти чесності та моральності в усіх видах академічної діяльності. Вимагає від учасників освітнього процесу систематичної уваги до етичних норм та уникнення будь-яких проявів нечесності.

Довіра: Довіра важлива для створення сприятливого середовища, де кожен учасник освітнього процесу може впевнено розповідати про свої ідеї та думки. Вона знімає страх поділитися знанням, сприяючи відкритому обміну інформацією та думками.

Справедливість та законність: Цей принцип визначає неупереджене та справедливе ставлення до всіх учасників освітнього процесу, без будь-якої форми дискримінації чи нечесності. Зобов'язує учасників освітнього процесу діяти в межах закону та підтримує справедливі взаємини між ними.

Повага: Принцип визнає важливість поваги до різноманітності думок та ідей учасників освітнього процесу. Враховує необхідність поважати гідність інших та їхнє фізичне та психічне здоров'я.

Відповідальність: Підкреслює важливість взяття на себе відповідальності за власні дії та виконання зобов'язань перед іншими учасниками. Важливо бути готовим відстоювати гідність інших та протистояти будь-яким формам академічної недоброчесності.

Принципи академічної доброчесності для викладачів є основою високих стандартів вищої освіти, спрямованих на розвиток здобувачів освіти як професіоналів і громадян. Розглянемо більш розгорнуто кожен з цих принципів:

Утверджувати важливість академічної доброчесності: Викладачі, як поборники істини, несуть відповідальність за передачу знань, які базуються на об'єктивності та наукових фактах. Вони повинні ставити акцент на ретельність, дотримання коректності та чесності як ключових цінностей у вищій освіті.

Плекати любов до навчання: Викладачі сприяють розвитку здобувачів освіти, встановлюючи високі академічні стандарти. Стимулюючи та визнаючи таланти здобувачів освіти, вони надають можливість для вираження креативності та справедливого визначення особистого потенціалу.

Ставитися до здобувачів освіти як до самостійної особистості: Викладачі визнають унікальність кожного здобувача освіти та проявляють особисту увагу й повагу. Це сприяє взаєморозумінню та створює сприятливу атмосферу для ефективного навчання та розвитку.

Створювати атмосферу довіри в аудиторії: Викладачі створюють атмосферу, що ґрунтується на довірі та вірі здобувачів освіти. Вони можуть досягти цього, застосовуючи методи, що не обмежують свободу здобувачів освіти, і сприяють вільному обміну ідеями та взаємодії.

Будучи менторами та наставниками, викладачі несуть велику відповідальність за формування не лише фахових навичок, але й цінностей та моральних принципів у своїх здобувачів освіти. Забезпечення високих стандартів академічної доброчесності сприяє підготовці висококваліфікованих фахівців, здатних етично вирішувати виклики сучасного світу.

Заохочення здобувачів освіти до академічної доброчесності може відбуватися через делегування їм значних повноважень у галузі підтримки та захисту високих стандартів доброчесності. Здобувачі освіти проявляють більший інтерес до участі в спільнотах, де конкуренція є чесною, де цінують чесність, а неправомірна поведінка має відповідні наслідки. Розуміння, що головним стимулом для академічної нечесності є відчуття поширеності та несанкціонованості, має важливе значення.

Проявом відповідальності професорів і викладачів є чітке формулювання очікувань стосовно чесності в академічній роботі. Вони повинні чітко пояснювати свої очікування, включаючи характер і межі співпраці між здобувачами освіти. В більшості випадків здобувачі освіти хочуть мати чіткі настанови та привітають їхню наявність в програмах курсів, де викладачі надають їм ретельні пояснення.

Розробка справедливих та релевантних методів оцінювання - ще один крок у сприянні чесності здобувачів освіти. Здобувачі освіти очікують, що їх академічну роботу оцінюватимуть повно і справедливо. Використання методів, які підтримують активне мислення та розвиток навчальних можливостей здобувачів освіти, є важливим аспектом цього процесу.

Ці підходи сприяють створенню позитивного навчального середовища, підтримують інтегритет навчальної системи та сприяють розвитку у здобувачів освіти відповідального ставлення до навчання.

Обмеження можливостей для академічної нечесності є важливою стратегією для забезпечення чесності в освітньому процесі. Запобігання академічній нечесності включає кілька ключових аспектів:

- Чіткі та реалістичні правила: Забезпечення чітких та реалістичних правил співпраці та виконання завдань допомагає уникнути невизначеностей, які можуть стати джерелом спокус для нечесних дій.

- Ефективне управління: Забезпечення належного управління навчальним середовищем та безпекою під час іспитів сприяє утриманню здобувачів освіти від намагань вчинити академічну нечесність.

- Відкрите викривання та реагування: Створення системи, яка виявляє та реагує на випадки академічної нечесності, включаючи відповідні санкції, що сприяють для забезпечення ефективності протидії.

- Загальноуніверситетські стандарти: Важливо визначити та підтримувати стандарти академічної доброчесності на рівні університету. Це

допомагає виробити єдність у спільноті та підтримує загальні цінності чесності.

- Залучення всієї спільноти: Включення всіх учасників спільноти, здобувачів освіти, професорів та адміністрацію, у визначення, поширення та захист академічної доброчесності забезпечує повноту та ефективність цього процесу.

Ці заходи сприяють створенню навчального середовища, яке активно запобігає академічній нечесності та підтримує високі стандарти чесності в освітньому процесі.

Суб'єктами забезпечення академічної доброчесності є різні групи учасників освітнього процесу, включаючи педагогічних, наукових, науково-педагогічних працівників, інших співробітників, а також здобувачів освіти та слухачів курсів підвищення кваліфікації.

Обов'язки та відповідальність суб'єктів:

Педагогічні, наукові та науково-педагогічні працівники:

- здійснюють викладання та дослідницьку діяльність відповідно до етичних стандартів;

- створюють сприятливе навчальне середовище для розвитку академічної доброчесності серед здобувачів освіти;

- визначають та дотримуються власних етичних норм у навчально-науковій роботі.

Здобувачі освіти та слухачі курсів:

- зобов'язані виконувати завдання та виконувати навчальні обов'язки чесно та доброчесно;

- утримуватися від плагіату та інших форм академічної нечесності;

- поважати правила співпраці та взаємодії в навчальному середовищі.

Заклади освіти та наукові установи:

- забезпечують створення сприятливого середовища для дотримання академічної доброчесності;

- розробляють та впроваджують механізми виявлення порушень та притягнення до відповідальності;

- визначають стандарти академічної доброчесності та сприяють їх виконанню.

Державна служба якості освіти України:

- здійснює контроль за дотриманням академічної доброчесності в закладах освіти;

- виконує державний нагляд за забезпеченням якості освітніх програм та дотриманням етичних стандартів.

Забезпечення академічної доброчесності є важливою складовою розвитку освітньої системи, яка покликана формувати високі етичні стандарти серед всіх учасників навчального процесу.

Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти та Міністерство освіти і науки України грають ключову роль у забезпеченні академічної доброчесності та вимірюванні якості освіти в Україні.

Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти:

- розробляє вимоги та стандарти, які визначають критерії оцінки якості освітньої діяльності, включаючи наукові здобутки та інші аспекти;
- проводить аналіз якості освітньої діяльності закладів вищої освіти під час акредитації освітніх програм та інших акредитаційних процедур;
- встановлює вимоги до рівня наукової кваліфікації осіб, які здобувають наукові ступені та розробляє порядок їх присудження;
- займається розглядом питань щодо порушень академічної доброчесності та виконує інші повноважень, визначені законодавством.

Міністерство освіти і науки України:

- визначає та реалізує державну політику у сфері освіти, включаючи заходи щодо підтримки академічної доброчесності;
- здійснює контроль та нагляд за дотриманням академічної доброчесності в усіх рівнях освітньої системи.

Обидві організації взаємодіють та співпрацюють для створення ефективної системи забезпечення якості та академічної доброчесності в українській вищій освіті. Їхні дії спрямовані на підвищення якості освітніх програм, розвиток науки та формування відповідального підходу до навчання та дослідницької діяльності.

Академічна культура - це сукупність норм, цінностей, традицій і звичаїв, які визначають стиль життя та діяльність університетського співтовариства. Вона має на меті забезпечення високого рівня навчання, дослідницької роботи та обміну знаннями.

Академічна культура є важливим поняттям у вищій освіті, яке охоплює набір цінностей, норм, звичок і навичок, що визначаються в академічному середовищі. Вона включає у себе не лише знання і академічні досягнення, але й спосіб життя, етику, професійну мораль, спілкування і культурні взаємовідносини в університетському середовищі.

Функції академічної культури включають сприяння науковим дослідженням, розвиток критичного мислення, поширення знань і виховання етичних цінностей.

Функції академічної культури:

- формування знань і вмінь: Академічна культура стимулює інтелектуальний розвиток здобувачів освіти та викладачів, надаючи основи для навчання і дослідження. Вона включає в себе розуміння наукових методів, критичного мислення, аналітичних і дослідницьких навичок, а також дотримання наукової дисципліни.
- сприяння розвитку особистості: Академічна культура визнає значення особистісного зростання здобувачів освіти. Вона сприяє розвитку самодисципліни, самовиховання, відповідальності, творчості і креативності. Крім того, вона сприяє формуванню професійної ідентичності і розвитку особистих цінностей.
- забезпечення етичних стандартів: Академічна культура передбачає дотримання високих стандартів моралі і етики. Вона формує у здобувачів освіти свідомість про необхідність дотримання правил академічної чесності,

запобігання шахрайству і плагіату, поваги до прав інтелектуальної власності та іншими етичними нормами.

Складові академічної культури включають дотримання наукової дисципліни, повагу до інтелектуальної власності, академічну свободу та взаємоповагу між членами спільноти.

Складові академічної культури:

- знання і навчання: Це основна складова академічної культури, яка включає в себе оволодіння науковими знаннями та розвиток академічних навичок. Здобувачі освіти повинні засвоювати предметні знання, розуміти теоретичні концепції, а також володіти методами дослідження, аналізу та критичного мислення.

- наукова діяльність: Академічна культура сприяє розвитку наукової діяльності здобувачів освіти та викладачів. Це включає проведення наукових досліджень, участь у конференціях, публікацію наукових статей та доповідей. Наукова діяльність сприяє здобуттю нових знань, розвитку критичного мислення та сприяє професійному зростанню.

- академічна чесність: Це важлива складова академічної культури, яка передбачає дотримання принципів чесності, інтелектуальної чесності та етичних стандартів у навчанні та дослідницькій роботі. Це означає уникати плагіату, чесно оцінювати свої знання та допомагати іншим в їхньому навчанні.

- взаємодія і спілкування: Академічна культура включає в себе взаємодію та спілкування між здобувачами освіти, викладачами та іншими учасниками освітнього процесу. Це може бути взаємодія на заняттях, дискусії, спільні проекти та співпраця. Взаємодія сприяє обміну ідеями, розвитку соціальних навичок та сприяє створенню науково-освітнього співтовариства.

- культура оцінювання: Академічна культура передбачає справедливе та об'єктивне оцінювання досягнень здобувачів освіти. Оцінювання має базуватися на якості роботи, знаннях і вміннях здобувачів освіти, а також враховувати їхнє академічне зростання. Культура оцінювання також включає конструктивну зворотну, зв'язок та розвиток здобувачів освіти засобами оцінювання.

- сприяння культурному розмаїттю: Академічна культура визнає значення культурного розмаїття та різноманітності. Вона сприяє розумінню та повазі до різних культурних та етнічних груп, сприяє створенню сприятливого середовища для всіх здобувачів освіти та викладачів.

- професійна етика: Академічна культура включає розвиток професійної етики, яка передбачає дотримання професійних стандартів, високої моралі та відповідальності. Це означає дотримання етичних принципів у викладанні, дослідженні та професійній діяльності.

Академічна культура має важливе значення для успішного навчання, розвитку здобувачів освіти та підготовки їх до професійного життя. Вона сприяє формуванню цінностей, навичок та стандартів, які є необхідними для досягнення академічних та професійних цілей. Правильне розуміння та втілення академічної культури сприяє створенню сприятливого та

розвинутого академічного середовища, де здобувачі освіти і викладачі можуть ефективно співпрацювати, обмінюватись знаннями і досвідом, а також вдосконалювати свої професійні навички.

Академічна культура впливає на формування і збереження академічних стандартів і норм. Це охоплює вимоги до наукових досліджень, публікацій, методів викладання, процесу оцінювання та взаємодії в академічному середовищі. Ці стандарти допомагають забезпечити якість освіти, відкритий і справедливий доступ до знань, а також розвиток академічної спільноти.

Важливим аспектом академічної культури є також розвиток критичного мислення. Здобувачі освіти повинні вміти аналізувати, оцінювати та критично сприймати інформацію, що надходить до них. Це дає змогу розвивати самостійність, самокритичність і здатність до обґрунтованого висловлення своїх думок.

Університетське середовище пропонує широкі можливості для розвитку академічної культури. Це може включати участь у семінарах, конференціях, наукових гуртках, дослідницьких проєктах і співпраці з викладачами та колегами. Крім того, академічна культура підтримує використання інформаційних ресурсів, бібліотек, електронних баз даних та інших джерел знань.

Загалом, академічна культура відіграє важливу роль у формуванні освічених, висококваліфікованих фахівців та сприяє розвитку суспільства. Вона сприяє розумінню значення науки, культури, етики та взаємодії в академічному середовищі, що веде до поширення знань і прогресу у різних галузях.

Академічне письмо є невід'ємною частиною академічного середовища і відіграє ключову роль у передачі знань та інформації. Воно передбачає використання мови для висловлення своїх думок, проведення досліджень, написання рефератів, статей та інших наукових текстів. Однак, академічне письмо також вимагає дотримання певних правил та норм, що утворюють систему академічної доброчесності.

Академічна доброчесність означає виконання вченими, здобувачами освіти та іншими академічними діячами етичних норм та принципів, що дозволяють забезпечити чесність, точність та достовірність наукових досліджень та публікацій. Це включає такі аспекти, як уникнення плагіату, дотримання прав інтелектуальної власності, акуратне цитування джерел та коректну роботу з даними.

Один з найважливіших аспектів академічної доброчесності - це дотримання права інтелектуальної власності. Інтелектуальна власність охоплює авторські права, патенти, винаходи, товарні знаки та інші форми власності інтелектуальної продукції. У контексті академічного письма, це означає поважне ставлення до інтелектуальної праці інших авторів та використання їхніх матеріалів відповідно до встановлених норм. Плагіат, який полягає у представленні чужих ідей, текстів або досліджень як власних, є порушенням права інтелектуальної власності і супроти засадам академічної доброчесності. Це може включати копіювання тексту без

належного цитування, переклад чужих робіт без дозволу або подання результатів досліджень інших авторів як власних. Плагіат не тільки порушує інтелектуальну власність, але й підриває довіру до академічної спільноти та суспільства загалом.

Для забезпечення дотримання права інтелектуальної власності та уникнення плагіату існують певні рекомендації та норми, які слід дотримуватися. Одним із найважливіших кроків є належне цитування джерел. Коли ви використовуєте ідеї, думки або тексти інших авторів, необхідно посилатися на них у своїй роботі. Це можна зробити шляхом включення посилань на джерела, використання відповідних вихідних посилань та вказівок про авторство. Цитування повинно бути точним і коректним, дотримуючись правил відомих стилів форматування, таких як MLA, APA.

Крім цитування, також необхідно дотримуватися авторських прав, коли використовуєте графіки, таблиці, фотографії або інші матеріали, що належать іншим особам. Якщо ви плануєте використати такі матеріали у своїй роботі, необхідно отримати дозвіл від автора або використовувати їх у межах дозволених випадків відповідно до законодавства про авторські права.

Запобігання плагіату і дотримання права інтелектуальної власності також передбачає уважне проведення досліджень і перевірку джерел, щоб переконатися, що ваші дослідження і текстові матеріали є оригінальними. Це означає, що ви повинні відзначити всі використані джерела і не використовувати без дозволу інші чужі матеріали. Існують також спеціалізовані програми та інструменти, які допомагають виявляти плагіат. Вони аналізують текстові матеріали та порівнюють їх з великими базами даних, щоб виявити подібності із вже існуючими роботами. Використання таких інструментів може допомогти вам уникнути непередбачених проблем та порушень прав інтелектуальної власності. Окрім того, важливо мати на увазі етичний аспект академічного письма. Це означає, що ви повинні бути чесними, дотримуватися принципів наукової доброчесності та вести дослідження з відкритими намірами. Це включає чесність у представленні результатів досліджень, уникнення маніпуляцій даними, правильне оформлення авторства та відкритість у спілкуванні з колегами та іншими дослідниками.

Узагалі, академічне письмо в системі академічної доброчесності має за мету забезпечити високу якість наукових досліджень, поширення знань та розвиток науки. Дотримання права інтелектуальної власності, уникнення плагіату та виконання етичних норм є важливими аспектами цієї системи. Розуміння та практика академічної доброчесності сприяють підтримці інтелектуальної спільноти та зміцненню довіри до наукової діяльності.

Кодекс академічної доброчесності.

Кодекс академічної доброчесності є документом або набором правил та норм, які регулюють етичні стандарти поведінки студентів, викладачів та інших членів академічної спільноти в освітніх установах. Його основна мета полягає в підтримці й захисті освітнього процесу та забезпеченні справедливості в оцінюванні й набутті знань.

Кодекс академічної доброчесності є ключовим документом, який регулює етичні стандарти та норми в академічній спільноті. Зазвичай його формулюють та схвалюють за участю широкого представництва соціальної групи академічної спільноти, таких як викладачі, здобувачі освіти, дослідники та інші члени академічного середовища. Кодекс може бути розроблений на рівні конкретних навчальних закладів або академічних громадських організацій.

Основні риси Кодексу академічної доброчесності:

- містить універсальні етичні норми, які є загальноприйнятими в академічному середовищі. Водночас, він може враховувати локальні аспекти, залежно від конкретного соціокультурного контексту та специфіки навчального закладу;

- Кодекс академічної доброчесності відноситься до групи «soft law», тобто до документів, що не мають жорсткої юридичної фіксації. Він базується на досвіді, ціннісних орієнтаціях та ідеалах академічної спільноти;

- може відповідати різним моделям етичного регулювання, таким як модель “згоди”, “чесності” або комбінація обох. Він визначає правила та обов'язки членів академічної спільноти та встановлює санкції за порушення цих норм;

- може бути інтегрований в систему управління університетом, сприяючи внутрішній дисципліні та етичній поведінці членів академічної спільноти;

- визначає санкції за порушення етичних норм та може передбачати наявність етичних органів, які відповідають за розгляд питань академічної доброчесності.

Кодекс академічної доброчесності є важливим інструментом для підтримки етичних стандартів у вищій освіті, сприяючи високим стандартам чесності та професійної поведінки в академічному середовищі.

Кодекс академічної доброчесності за моделлю глибокої інтеграції:

- детально формулює обов'язки та зобов'язання членів академічної спільноти, включаючи заборону плагіату та інші форми академічної нечесності;

- визначає процедури розгляду порушень, включаючи складання актів, проведення слухань, а також механізми апеляцій;

- встановлює різні рівні санкцій в залежності від тяжкості порушення, включаючи виправлення, дисциплінарні заходи та виключення з навчального закладу;

- регламентує повноваження та функції етичних органів, визначаючи їх роль у розгляді порушень та наданні рекомендацій;

- включає додатки із конкретними ситуаціями етичних порушень, що допомагають членам спільноти розуміти стандарти та навички вирішення етичних дилем.

Кодекс академічної доброчесності за моделлю декларацій та цінностей:

- визначає основні етичні принципи та цінності, якими повинні керуватися члени академічної спільноти;

- формулює завдання та цілі для членів спільноти, а також бажані властивості та дії в індивідуальних контекстах;
- підкреслює важливість консультацій, навчально-виховних заходів та розвитку етичних навичок учасників спільноти;
- визначає роль адміністрації в підтримці етичних стандартів та сприянні розвитку професійної поведінки.

Кодекс академічної доброчесності за змішаною моделлю:

- формулює загальні цінності та принципи, що керують академічною спільнотою;
- встановлює конкретні норми для уникнення академічної нечесності та інших етичних порушень;
- підкреслює важливість індивідуальної відповідальності та спроможності приймати етичні рішення;
- визначає механізми регулювання та можливість застосування санкцій за порушення етичних стандартів.

Основні особливості документів етичного регулювання академічної діяльності в зарубіжних університетах:

- в багатьох університетах реалізовано поєднання норм, що стосуються різних аспектів академічної діяльності, в єдиному документі, такому як Кодекс академічної доброчесності. Це сприяє зрозумілості та доступності етичних стандартів для всіх членів спільноти.

- деякі університети можуть вибрати шлях локалізації етичних норм та правил в спеціалізованих кодексах або правилах поведінки, які концентруються на конкретних аспектах академічної громади, таких як студентське чи викладацьке життя;

- деякі документи об'єднують декларації прав та свобод з фіксацією конкретних обов'язків. Це допомагає зберегти баланс між правами та відповідальністю членів спільноти.

- деякі університети включають принципи та норми дослідницької етики в єдиний академічний кодекс. Це відображає зростаючу увагу до етичних питань, пов'язаних із науковим дослідженням.

- етичні документи університетів характеризуються динамічним розвитком. Вони постійно адаптуються до конкретних потреб та викликів, які виникають «тут і зараз», що дозволяє їм ефективно вирішувати актуальні проблеми.

- у зв'язку з динамікою сучасного освітнього середовища, документи етичного регулювання часто піддаються постійним змінам, включаючи введення нових версій, редакцій та розділів, що відповідають сучасним викликам.

- документи етичного регулювання активно включають розділи, присвячені актуальним питанням студентського та викладацького життя, які сприймаються громадською думкою як особливо важливі та потребують уваги та регулювання.

Основні положення Кодексу академічної доброчесності:

- інтелектуальна власність: Кодекс академічної доброчесності підтримує принцип поваги до інтелектуальної власності. Це означає, що здобувачі повинні відстоювати авторські права, достовірно наводити джерела та користуватися ними відповідно до встановлених норм цитування та посилання. Плагіат, тобто використання чужих ідей, текстів, досліджень або результатів без належного дозволу або визнання, заборонений.

- чесність у представленні інформації: Здобувачі освіти повинні чесно представляти свої знання та навички у виконанні завдань та тестів. Будь-яка спроба обману, шахрайства або фальсифікації даних є порушенням Кодексу академічної доброчесності.

- спільне навчання та співпраця: Кодекс академічної доброчесності може встановлювати норми щодо спільного навчання та співпраці між здобувачами освіти. Це означає, що здобувачі освіти можуть допомагати один одному, але не повинні перевищувати межі, коли співпраця перетворюється на недозволений обмін матеріалами або копіювання робіт одне з одного.

- дотримання правил при написанні робіт: Здобувачі освіти повинні дотримуватися правил, що стосуються написання та подання академічних робіт. Це включає в себе правильне форматування, правопис та граматику, а також чіткість та логічність аргументів. Здобувачі освіти повинні також уникати плагіату, наводячи належні посилання на використані джерела.

- заборона підробки або підроблення даних: Кодекс академічної доброчесності забороняє підробки або підроблення даних в академічних дослідженнях, лабораторних роботах або будь-яких інших звітах. Це включає підроблення результатів експериментів, фальсифікацію даних або зміну результатів для отримання бажаного висновку.

- відповідальність за власні дії: Кодекс академічної доброчесності покликаний розвивати відповідальне ставлення до навчання. Здобувачі освіти несуть особисту відповідальність за свої дії, знання та оцінки. Вони повинні розуміти наслідки порушення Кодексу та бути готовими прийняти відповідні наслідки за недостовірну роботу чи невідповідну поведінку.

- розуміння санкцій: Кодекс академічної доброчесності може встановлювати санкції за порушення його положень. Це можуть бути штрафи, попередження, позбавлення права на здачу робіт або навіть виключення з університету. Здобувачі освіти повинні ознайомитися з цими санкціями і приймати їх як наслідок своїх дій.

Кодекс академічної доброчесності варіюється в різних університетах та навчальних закладах. Однак, незалежно від конкретних положень, Кодекс академічної доброчесності має загальні принципи, які повинні бути виконані всіма членами академічної спільноти:

- свідоме дотримання правил: Всі члени академічної спільноти повинні ознайомитись з правилами Кодексу академічної доброчесності та дотримуватися їх свідомо. Це включає знання правил, їх застосування та розуміння, чому вони є важливими для збереження академічного процесу.

- підтримка інтелектуальної спільноти: Члени академічної спільноти повинні прагнути підтримувати культуру взаємоповаги, довіри та співпраці.

Це означає ділитися знаннями, дослідженнями та думками, а також використовувати їх у власних роботах з відповідними посиланнями на джерела.

- використання етичних засобів: Всі дії, які здійснюються в рамках академічного процесу, повинні бути засновані на етичних принципах. Це означає використання чесних і справедливих методів для отримання знань, досліджень та оцінок.

- відповідальність за власне навчання: Кожен здобувач освіти повинен брати відповідальність за своє власне навчання і активно залучатися до процесу отримання знань. Це означає вчасне виконання завдань, підготовку до занять та самостійну роботу.

- підтримка чесності та довіри в оцінюванні: Члени академічної спільноти повинні прагнути до справедливого та об'єктивного оцінювання. Це означає, що викладачі повинні надавати адекватну оцінку заслугам та зусиллям здобувачів освіти, а здобувачі освіти повинні довіряти оцінюванню та не спрямовувати свої дії на недопустиме впливання на результати.

- усвідомлення етичних проблем: Члени академічної спільноти повинні бути свідомими і розуміти етичні проблеми, які можуть виникнути в академічному середовищі, і бути готовими діяти відповідно до етичних норм. Вони повинні бути відкритими до обговорення етичних питань та сприяти розвитку етичної свідомості.

- просування доброчесної поведінки: Кодекс академічної доброчесності сприяє просуванню доброчесної поведінки в академічному середовищі. Він закликає до шанобливого ставлення до інших членів спільноти, поваги до різних думок і переконань, а також до сприяння позитивному інтелектуальному та моральному розвитку.

Література

Нормативно-правові джерела

1. Про освіту: Закон України від 05.09.2017р. <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>

2. Про вищу освіту: Закон України від 28.05.2023р. <http://zakon.rada.gov.ua/>

3. Про авторське право і суміжні права: Закон України від 15.04.2023р. <http://zakon.rada.gov.ua>

4. Про наукову та науково-технічну діяльність: Закон України <http://zakon.rada.gov.ua>

5. Про наукову і науково-технічну експертизу: Закон України <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/51/95-%D0%B2%D1%80#Text>

6. Кодекс професійної етики та поведінки прокурорів: затверджені Всеукраїнською конференцією прокурорів 27.04.2017// <https://zakon.rada.gov.ua/go/n0001900-17>

7. Кодекс суддівської етики: затверджено XI черговим з'їздом суддів

Україні 22.02.2013 {Із змінами, внесеними згідно з Рішенням З'їзду суддів від 18.09.2024} // <https://zakon.rada.gov.ua/go/n0001415-13>

8. Бангалорські принципи поведінки суддів: затверджені Резолюцією Економічної та Соціальної Ради ООН 27.07.2006// https://zakon.rada.gov.ua/go/995_j67

9. Положення про академічну доброчесності в Академічному фаховому коледжі ОНЮА <https://www.ak-coledg.od.ua>

10. Правила адвокатської етики: затверджені Звітно-виборним з'їздом адвокатів України 2017 року 09 червня 2017 року зі змінами, затвердженими З'їздом адвокатів України 15 лютого 2019 року// <https://zakon.rada.gov.ua/go/n0001891-17>

11. Щодо рекомендацій з академічної доброчесності для закладів вищої освіти / Лист МОН від 23.10.2018 року https://zakononline.com.ua /documents/show/124272___124272

спеціальна література:

1. Бааджи Н.П., Ульянова Г.О. Академічна доброчесність як основа академічного успіху. Правова позиція. 2022. № 4 (37). С. 98-103.

2. Бааджи Н. П. Академічна доброчесність як складова академічної культури // Європейські орієнтири розвитку України в умовах війни та глобальних викликів ХХІ століття: синергія наукових, освітніх та технологічних рішень: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 19 трав. 2023 р.: у 2 т. - Т. 2. С. 580-584 <http://dspace.onua.edu.ua/handle/11300/25887>

3. Гладкий С.О. Самоконструювання як модель формування і розвитку професійної культури юриста. Науковий вісник УжНУ. Серія «Право». Випуск 75(1). 2023. С. 21-26.

4. Кісельова А., Завальська Л. Основи академічного письма: навч.-метод. посіб.; Нац. ун-т «Одес. юрид. академія». О.: Фенікс, 2023 69 с. <https://hdl.handle.net/11300/25250>

5. Кацавець Р. Професійна етика юриста: навч. посіб. (2-ге видання). К.: Алерта. 2022. 246 с.

6. Кирилюк А.В. Академічна доброчесність: проблеми реалізації. Матеріали Всеукраїнського круглого столу «Академічна доброчесність: правові проблеми» (м. Одеса, 26 травня 2023 р.). Одеса. 2023. 49 с. С. 20-25. <http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/25950/%D0%97%D0%B1%D1%96%D1%80%D0%BD%D0%B8%D0%BA%20%D0%BA%D1%80%D1%83%D0%B3%D0%BB%D0%B8%D0%B9%20%D1%81%D1%82%D1%96%D0%BB%20%D0%90%D0%BA%D0%B0%D0%B4%D0%B5%D0%BC%D1%96%D1%87%D0%BD%D0%B0%20%D0%B4%D0%BE%D0%B1%D1%80%D0%BE%D1%87%D0%B5%D1%81%D0%BD%D1%96%D1%81%D1%82%D1%8C%2026.05.23.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

7. Кирилюк А.В. Дотримання прав інтелектуальної власності як прояв академічної доброчесності / А.В. Кирилюк // «Права людини в період збройних конфліктів»: Міжнародна науково-практична конференція, присвячена 75-й річниці ухвалення Загальної декларації прав людини 1948 р., 3 листопада 2023 р., м. Одеса: збірник матеріалів конференції. Одеса. 2023. С.58-65.

http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/26856/%D0%97%D0%B1%D1%96%D1%80%D0%BD%D0%B8%D0%BA_%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D1%84%D0%B5%D1%80%D0%B5%D0%BD%D1%86%D1%96%D1%97_%D0%9F%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%B0_%D0%BB%D1%8E%D0%B4%D0%B8%D0%BD%D0%B8_%D0%B2_%D0%BF%D0%B5%D1%80%D1%96%D0%BE%D0%B4_%D0%B7%D0%B1%D1%80%D0%BE%D0%B9%D0%BD%D0%B8%D1%85_%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D1%84%D0%BB%D1%96%D0%BA%D1%82%D1%96%D0%B2.pdf?sequence=3&isAllowed=y

8. Кирилюк А. В. Академічна доброчесність: проблеми реалізації Матеріали Всеукраїнського круглого столу «Академічна доброчесність: правові проблеми» (м. Одеса, 26 травня 2023 р.). Одеса НУ «ОЮА» 2023. 49 с. С. 20-25. <http://dspace.onua.edu.ua/handle/11300/25950>

9. Кирилюк А.В. Використання ІІІ в галузі освіти / А.В. Кирилюк // Європейські орієнтири розвитку України: нові виміри у воєнний час: у 2 т.: матеріали наук.-практ.конф. (Одеса, 16 травня 2025 р.). Одеса: Фенікс. 2025. С. 220-223. <https://hdl.handle.net/11300/30588>

10. Мартинюк О.М. Академічне письмо : конспект лекцій: навч.-метод. вид.- Луцьк: Вежа. 2021. 48 с. https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/20241/1/akadem_mart.pdf

11. Токар Л.В. Штучний інтелект на варті справедливості: утопія чи перспектива людства// Порівняльно-аналітичне право – електронне наукове фахове видання юридичного факультету ДВНЗ «Ужгородський національний університет». 2020. № 2. ст. 273-275

12. Харитоновна О.І. Академічна доброчесність і виклики інформаційного суспільства. Матеріали Всеукраїнського круглого столу «Академічна доброчесність: правові проблеми» (м. Одеса, 26 травня 2023 р.). Одеса НУ «ОЮА» 2023. С. 5-9. <http://dspace.onua.edu.ua/handle/11300/25950>

13. Харитоновна О. І., Ульянова Г. О., Кирилюк А. В., Галупова Л. І., Бааджи Н. П. Академічна доброчесність : навч.-метод. посіб. для здобувачів вищої освіти галузі знань 081 «Право», Нац. ун-т «Одеська юридична академія». Одеса. 74 с. URL: <https://hdl.handle.net/11300/27460>

14. Харитоновна О.І., Кирилюк А.В., Галупова Л.І., Академічна доброчесність в освітньому просторі. Електронне наукове фахове видання «Юридичний науковий електронний журнал». 2024, № 1. С. 711-714. http://www.lsej.org.ua/1_2024/173.pdf

15. Харитоновна О.І., Кирилюк А.В., Галупова Л.І. Правові аспекти використання творів, створених штучним інтелектом. WORLD WAYS AND METHODS OF IMPROVING OUTDATED THEORIES AND TRENDS: XXIII

International Scientific and Practical Conference. Zagreb, Croatia. June 11 – 14, 2024. С.143-147. DOI – 10.46299/ISG.2024.1.23 <https://isg-konf.com/wp-content/uploads/2024/06/WORLD-WAYS-AND-METHODS-OF-IMPROVING-OUTDATED-THEORIES-AND-TRENDS.pdf>

16. Ульянова Г. О. Дистанційна освіта: актуальні питання запровадження. Правове життя сучасної України: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Одеса, 15 трав. 2020 р.). Т. 3. С. 501-503.

17. Ульянова Г.О., Бааджи Н.П. Академічна доброчесність як основа академічного успіху / Г. О. Ульянова, Н. П. Бааджи // Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції. Правова позиція № 4 (37). 2022. С. 98-102.

18. Baadji N. P., Kyryliuk A. V. Academic integrity in the context of the development of artificial intelligence / N. P. Baadji, A. V. Kyryliuk // Innovation and Internationalisation in Higher Education : proceedings of the British-Ukrainian Conference (London, 16 October 2025) = Інновації та інтернаціоналізація у вищій освіті : матеріали британсько-української конференції (Лондон, 16 жовтня 2025 року) / edited by S. V. Kivalov ; executive editor D. A. Minchenko ; International Education Corporation ; National University “Odesa Law Academy”. — Odesa : Yurydychna Literatura, 2025. — P. 107-111.

Тема 2. Академічна доброчесність як основа професійної етики

1. Поняття професійної етики.
2. Значення професійної етики у науковій діяльності.
3. Професійна етика в освітній діяльності.
4. Основні принципи професійної етики в науці та освіті.
5. Відповідальність за порушення професійної етики.

Професійна етика відіграє важливу роль у будь-якій сфері діяльності, особливо в науковій та освітній галузях, де від якості роботи залежить прогрес суспільства і передача знань майбутнім поколінням. У сучасному світі, що стрімко змінюється, зростають виклики, пов'язані з плагіатом, фальсифікацією результатів досліджень та іншими порушеннями етичних норм. Саме тому питання дотримання професійної етики в науці й освіті набуває особливої актуальності та ваги.

Професійна етика являє собою комплекс моральних принципів, норм і правил поведінки, що регулюють діяльність людини у межах її професійної діяльності. Вона визначає, як спеціаліст повинен виконувати свої обов'язки, спілкуватися з колегами, клієнтами, студентами та взаємодіяти із суспільством, дотримуючись високих стандартів чесності, відповідальності та поваги. Такий підхід слугує базою для побудови довіри між усіма учасниками професійного середовища і сприяє злагодженому й ефективному виконанню професійних завдань.

У контексті наукової та освітньої діяльності професійна етика має особливу вагу, адже саме від дотримання етичних норм залежить точність, правдивість і об'єктивність знань, які передаються студентам або отримуються внаслідок досліджень. Вона охоплює головні принципи, такі як чесність, справедливість, повага до інтелектуальної власності, відповідальне ставлення до результатів своєї праці, а також дотримання конфіденційності інформації. Дотримання цих принципів допомагає попередити негативні явища: плагіат, фальсифікацію даних, маніпуляції з результатами досліджень чи упереджене ставлення до студентів і колег.

Етичні норми також визначають взаємовідносини між викладачами і студентами, а також серед науковців у межах їхніх колективів. Професійна етика вимагає поважати думки інших, підтримувати колег і сприяти створенню сприятливого середовища для творчого й навчального розвитку. Виконання етичних норм допомагає розвивати професіоналізм, підвищувати репутацію організації та покращувати якість наукових і освітніх досягнень. Крім того, професійна етика включає прагнення до постійного самовдосконалення та підвищення кваліфікації. Справжній професіонал повинен бути відкритим до нових знань і сучасних тенденцій у своїй галузі, щоб надавати актуальну та корисну інформацію своїм студентам чи суспільству загалом.

Професійна етика у сфері науки **має ключове значення**, адже наука виступає одним із головних джерел знань та рушій прогресу у суспільстві. Дотримання етичних принципів, чесність і відповідальність визначають не лише якість наукових досліджень, але й рівень довіри суспільства до отриманих відкриттів і рекомендацій. Основи наукової діяльності ґрунтуються на взаємоповазі, співпраці та прагненні до істини, і нехтування професійною етикою може серйозно підірвати ці засади. Одним із найважливіших аспектів етики у науці є забезпечення достовірності та об'єктивності результатів. Відбір даних, їх аналіз і інтерпретація повинні здійснюватися сумлінно, без фальсифікацій та маніпуляцій.

Порушення принципів доброчесності, такі як вигадкування результатів або вибірковий підбір інформації, провокують помилкові висновки, які здатні негативно вплинути на розвиток науки та її практичне застосування. Зокрема, у медичних дослідженнях такі порушення можуть поставити під загрозу життя і здоров'я людей. І ще одним важливим компонентом професійної етики є боротьба з плагіатом — незаконним використанням чужих ідей, текстів або результатів без належного посилання.

Плагіат підриває авторитет науковця і установи, до того ж є порушенням прав інтелектуальної власності. Визнання внеску інших авторів і повага до їх інтелектуальної роботи сприяють справедливості та підтримці конструктивної атмосфери у науковому середовищі.

Важливість професійної етики також проявляється у взаємовідносинах між дослідниками. Етичні принципи передбачають повагу до позиції колег, готовність до конструктивної критики і спільної роботи. Крім того, вони

допомагають уникати конфліктів інтересів, зокрема тих випадків, коли науковець має матеріальну зацікавленість у результатах власних досліджень.

Прозорість і чесність усіх залучених сторін є запорукою стабільності та надійності отриманих знань. Дотримання професійної етики охоплює також відповідальне використання ресурсів і виконання вимог безпеки під час експериментальної роботи. Науковці повинні враховувати можливі наслідки своїх дій для екосистеми, суспільства й здоров'я як людини, так і тварин. Особливо важливо забезпечувати гуманність у дослідженнях, що стосуються біологічної чи медичної сфери. Етика відіграє ключову роль у встановленні довіри між науковою спільнотою і суспільством. Прозорість процесів та надійність результатів сприяють підвищенню довіри до рекомендацій науковців, що полегшує впровадження новітніх технологій та покращення якості життя. Водночас порушення етичних норм, наприклад фальсифікація даних чи плагіат, здатні завдати шкоди репутації науки, викликати скандали та знизити рівень суспільної довіри до неї в цілому.

Професійна етика в освіті визначає моральні принципи та стандарти поведінки для викладачів і студентів в рамках навчального процесу. Вона сприяє формуванню атмосфери поваги, справедливості і відкритості, де кожен має рівні можливості для розвитку та самореалізації. Викладачі мають залишатися чесними, об'єктивними у своїх оцінках, підтримувати студентів і шанувати їхню гідність. Студенти, зі свого боку, повинні дотримуватися принципів академічної доброчесності, виконувати завдання самостійно та поважати авторські права.

Дотримання норм професійної етики сприяє зміцненню довіри між учасниками освітнього процесу, покращує якість навчання та створює умови для успішного засвоєння знань.

Професійна етика в галузі науки та освіти базується на системі ключових принципів, що сприяють підтримці високих стандартів чесності, відповідальності, поваги та професіоналізму серед фахівців.

Одним із центральних аспектів цієї етики є **принцип чесності**, який закликає науковців і викладачів до достовірного відображення даних, результатів досліджень та інформації, без допущення фальсифікацій чи маніпуляцій. У освітньому контексті цей принцип виявляється через заохочення самостійної роботи студентів та неупереджену оцінку їхніх досягнень.

Принцип відповідальності є наступною фундаментальною складовою професійної етики. Він передбачає усвідомлення наслідків діяльності, що впливають на розвиток науки, освіти та суспільства загалом. У рамках цього принципу важливим є дотримання наукових стандартів, об'єктивність висновків і раціональне використання ресурсів.

Об'єктивність спрямована на забезпечення неупередженого та справедливого підходу у дослідженнях і навчальній діяльності. Вона вимагає від науковців уникати особистих упереджень, а від викладачів — дотримання рівноправного ставлення до студентів, використовуючи факти, докази та об'єктивні критерії як основу для оцінки чи прийняття рішень.

Іншим важливим компонентом професійної етики є **принцип поваги**. Він охоплює толерантність у взаєминах з колегами та студентами, врахування культурного, релігійного та світоглядного різноманіття, а також захист інтелектуальної власності через визнання авторських прав і належне ставлення до результатів чужої праці.

Принцип конфіденційності має ключове значення у збереженні приватності інформації, отриманої в процесі професійної діяльності. Це включає захист персональних даних студентів, неопублікованих результатів досліджень і інших чутливих відомостей.

Принцип професійного розвитку також займає вагоме місце у системі етичних норм. Фахівці повинні прагнути до постійного вдосконалення своїх знань і компетенцій, а також бути обізнаними щодо актуальних тенденцій в своїй галузі задля забезпечення високого рівня наукової та освітньої роботи.

Усі зазначені принципи взаємопов'язані і формують фундамент професійної етики, який сприяє утвердженню високих стандартів роботи, зміцненню довіри в академічному та освітньому середовищі, а також встановленню справедливих і чесних відносин між учасниками освітнього процесу.

Відповідальність за порушення норм професійної етики становить невід'ємний компонент забезпечення високих стандартів у науковій та освітній діяльності. Недотримання етичних принципів може спричинити суттєво негативні наслідки як для окремих спеціалістів, так і для професійної спільноти загалом. У контексті наукової діяльності такі порушення, як фальсифікація даних, плагіат, маніпуляція результатами досліджень чи порушення авторських прав, не лише компрометують окремого дослідника, але й послаблюють довіру до науки в цілому. Це здатне призвести до позбавлення фінансової підтримки, втрати можливості публікації у авторитетних журналах, а також до виключення з наукових асоціацій та професійних організацій.

В освітній сфері недотримання етичних стандартів, наприклад, несправедливе оцінювання, дискримінаційні дії щодо студентів, порушення конфіденційності або заохочення до академічного шахрайства, мають негативний вплив на репутацію як викладача, так і навчального закладу. Такі випадки часто стають причиною застосування дисциплінарних заходів, що варіюються від офіційного попередження до звільнення. Окрім професійних санкцій, етичні порушення можуть призвести до юридичних наслідків, особливо у випадках порушення авторських прав або введення в оману. У певних ситуаціях можливо накладення цивільних чи кримінальних покарань відповідно до законодавства. Моральний аспект відповідальності за порушення професійної етики також має значне значення, оскільки він включає втрату поваги колег, ослаблення особистої репутації та зменшення професійного авторитету. З цієї причини дотримання етичних норм є не лише зобов'язанням, а й важливою умовою для формування успішної та шанованої кар'єри.

Література :

1. Академічна доброчесність : навч. Посібник / [В. М. Пивоваров (керівник авт. Кол.), О. А. Лисенко, Ю. А. Меліхова, О. В. Прудникова, Т. О. Слюсаренко, О. В. Уманець, О. А. Шумейко]. – Харків : Нац. Юрид. Ун-т ім. Ярослава Мудрого, 2025.
2. Академічна доброчесність: навчально-методичний посібник / упоряд.: Р. Є. Еннан, С. В. Мазуренко. Одеса, 2022.
3. Вознюк Н.М. Етика : навч. посібник / Н.М. Вознюк. К.: Центр учбової літератури, 2021. 300 с.
4. Етика юриста : конспект лекцій / укладач Л. В. Теліженко. Суми : Сумський державний університет, 2020. 163 с.
5. Етика прокурора, судді, слідчого : навчальний посібник / Л. М. Гуртісва, О. В. Капліна, А. В. Лапкін та ін. ; тех. ред. Ю. Д. Батан ; за ред. А. В. Лапкіна, Г. Шмельцер. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2022. 284 с.
6. Кацавель Р.: Професійна етика юриста. Навчальний посібник (2-ге видання). Алерта. 2022. 246 с.
7. Кісельова А., Завальська Л (2023) Основи академічного письма: навч.-метод. посіб.; Нац. ун-т «Одес. юрид. академія». Одеса: Фенікс, 69 с. <https://hdl.handle.net/11300/25250>
8. Мартинюк О. М.(2021) Академічне письмо : конспект лекцій : навч.-метод. вид. Луцьк: Вежа. 48 с. https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/20241/1/akadem_mart.pdf
9. Філософські аспекти дослідження каузальності в соціально-гуманітарній сфері : монографія / О. М. Єременко, О. В. Соловійов, І. С. Піляєв та ін. ; за ред. О. М. Єременка. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2021.
10. Шамша І.В. Етико-антропологічна відповідь на головне запитання адвокатської етики / І.В.Шамша // Філософські, методологічні та психологічні проблеми права [Текст] : матеріали VIII Всеукр. наук.-теорет. конф. (Київ, 26 листоп. 2020 р.) / [редкол.: В. В. Черней, М. В.Костицький, С. Д. Гусарев та ін.]. – Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2020. С.303–306. http://elar.naiu.kiev.ua/bitstream/123456789/17890/1/%D0%9A%D0%BE%D0%BD%D1%84%D0%B5%D1%80%D0%B5%D0%BD%D1%86%D1%96%D1%8F%D0%A4%D1%96%D0%BB%D0%BE%D1%81%D0%BE%D1%84%D1%96%D1%8F_26.11.2020.pdf

Тема 3. Основні вимоги академічної доброчесності

1. Дотримання вимог академічної доброчесності під час створення академічних текстів.
2. Дотримання вимог академічної доброчесності для здобувачів освіти та вступників.
3. Дотримання вимог академічної доброчесності під час оцінювання.

4. Дотримання вимог академічної доброчесності у педагогічній, науково-педагогічній, науковій діяльності.

5. Дотримання вимог академічної доброчесності у відносинах за участі закладів освіти (наукових установ).

Відповідно до статті 53 Конституції України, кожен індивідуум має визнане право на отримання освіти. Громадяни користуються можливістю отримати вищу освіту безкоштовно в державних та комунальних навчальних закладах на конкурсній основі. Освіта є важливим елементом інтелектуального, духовного, фізичного та культурного розвитку особистості, сприяючи її успішній соціалізації, досягненню економічного добробуту і визначаючи напрям розвитку суспільства на основі спільних цінностей та культури.

Метою освіти є всебічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства. Освіта спрямована на розвиток талантів, інтелектуальних, творчих та фізичних здібностей особистості, формування цінностей, необхідних для успішної самореалізації. Вона також має на меті виховання відповідальних громадян, здатних до свідомого суспільного вибору та спрямування своєї діяльності на користь інших та суспільства. Через це освіта відіграє ключову роль у збагаченні інтелектуального, економічного, творчого та культурного потенціалу Українського народу, сприяючи підвищенню освітнього рівня громадян та забезпеченню сталого розвитку України, підтримки її європейського вибору.

Закон України «Про освіту» визначає правові аспекти взаємовідносин, що виникають під час реалізації конституційного права людини на освіту. Він також визначає права та обов'язки фізичних і юридичних осіб, які беруть участь у реалізації цього права, і визначає компетенцію державних органів та органів місцевого самоврядування у сфері освіти. Учасники освітнього процесу зобов'язані дотримуватися принципів академічної доброчесності, а система та механізми її забезпечення формуються згідно із законодавством України та іншими відповідними актами. Керівники та педагогічні працівники закладів освіти відповідають за забезпечення дотримання цих принципів у межах своєї компетенції.

Дотримання вимог академічної доброчесності під час створення академічних текстів.

Автор (співавтор) освітнього (освітньо-наукового, наукового) твору є особа, яка особисто внесла свій інтелектуальний вклад у проведення дослідження, безпосередньо брала участь у його створенні та несе відповідальність за його зміст. При публікації освітнього (освітньо-наукового, наукового) твору обов'язково вказуються всі його автори, і не допускається призначення авторства особі, яка не відповідає встановленим критеріям.

У разі участі інших осіб, які не визначені як автори, у проведенні дослідження чи створенні твору, це має бути зазначено в самому творі з вказанням внеску кожної такої особи. Освітній (освітньо-науковий, науковий) твір повинен містити достовірні відомості про використані методи, джерела

даних, результати дослідження та отримані наукові (науково-технічні) результати.

Якщо під час проведення дослідження використовувалися розробки, наукові (науково-технічні) результати інших осіб, це повинно бути чесно відзначено в творі з обов'язковим посиланням на джерело їх опублікування. Використання загальновідомих фактів чи ідей не вимагає окремого вказування джерела.

Будь-які текстові запозичення, крім стандартних текстових кліше, повинні бути чітко визначені з посиланням на джерело. Автор (автори) повинні відділяти ці запозичення від свого власного тексту. У випадку використання власних розробок чи наукових результатів, які були опубліковані раніше, це також повинно бути вказано в освітньому (освітньо-науковому, науковому) творі.

Дотримання академічної доброчесності здобувачами освіти передбачає.

Від здобувачів освіти вимагається самостійне виконання навчальних завдань, а також завдань поточного та підсумкового контролю результатів навчання. Для осіб з особливими освітніми потребами ця вимога застосовується з урахуванням їхніх індивідуальних потреб і можливостей, забезпечуючи їм адекватні умови для виконання завдань.

Під час використання ідей, розробок, тверджень чи відомостей здобувачі освіти повинні надавати посилання на джерела інформації, з яких вони взяли матеріал. Це сприяє уникненню плагіату та вказує на відкритість та етичність студентської роботи.

Також важливим є дотримання норм законодавства про авторське право і суміжні права. Здобувачам освіти слід уникати порушень авторських прав, чітко розуміючи відповідальність за використання чужих матеріалів та дотримання відповідних правових норм.

Надання достовірної інформації про результати власної навчальної (наукової, творчої) діяльності є також важливою вимогою. Здобувачі освіти повинні чесно представляти свої досягнення, використовувати об'єктивні методики досліджень і вказувати джерела інформації для підтвердження своїх висновків. Це визначає високий рівень наукової та етичної культури в їхній навчальній практиці.

Дотримання вимог академічної доброчесності під час оцінювання.

Оцінювання в сфері освіти і науки повинне відповідати високим стандартам об'єктивності, валідності та справедливості. Об'єктивність оцінювання гарантується, коли процес ґрунтується на чітко визначених критеріях перед початком оцінювання.

Валідність оцінювання забезпечується, якщо воно відповідає критеріям, що визначаються законодавством України або іншими відповідними нормативними актами, включаючи внутрішні та зовнішні стандарти якості освіти. Це гарантує, що оцінка відображає реальні знання та навички здобувачів освіти або досліджень у науці.

Справедливість оцінювання забезпечується відсутністю конфлікту інтересів, дискримінації та будь-якого неправомірного впливу на оцінювача. Це важливо для забезпечення того, щоб кожен здобувач освіти чи дослідник був об'єктивно та рівно оцінений, незалежно від будь-яких зовнішніх факторів.

Такий підхід до оцінювання сприяє створенню справедливого та об'єктивного середовища в освітній та науковій сферах, сприяючи розвитку компетентних та обізнаних фахівців.

Дотримання академічної доброчесності педагогічними, науково-педагогічними та науковими працівниками.

Викладачі, як фахівці в галузі освіти, зобов'язані дотримуватися академічної доброчесності відповідно до вимог законодавства та внутрішніх положень вищих навчальних закладів. Основні вимоги та принципи академічної доброчесності для викладачів можна сформулювати наступним чином:

- викладачі повинні вказувати джерела інформації, коли використовують ідеї, розробки, твердження чи відомості, щоб уникнути плагіату та підтримувати прозорість досліджень;

- важливо, щоб викладачі поважали права авторів та дотримувались норм законодавства про авторське право і суміжні права при використанні матеріалів у своїх роботах;

- викладачі повинні надавати достовірну інформацію про методи і результати своїх досліджень, а також чітко вказувати джерела використаної інформації та описувати свою педагогічну, науково-педагогічну чи творчу діяльність;

- викладачі мають відігравати активну роль у контролі за дотриманням академічної доброчесності здобувачами освіти та реагувати на будь-які порушення;

- розробка об'єктивних критеріїв для оцінювання результатів навчання є ключовою. Викладачі повинні використовувати ці критерії на практиці, щоб забезпечити справедливі та об'єктивні оцінки здобувачів освіти³.

Викладачі повинні бути ознайомлені з інструментарієм і методиками контролю дотримання академічної доброчесності та вміти їх використовувати на практиці.

Дотримання цих принципів сприяє створенню навчального середовища, де викладачі та здобувачі освіти можуть розкривати свій потенціал, спираючись на чесність, прозорість та взаєморозуміння.

Дотримання вимог академічної доброчесності у відносинах за участі закладів освіти (наукових установ).

Заклади освіти та наукові установи повинні регулярно та точно надавати інформацію щодо своєї діяльності та діяльності своїх працівників. Ця

³ Закон України «Про Освіту». Стаття 42 „Академічна доброчесність”. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#n613>

інформація має бути відкритою, доступною та відповідати стандартам доброчесності.

Вони повинні розробляти та впроваджувати внутрішні системи забезпечення якості освіти, які спрямовані на мінімізацію можливостей порушення академічної доброчесності.

Освітні заклади мають активно заохочувати всіх учасників освітньої та наукової діяльності до дотримання вимог академічної доброчесності. Це може бути реалізовано через навчання, інформаційні кампанії та заохочення до етичної поведінки.

Повинні мати механізми реагування на факти порушень академічної доброчесності у будь-якому вигляді. Це може включати в себе дисциплінарні заходи, внутрішні розслідування та інші відповідні заходи.

Визнавати, що надання недостовірної інформації є серйозним порушенням академічної доброчесності. Це важливе питання, яке вимагає відповідального та оперативного реагування.

Виконання цих вимог допоможе створити етичне та відкрите оточення, в якому діяльність закладу освіти чи наукової установи відповідає найвищим стандартам академічної доброчесності.

Заклади освіти та наукові установи мають активно визначати власні політику та процедури забезпечення академічної доброчесності. Ці положення повинні відповідати нормативно-правовим актам і бути складовою частиною академічної культури закладу.

Заклади повинні оприлюднювати свою політику та процедури забезпечення академічної доброчесності на офіційному веб-сайті. Це забезпечить доступність інформації для всіх учасників освітнього процесу та громадськості.

Політика та процедури повинні бути спрямовані на мінімізацію можливостей для порушення академічної доброчесності. Це може включати в себе чіткі стандарти, навчання та впровадження технологічних рішень для виявлення плагіату.

Політика закладу освіти має активно заохочувати всіх учасників освітньої та наукової діяльності до дотримання вимог академічної доброчесності, наприклад, за допомогою винагород та визнання за досягнення.

Навчальний заклад повинен передбачати ефективний механізм реагування на факти порушення академічної доброчесності. Це включає в себе проведення розслідування, встановлення винних та застосування відповідних санкцій.

Положення щодо академічної доброчесності повинні бути чітко визначені внутрішніми нормативними документами, які затверджуються відповідальним колегіальним органом управління.

Впровадження цих елементів допомагає створити систему, яка не тільки визначає стандарти академічної доброчесності, але й активно сприяє їх дотриманню та реагуванню на будь-які порушення.

Внутрішні нормативні документи, які визначають інвестиційну політику у сфері забезпечення академічної доброчесності та заходи для її реалізації, можуть включати наступні елементи:

- опис загальних принципів та цінностей, на яких ґрунтується інституційна політика у сфері академічної доброчесності;
- визначення основних завдань та цілей політики, спрямованих на підтримку чесного та етичного середовища в освіті та науці;
- порядок формування спеціальних органів (комісій, комітетів, рад тощо) з питань академічної доброчесності;
- опис функцій та повноважень цих органів, зокрема, їх роль у виявленні та розгляді порушень академічної доброчесності;
- чітке визначення ролей та обов'язків посадових осіб та органів закладу освіти чи наукової установи у сфері забезпечення академічної доброчесності;
- визначення системи відповідальності за виконання завдань з підтримки академічної доброчесності;
- опис процедур виявлення та розгляду випадків порушення академічної доброчесності, включаючи механізми збору доказів та проведення розслідування;
- зазначення процедурного порядку реагування на виявлені порушення, включаючи заходи та санкції, які можуть бути застосовані;
- зазначення можливих додаткових вимог, які можуть бути встановлені закладом освіти чи науковою установою для забезпечення академічної доброчесності;
- рекомендації щодо етичної поведінки та відповідального дотримання академічних стандартів.

Ці документи слід ретельно розробляти та регулярно переглядати з метою адаптації до змін у нормативно-правовому середовищі та внутрішніх потреб закладу освіти чи наукової установи.

Наведені положення визначають важливі аспекти в сфері забезпечення академічної доброчесності в закладах освіти та наукових установах. Тому необхідно розглянути їх детальніше:

- заклади освіти та наукові установи повинні проводити перевірку дотримання вимог, визначених законом, стосовно академічних творів, які оприлюднюються у виданнях, що є їх засновниками, або у виданнях, рекомендованих ними для друку.
- забезпечення дотримання академічної доброчесності повинно включати оцінювання здобувачів освіти під час освітнього процесу. Оцінювання має враховувати якість робіт та дотримання етичних норм.
- заклади освіти та наукові установи повинні включати до своїх освітніх програм окремі компоненти, що спрямовані на навчання здобувачів освіти та працівників з питань академічної доброчесності, академічного письма та інших відповідних аспектів;
- заклади повинні бути спроможні реагувати на виявлені порушення академічної доброчесності та приймати ефективні заходи протидії їм.

Невідкладне реагування та відповідні заходи є ключовими для збереження інтегритету освітнього процесу.

- неспроможність реагувати на виявлені порушення академічної доброчесності може мати серйозні наслідки для закладу освіти чи наукової установи. Органи управління повинні вживати відповідних заходів, передбачених законодавством, при виявленні порушень.

Ці положення спрямовані на забезпечення високих стандартів академічної доброчесності в освітніх і наукових установах та враховують важливість взаємодії між установами та здобувачами освіти для підтримки етичних стандартів та якості освіти.

Розглянемо важливі аспекти, пов'язані з академічною доброчесністю та її впливом на всебічний успіх закладів вищої освіти:

- атмосфера у закладі вищої освіти визначає сприйняття академічної доброчесності здобувачами освіти. Якщо вона є сприятливою та доброчесною, це сприяє формуванню етичних стандартів серед здобувачів освіти і персоналу.

Ключову роль у формуванні академічної доброчесності відіграють педагогічні, науково-педагогічні та наукові працівники. Їхня поведінка та результати практики служать прикладом для здобувачів освіти і впливають на їхні переконання та відношення до етичних питань.

Суттєвий вплив на академічну доброчесність має взаємодія з зовнішнім середовищем, такою як конкуренція з іншими установами, вимоги законодавства та контрольні органи. Це також включає реакцію на вимоги сучасного відкритого суспільства.

Академічна доброчесність служить основою для довіри в колективі, взаємодії з роботодавцями, грантодавцями та іншими зацікавленими сторонами. Це важливий чинник для успіху університету, його працівників та випускників.

Академічна доброчесність забезпечує ресурсне забезпечення університету через приваблення висококваліфікованих здобувачів освіти, успішних викладачів та науковців, а також підтримку донорів.

У сучасному українському вищому освітньому просторі активно розвивається позитивний зворотний зв'язок між університетами, їхніми працівниками та здобувачами освіти. Ця взаємодія сприяє не лише підвищенню репутації вищих навчальних закладів, а й зміцнює конкурентоспроможність університетів на національному та міжнародному рівнях. Зацікавлені сторони, такі як здобувачі освіти, викладачі та адміністрація, взаємодіють для досягнення спільних цілей, сприяючи сталому розвитку освітнього процесу.

Державна служба якості освіти України займає важливе місце у забезпеченні академічної доброчесності в системі вищої освіти. Її завданням є контроль за виконанням державної політики в сфері освіти, а також нагляд за закладами освіти. Впроваджуючи ефективні механізми державного нагляду, служба забезпечує дотримання високих стандартів якості та етичних норм в університетах.

Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти відіграє ключову роль у визначенні та забезпеченні академічної доброчесності. Зокрема, агентство:

- формує вимоги до системи забезпечення якості вищої освіти та критеріїв оцінки освітньої діяльності закладів вищої освіти;
- здійснює аналіз якості освітньої діяльності під час акредитації освітніх програм та контролює діяльність спеціалізованих вчених рад;
- визначає вимоги до рівня наукової кваліфікації осіб, які здобувають наукові ступені, та розробляє порядок їх присудження;
- розглядає питання про порушення академічної доброчесності та забезпечує контроль за процесом підготовки та захисту дисертацій.

Ці дії сприяють не лише підтримці вищих освітніх закладів, а й зміцненню віри в справедливість та об'єктивність системи вищої освіти в Україні. Академічна доброчесність стає фундаментальним принципом, який визначає якість освіти та внесок університетів у загальний розвиток суспільства.

Література :

Нормативно-правові джерела

1. Про освіту: Закон України від 05.09.2017р. <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
2. Про вищу освіту: Закон України від 28.05.2023р. <http://zakon.rada.gov.ua/>
3. Щодо рекомендацій з академічної доброчесності для закладів вищої освіти / Лист МОН від 23.10.2018 року https://zakononline.com.ua/documents/show/124272___124272
4. Положення про академічну доброчесність в Академічному фаховому коледжі ОНЮА <https://www.ak-coledg.od.ua>

спеціальна література:

1. Бродецька Є. М. Доброчесність як запорука попередження корупційних правопорушень. Антикорупційні органи: проблеми становлення, розвитку та взаємодії: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 9 квіт. 2021 р.). С. 69-71.
2. Галупова Л.І. Дотримання академічної доброчесності як необхідна складова при формуванні іміджу науковця Матеріали Всеукраїнського круглого столу «Академічна доброчесність: правові проблеми» (м. Одеса, 26 травня 2023 р.). Одеса НУ «ОЮА» 2023. 49 с. С. 14-17. <http://dspace.onua.edu.ua/handle/11300/25950>
3. Кирилюк А. В. Академічна доброчесність: проблеми реалізації Матеріали Всеукраїнського круглого столу «Академічна доброчесність: правові проблеми» (м. Одеса, 26 травня 2023 р.). Одеса НУ «ОЮА» 2023. 49 с. С. 20-25. <http://dspace.onua.edu.ua/handle/11300/25950>

Тема 4. Дотримання права інтелектуальної власності як прояв академічної доброчесності

1. Поняття права інтелектуальної власності.
2. Зміст права інтелектуальної власності.
3. Об'єкти права інтелектуальної власності.
4. Суб'єкти права інтелектуальної власності.
5. Поняття та особливості авторських прав.
6. Державна політика у сфері права інтелектуальної власності.
7. Захист прав інтелектуальної власності.
8. Конфлікти у сфері інтелектуальної власності.
8. Види конфліктів у сфері інтелектуальної власності.
9. Співвідношення конфлікту і спору у сфері права інтелектуальної власності.
10. Відповідальність за порушення прав інтелектуальної власності.

У 1967 році було підписано Конвенцію про заснування Всесвітньої Організації Інтелектуальної Власності. У цьому документі визначено, що до об'єктів інтелектуальної власності входять права на літературні, художні та наукові твори, виконавчу діяльність артистів, звукозаписи, радіо- та телевізійні передачі, винаходи в різних сферах людської діяльності, наукові відкриття, промислові зразки, товарні знаки, знаки обслуговування, фірмові найменування та комерційні позначення. Конвенція також захищає від недобросовісної конкуренції та інші права, що стосуються інтелектуальної діяльності у виробничій, науковій, літературній і художній галузях.

Право інтелектуальної власності - це сукупність правових норм, що регулюють суспільні відносини у сфері інтелектуальної, творчої діяльності. Воно наділяє творця ексклюзивним правом розпоряджатися результатами своєї творчості за власним бажанням. Сутність інтелектуальної власності полягає у тому, що об'єкти цього права є нематеріальними, і їх створення вимагає творчого внеску людини. У цьому контексті традиційна тріада правомочностей власника, яка визначає його майнові права, не зовсім відповідає інтелектуальній власності. Наприклад, відчужуючи об'єкт права інтелектуальної власності, творець не втрачає права на нього, а набувач не має права вільно змінювати об'єкт.

Відповідно до частини 1 статті 418 Цивільного кодексу України, термін «інтелектуальна власність» визначається як право особи на продукт інтелектуальної або творчої діяльності чи інший об'єкт, який є об'єктом права інтелектуальної власності, визначений положеннями Цивільного кодексу України та іншими законодавчими актами України.

Право інтелектуальної власності можна розглядати у двох аспектах - об'єктивному та суб'єктивному.

У об'єктивному значенні, право інтелектуальної власності визначається як сукупність юридичних норм, які регулюють суспільні відносини у сфері створення, використання та охорони результатів інтелектуальної та творчої діяльності.

У суб'єктивному значенні, право інтелектуальної власності представляє собою право суб'єкта на володіння, користування та розпорядження відповідно до закону створеним ним результатом інтелектуальної та творчої діяльності.

Зміст права інтелектуальної власності становлять особисті немайнові права та (або) майнові права інтелектуальної власності (ч. 2 ст. 418 ЦК України).

Особисті немайнові права, згадані в главі 15 Цивільного кодексу України, є категорією цивільних прав, які виникають у зв'язку з нематеріальними благами, невід'ємні від особи та не мають економічного змісту. З іншого боку, майнові права стосуються суб'єктивних прав, пов'язаних із використанням об'єктів права інтелектуальної власності. Ці права також включають матеріальні (майнові) вимоги, що виникають у відносинах між учасниками правовідносин із приводу використання таких об'єктів, наприклад, право авторів та винахідників на винагороду.

Згідно з загальним правилом, особисті немайнові права належать виключно безпосередньо творцеві об'єкта права інтелектуальної власності, є невідчужуваними та, як правило, не передаються іншим особам. У той же час, у інших осіб, зокрема спадкоємців, виникає право на охорону особистих немайнових прав померлого творця, які діють безстроково.

Майнові права на об'єкти права інтелектуальної власності можуть відчужуватись та переходити до інших осіб у спосіб, передбачений законом.

Загальний зміст особистих немайнових прав інтелектуальної власності визначено у ст. 423 ЦК України, а майнових прав інтелектуальної власності — у ст. 424 ЦК України.

Особисті немайнові права інтелектуальної власності включають:

- 1) Право на визнання особи творцем (автором, виконавцем, винахідником і т.д.) об'єкта права інтелектуальної власності.
- 2) Право уберігати об'єкт інтелектуальної власності від будь-якого втручання, яке може завдати шкоди честі або репутації творця цього об'єкта.
- 3) Право присвятити твір особі (особам), події або даті.
- 4) Інші особисті немайнові права інтелектуальної власності, які встановлені законом.

Особисті немайнові права інтелектуальної власності не можуть відчужуватися (передаватися), за винятками, встановленими законом.

Майнові права інтелектуальної власності включають:

- 1) Право на використання об'єкта права інтелектуальної власності.
- 2) Виключне право надавати дозвіл на використання об'єкта права інтелектуальної власності.
- 3) Виключне право запобігати неправомірному використанню об'єкта права інтелектуальної власності, включаючи заборону такого використання.

4) Інші майнові права інтелектуальної власності, що визначені законом.

Сутність зазначених прав щодо конкретних об'єктів права інтелектуальної власності регламентована відповідними розділами Цивільного кодексу України та спеціальним законодавством, зокрема в законах «Про авторське право і суміжні права», «Про охорону прав на промислові зразки», «Про охорону прав на винаходи та корисні моделі», «Про охорону прав на знаки для товарів та послуг» та інших.

Згідно із спільними ознаками **об'єктів права інтелектуальної власності**, фахівці у сфері юридичної літератури визначають різні класифікації, які можна структурувати наступним чином:

1. Перша група включає об'єкти авторського права та суміжних прав. Сюди входять наукові, літературні та художні твори, комп'ютерні програми, бази даних, а також об'єкти суміжних прав, такі як виконання, фонограми, відеограми та передачі організації мовлення.

2. Друга група охоплює об'єкти патентного права, які включають винаходи, корисні моделі та промислові зразки.

3. Третя група визначає засоби індивідуалізації цивільного обороту, такі як комерційні найменування, торговельні марки та географічні зазначення товарів, робіт та послуг.

4. Четверта група охоплює інші (окремі) об'єкти інтелектуальної діяльності, такі як сорти рослин, породи тварин, топографії (компонування) інтегральних мікросхем, комерційні таємниці, ноу-хау, раціоналізаторські пропозиції, наукові відкриття та інші.

Згідно зі статтею 421 Цивільного кодексу України, **суб'єктами права інтелектуальної власності** є творець об'єкта (автор, виконавець, винахідник і т.д.) та інші особи, які володіють особистими немайновими або майновими правами інтелектуальної власності відповідно до закону, Цивільного кодексу України або угоди. Відповідно до зазначеної статті, суб'єкт права інтелектуальної власності може бути визначений як творець об'єкта інтелектуальної власності та інші особи, які володіють відповідними правами.

Отже, творець, чи інакше автор, репрезентує індивідуальну фізичну особу, чия творча праця виступає основою для створення об'єкта інтелектуальної власності. Підкреслено, що формування об'єкта інтелектуальної власності ґрунтується виключно на творчій або інтелектуальній праці конкретної особи, яка є фізичною юридичною особою.

Враховуючи особливості об'єктів права інтелектуальної власності, можна стверджувати, що визнання особи творцем (автором) цих об'єктів не обумовлене рівнем її юридичної дієздатності. Іншими словами, творцями (авторами) можуть бути як юридично дієздатні, так і ті, хто має обмежену дієздатність чи не є дієздатними особами. Щодо неповнолітніх і осіб, які не досягли 14 років, їхні майнові права інтелектуальної власності представляють та реалізують від їх імені їхні законні представники — батьки, усиновителі або опікуни (згідно зі статтями 31 і 41 Цивільного кодексу України). У випадку неповнолітніх осіб віком від 14 до 18 років, які мають обмежену цивільну дієздатність, вони можуть самостійно володіти своїми правами відносно

об'єктів інтелектуальної власності, наприклад, укласти договори на публікацію своїх творів (згідно зі статтею 32 Цивільного кодексу України).

Щодо фізичних осіб, які не мають повної цивільної дієздатності, вони виступають як носії особистих немайнових прав інтелектуальної власності, і їхні законні представники (батьки, усиновителі, піклувальники, опікуни) здійснюють реалізацію їхніх майнових прав.

Юридичні особи не можуть створювати результат інтелектуальної, творчої діяльності (не є автором), проте юридичні особи можуть володіти комплексом майнових прав інтелектуальної власності, отриманих шляхом укладання договорів чи відповідно до закону.

Суб'єкти права інтелектуальної власності поділяються на дві категорії: первинні та вторинні. Первинні суб'єкти - ті, що отримали право інтелектуальної власності внаслідок створення або реєстрації прав на відповідний об'єкт. До цієї категорії входить автор (творець), оскільки саме його творча діяльність призвела до створення об'єкта права інтелектуальної власності. Таким чином, законодавець зазвичай визнає автора (творця) основним суб'єктом, якому належать особисті та майнові права інтелектуальної власності, що становлять зміст цього права.

Вторинні суб'єкти, які не створюють об'єкти, можуть набувати майнові права інтелектуальної власності відповідно до закону чи договору.

Щодо об'єкта права інтелектуальної власності, створеного за трудовим договором чи на замовлення, законодавство надає рівні права автору (працівнику), роботодавцю та замовнику (згідно статей 429 і 430 Цивільного кодексу України).

Суб'єктом права інтелектуальної власності може бути інша особа (фізична або юридична), до якої на підставі договору або закону переходять повністю або частково майнові права інтелектуальної власності на результат інтелектуальної, творчої діяльності.

Спадкоємці та правонаступники також є суб'єктами права інтелектуальної власності. Спадкоємці — це фізичні або юридичні особи, до яких у разі смерті фізичної особи (автора, творця) переходять майнові права інтелектуальної власності. правонаступниками зазвичай є юридичні особи. При припиненні діяльності юридичної особи – суб'єкта права інтелектуальної власності, її правонаступники, як правило, є юридичні особи. Згідно зі статтями 429 і 430 Цивільного кодексу України, у разі припинення діяльності такої юридичної особи майнові права інтелектуальної власності передаються її правонаступникам, включаючи роботодавця або замовника, якщо об'єкт був створений в контексті трудового договору чи на замовлення.

Також, в спеціальній літературі наголошується на необхідності виокремити суб'єктів процесу набуття правової охорони на об'єкти права інтелектуальної власності та суб'єктів процесу захисту права інтелектуальної власності. До суб'єктів процесу набуття правової охорони слід віднести, крім суб'єктів права інтелектуальної власності, суб'єктів права, які надають суб'єкту права інтелектуальної власності допомогу в набутті прав та приймають відповідні рішення щодо заявлених на реєстрацію об'єктів, визнаючи їх

об'єктами права інтелектуальної власності. До них слід віднести патентних повірених, Державну організацію «Український національний офіс інтелектуальної власності та інновацій», Апеляційну палату, а також суди. Дані суб'єкти не набувають суб'єкта права інтелектуальної власності, а виконують завдання, які на них покладені законодавством.

Авторське право представляє собою виняткове право автора твору визнавати себе творцем твору, відтворювати його, поширювати та представляти твір публіці будь-якими доступними засобами, а також дозволяти або забороняти іншим особам використовувати його твір. В об'єктивному значенні авторське право - це сукупність правових норм, що регулюють відносини, пов'язані із створенням і використанням творів у галузі науки, літератури і мистецтва. В суб'єктивному значенні авторське право - це особисті немайнові і майнові права, що належать творцям у сфері науки, літератури і мистецтва.

Відносини у сфері авторського права виникають у зв'язку із створенням та використанням творів науки, літератури і мистецтва. Об'єктом авторського права є нематеріальне втілення, конкретна речова форма продукту інтелектуальної і творчої діяльності, тобто, об'єктивізацій твору.

Твір є охороноздатним, якщо він створений в результаті інтелектуальної, творчої діяльності людини і виражений в об'єктивній формі. Авторське право на твір виникає з моменту його створення.

Для того, щоб твір був доступним іншим людям без посередництва автора, він повинен бути виражений у такій об'єктивній формі, що може сприйматися людськими відчуттями, тобто за допомогою зору і слуху, а за відсутності зору — за допомогою дотику (твори, створені спеціальними способами, для людей, які мають порушення зору).

Відповідно до статті 433 Цивільного кодексу України та статті 8 Закону України «Про авторське право і суміжні права», авторське право не охоплює ідеї, процеси, методи діяльності чи математичні концепції як самостійні сутності. У вітчизняному законодавстві визначено, що авторське право на твори науки, літератури і мистецтва виникає автоматично при їх створенні, і для його виникнення і реалізації не потрібно виконувати будь-які формальні процедури.

Об'єктами авторського права є твори у сфері літератури, мистецтва і науки. Серед них включаються літературні твори різних жанрів (белетристичні, публіцистичні, наукові, технічні тощо), представлені у письмовій, електронній (цифровій) або інших формах; усні твори, такі як виступи, лекції, промови; музичні твори з текстом і без нього; сценічні твори, такі як драматичні, музично-драматичні твори та інші, створені для сценічного показу; аудіовізуальні твори; тексти перекладів для озвучення, субтитрування аудіовізуальних творів іншими мовами; твори образотворчого мистецтва; фотографії; вироби ужиткового мистецтва, архітектура та інше. Також враховуються комп'ютерні програми, бази даних, ілюстрації, енциклопедії, компіляції даних та інші твори, якщо вони є результатом творчої діяльності; інші твори. Перелік не є вичерпним.

Правова охорона не надається таким об'єктам: інформація про новини чи інші факти рутинної прес-інформації; вирази народної творчості (фольклор); акти державної влади, місцевого самоврядування, офіційні документи політичного, законодавчого, адміністративного та судового характеру; державні символи, нагороди, знаки, емблеми органів влади та військових формувань; символіка територіальних громад; грошові знаки; розклади транспорту, телерадіопередачі, телефонні довідники та інші бази даних, що не мають критеріїв оригінальності та підпадають під особливе право (*sui generis*); аббревіатури; фотографії, що не мають ознак оригінальності.

Допускається без дозволу автора (чи іншої особи, яка має авторське право) і без виплати авторської винагороди відтворювати твір виключно в особистих цілях або для кола сім'ї попередньо правомірно оприлюднені твори. Авторське право на твір виникає внаслідок факту його створення і починає діяти від дня створення твору.

Авторське право діє протягом усього життя автора та 70 років після його смерті. Термін дії авторського права для творів створено анонімно закінчується через 70 років після оприлюднення, якщо авторство не виявлено раніше. Для творів, створених у співавторстві, термін дії авторського права діє протягом життя всіх співавторів та 70 років після смерті останнього. Якщо твір публікується послідовно, строк визначається для кожної частини окремо. Право на твори реабілітованих авторів діє 70 років після реабілітації. Для твору, опублікованого протягом 30 років після смерті автора, авторське право триває 70 років з дати опублікування. Якщо неоприлюднений твір вперше оприлюднено після закінчення строку, авторське право діє протягом 25 років. Закінчення терміну дії авторського права означає перехід творів у суспільне надбання.

Твори, які стали суспільним надбанням, можуть вільно, без виплати авторської винагороди, використовуватися будь-якою особою, за умови дотримання особистих немайнових прав автор.

Захист прав інтелектуальної власності – це дії щодо попередження та припинення порушення прав на результати інтелектуальної, творчої діяльності людини або відновлення порушених прав.

За сукупністю ознак, можна виділити дві форми **захисту цивільних прав** – юрисдикційну та неюрисдикційну. До юрисдикційної форми захисту цивільних прав відносять загальний та адміністративний захист. Загальний захист здійснюється судами, а адміністративний – органами державної влади. До неюрисдикційної форми захисту відноситься самозахист, який може бути реалізований як самостійно сторонами (без залучення третіх осіб), так із залученням компетентних осіб, які не є органами державної влади. До неюрисдикційних відносять способи захисту прав, які об'єднують в групу так званих способів «Альтернативного вирішення спору».

Система захисту цивільних прав надає ефективний механізм захисту учасників відносин, включаючи абсолютні (майнові та особисті немайнові) і зобов'язальні (зокрема, договірні) права. Право на звернення за захистом своїх прав належить як фізичним, так і юридичним особам. Зокрема, порушення

прав інтелектуальної власності, конфлікти чи спори часто стають підставою для звернення за правовим захистом.

Конфлікт тлумачиться як зіткнення протилежних інтересів чи поглядів. Причини виникнення конфліктів є наявність у кожної особи власних цілей, інтересів, прагнень. При цьому, досягнення індивідуальних цілей може перетинатись із метою, прагненнями та інтересами інших осіб.

Конфлікти у сфері права інтелектуальної власності часто виникають внаслідок неправомірного використання об'єкта права інтелектуальної власності або порушення умов різних видів договорів, таких як ліцензійні та договори комерційної концесії. Ці конфлікти можуть виникнути навіть до фактичного порушення, оскільки одна із сторін може вважати, що її права було порушено, викликаючи розбіжності та спори в юридичній сфері прав інтелектуальної власності.

Властивості конфліктів у сфері права інтелектуальної власності включають спеціальний суб'єктний склад, об'єкти, що стосуються результатів інтелектуальної творчої діяльності, різноманітний зміст, який охоплює майнові та немайнові права, а також конфлікти інтересів, що не обов'язково пов'язані з порушенням прав.

Пропонуємо виділити наступні ознаки конфліктів у сфері інтелектуальної власності:

1. Хоча б однією із сторін конфлікту є особа творчою працею якої створений об'єкт права інтелектуальної власності або особа якій передані прав інтелектуальної власності відповідно до закону чи заповіту;

2. Конфлікт спрямований на майнові чи особисті немайнові права інтелектуальної власності або на реалізацію таких прав;

3. Конфлікт у сфері права інтелектуальної власності може виникати, коли обидві сторони реалізують свої права на інтелектуальну творчу діяльність в рамках закону але їх інтереси перетинаються та зачіпають права чи інтереси один одного.

Так, конфлікт у сфері інтелектуальної власності, окрім негативних аспектів, може мати й соціально-позитивні наслідки. Його врегулювання може сприяти розв'язанню проблем, що породжують суперечності, та сприяти активному використанню об'єктів права інтелектуальної власності. Конфлікт також може стимулювати до творчості та використання об'єктів права інтелектуальної власності, а також сприяти зняттю монополії на певні об'єкти в цій сфері, сприяючи суспільній користі. Таким чином, конфлікт у цій області може бути розгляданий як загроза або порушення майнових та особистих немайнових прав, або як інтересів особи у зв'язку з правом на інтелектуальну творчість.

Конфліктом є складне явище, що носить як позитивний так і негативний характер. Для розуміння його сутності, необхідно розглядати його з різних позицій, таких як: з позиції психологія, з позиції соціології та з позиції права. Конфлікт у сфері права інтелектуальної власності є юридичним та включає зіткнення чи протиставлення прав чи інтересів передбачених законодавством. Також, конфлікт у сфері інтелектуальної власності може бути і правовим, коли

пов'язаний із зіткненням чи протиставленням юридичних прав та неюридичних. Конфлікт прав інтелектуальної власності може бути і правовим і юридичним, але конфлікт інтересів тільки юридичним.

Таким чином, зважаючи на особливості конфлікту у сфері права інтелектуальної власності, розуміємо його як зіткнення чи протиставлення прав чи інтересів сторін, однією із яких є правовласник на результати інтелектуальної творчої діяльності, направлене на задоволення майнових чи немайнових потреб.

Структура юридичного конфлікту має чотири необхідних і обов'язкових елементи: суб'єкти, об'єкт, суб'єктивну сторону і об'єктивну сторону. Кожен елемент є необхідним, адже відсутність хоча б одного із елементів приведе до вже іншого суспільного явища, що не є юридичним конфліктом. Всі чотири елементи взаємопов'язані між собою та характеризують конфлікт. Кожен із елементів виконує свою визначену функцію.

Об'єкт конфлікту у сфері права інтелектуальної власності це те благо на яке спрямований конфлікт, тобто результат інтелектуальної, творчої діяльності людини. Це може включати об'єкт авторського права, що породжує конфлікт у контексті літературного твору, об'єкт суміжних прав, де виникає спір стосовно фонограми, об'єкт патентних прав, який може викликати конфлікт щодо винаходу. Також можливі конфлікти, пов'язані з об'єктами засобів індивідуалізації учасників цивільного обороту, їх товарів та послуг, зокрема, у випадку суперечок щодо торговельної марки. Інші можливі об'єкти конфліктів можуть включати нетрадиційні об'єкти, наприклад, спори, пов'язані з комерційною таємницею та іншими аспектами інтелектуальної власності.

Предметом конфлікту у сфері права інтелектуальної власності є права, які впливають щодо об'єктів інтелектуальної власності. Тобто, предметом конфлікту у сфері права інтелектуальної власності є майнові або особисті немайнові права.

Суб'єктами юридичного конфлікту, у контексті права, можуть бути особи, обладнані правами та обов'язками, зокрема, фізичні особи, юридичні особи та держава. Особливістю конфліктів у сфері права інтелектуальної власності є їх можливість бути як двосторонніми, так і тристоронніми.

У двосторонніх конфліктах учасниками є правовласник та особа, чий права чи інтереси протиставляються правовласнику.

У тристоронніх конфліктах, дві сторони лишаються тими ж, а третьою стороною може виступати держава чи суспільство. Інтереси цієї сторони можуть обмежуватись монополією, можливим зловживанням виключними правами правовласниками, або недобросовісним використанням об'єктів права інтелектуальної власності без згоди правоволодільця.

Держава в особі уповноважених органів виступає стороною конфлікту під час реалізації повноважень щодо здійснення контролю за дотриманням законодавства у сфері права інтелектуальної власності, в тому числі під час проведення експертизи та прийняття рішення щодо видачі охоронного документу на результати інтелектуальної діяльності або відмову у їх видачі,

при вирішення питання щодо встановлення фактів недобросовісної конкуренції, проявів академічної недоброчесності, плагіату у наукових дослідженнях.

Об'єктивна сторона юридичного конфлікту - протилежно спрямовані юридично значимі (правомірні або протиправні) або юридично нейтральні дії суб'єктів протидіє, які заподіюють шкоду.

Об'єктивною стороною конфлікту у сфері права інтелектуальної власності є дія або бездіяльність особи, спрямована на порушення прав інтелектуальної власності, або дія або бездіяльність, що несуть загрозу порушення прав. В окремих випадках, що властиво саме сфері інтелектуальної власності, конфлікти можуть виникати з правомірних дій, однак негативно оцінюватись правоволодільцями з позиції посягання на їх монополію щодо використання об'єктів права інтелектуальної власності та розпорядження правами на них. Такі конфлікти в переважній більшості виникають під час реалізації права попереднього користувача, а також у сфері примусового ліцензування.

Суб'єктивна сторона конфлікту визначається послідовністю соціально-психологічних процесів, які призводять суб'єктів протистояння до вчинення певних дій (мотивація конфлікту). Основою конфлікту є інтерес, який сторони прагнуть задовольнити. У сфері права інтелектуальної власності такий інтерес виникає через прагнення захистити майнові та особисті немайнові права інтелектуальної власності. Без наявності цього інтересу неможливий свідомий мотив і мета дій конфліктуючих сторін.

Так, конфлікт у праві інтелектуальної власності народжується при здійсненні конфліктної дії, за якою стоїть особистий інтерес в об'єкті конфлікту. Наприклад, якщо особа неправомірно видає себе автором музичного твору для отримання грошової вигоди, основним мотивом її дій є отримання грошової винагороди.

Важливо зауважити, що конфліктну поведінку може породжувати не лише свідомий інтерес, але й помилкове усвідомлення, неправильне сприйняття суперечливостей інтересів, потреб чи цілей.

Отже, суб'єктивна сторона юридичного конфлікту пов'язана, в першу чергу, з його мотивом. Мотивом конфліктів у сфері права інтелектуальної власності є отримання винагороди за реалізацію прав інтелектуальної власності, отримання визнання як автора відомого твору та інші.

Досліджуючи категорії «інтерес» та «потреба», Венедіктова І.В. вказує на їхню спільну рису як рушійних сил діяльності суб'єкта. Однак вона розрізняє їх, зазначаючи, що потреба є більш широким поняттям, охоплюючи як біологічні, так і соціальні аспекти, в той час як інтерес обмежується соціальним життям. Потреба представляє собою глибший стимул, ближчий до необхідності, тоді як інтерес виражає прагнення задовольнити цю потребу.

У сфері інтелектуальної власності інтерес виявляється в прагненні особи використовувати свої права для задоволення потреби. Важливо відзначити, що це не обов'язково включає неправомірну поведінку сторін.

Враховуючи специфіку конфліктів у сфері праві інтелектуальної власності, про яку було зазначено раніше, пропонуємо такі їх *різновиди*:

1. Конфлікт інтересів виникає в сфері інтелектуальної власності, коли сторони діють в межах закону, але реалізація прав одних осіб обмежує можливості інших. В правовому контексті інтелектуальної власності, такий конфлікт може виникнути під час реєстрації об'єктів, виконання представницьких обов'язків, створення об'єкта на замовлення чи в контексті службових повноважень. Приватний інтерес у цьому випадку обумовлений майновими та/або особистими немайновими правами інтелектуальної власності.

2. Конфлікт прав виникає при зіткненні прав чи інтересів осіб, що порушує права чи інтереси інших осіб або може призвести до такого порушення. Наприклад, незаконне копіювання та перепродаж фільму з Інтернету може визвати конфлікт інтелектуальної власності. Дії однієї особи, такі як копіювання та перепродаж без згоди автора, порушують права особи (осіб), яка створила відеофільм. Такий конфлікт виникає через порушення правових норм у сфері інтелектуальної власності.

3. Конфлікт між правами інтелектуальної власності та іншими цивільними правами виникає, коли використання права на свободу творчості однією особою порушує особисті немайнові та (або) майнові права іншої особи. Наприклад, випадок пародії: одна особа реалізовує своє право на творчість в межах закону, але інша особа, на яку була створена пародія, вважає, що це порушує її честь та гідність. Таким чином, виникає конфлікт між правом на творчість однієї особи та особистим немайновим правом іншої особи.

Науковий конфлікт, як різновид конфліктів у сфері інтелектуальної власності, представляє собою зіткнення прав та інтересів, пов'язаних із творчою діяльністю для отримання та використання нових знань у фундаментальних та прикладних дослідженнях. На відміну від наукової дискусії, де сторони спільно зацікавлені в пошуку істини, в науковому конфлікті інтереси можуть зачіпати один одного. Наприклад, в дискусії під час захисту дисертації сторони можуть різнитися в поглядах на правильність визначення або розкриття наукового поняття, що викликає конфлікт в інтелектуальному просторі. Науковий конфлікт виникає коли при реалізації прав на наукову діяльність інтереси однієї сторони порушують або заважають реалізувати права на наукову діяльність іншої сторони. Прикладом може бути коли два дисертанти подали на затвердження однакові (або схожі) теми дисертаційного дослідження.

Суб'єктний склад конфліктів у сфері права інтелектуальної власності може бути розділений на дві категорії:

1. Конфлікти з участю первинних суб'єктів: Автори, співавтори, включаючи недієздатних, обмежено дієздатних або дієздатних осіб.

2. Конфлікти, де стороною виступає правонаступник: За договором чи законом, може бути фізичною особою, юридичною особою приватного або

публічного права, але хоча б одна із сторін пов'язана із суб'єктом права інтелектуальної власності.

За об'єктним складом серед конфліктів у сфері права інтелектуальної власності розрізняють конфлікти в сфері авторського права: охоплюють твори науки, літератури та мистецтва, включаючи як оригінальні, так і похідні твори.

За змістом прав інтелектуальної власності:

1. конфлікти щодо майнових прав;
2. конфлікти щодо особистих немайнових прав.

Так як, перелік об'єктів права інтелектуальної власності не є вичерпним, конфлікти можуть виникати і щодо інших нових об'єктів.

В розумінні наукової доктрини може бути розмаїття поглядів на взаємозв'язок між термінами «конфлікт» і «спір». Етимологічно, «конфлікт» вказує на зіткнення протилежних інтересів, поглядів та серйозних розбіжностей. З іншого боку, «спір» може трактуватися як словесна змагальність, обговорення різних точок зору.

Зокрема, розглядаючи їхні етимологічні корені, «конфлікт» більше пов'язаний із фізичними або суттєвими зіткненнями, тоді як «спір» може вказувати на більш вербальний або дискусійний характер.

Однак у реальному вживанні ці терміни часто використовуються як синоніми або взаємозамінюються в залежності від контексту та конкретного випадку.

Як влучно зазначає Ківалов С.В., правовий спір є формою об'єктивації юридичного конфлікту. Моментом такої об'єктивації є звернення до уповноваженого органу.

Отже, коріння конфлікту глибші. Це явище характеризується зіткненням несумісних поглядів, інтересів, потреб або типів поведінки, в той час як спір є формою вираження цих самих несумісних поглядів, інтересів, потреб або типів поведінки.

Конфлікт у праві інтелектуальної власності – це зіткнення інтересів, поглядів, думок сторін щодо реалізації своєї інтелектуальної творчої діяльності та прав, які у зв'язку з цим виникають.

Спір у праві інтелектуальної власності – це процесуальний прояв конфлікту, в якому сторони, знаходячись у формальних рамках та в спеціальному статусі, обґрунтовують та доводять свої позиції щодо порушеного права інтелектуальної власності або щодо запобігання такого порушення.

Сутнісні відмінності між поняттями «конфлікт» і «спір» також важливі для розуміння їхньої взаємодії:

1. Характер зіткнення: Конфлікт вказує на реальне або потенційне зіткнення інтересів чи прав, тоді як спір може виникнути як результат словесного обговорення різних точок зору.

2. Спрямованість: Конфлікт орієнтований на урегулювання інтересів сторін; спір може бути спрямований на вирішення питання чи досягнення консенсусу.

3. Способи вирішення: Конфлікт може завершитися узгодженням інтересів; спір вирішується через процесуальне рішення або домовленість.

Обидва терміни можуть переплітатися, проте їх використання та визначення залежать від контексту та особливостей конкретної ситуації.

До сутнісних відмінностей належать:

1. Причина виникнення - при спорі – це наявні або передбачувані за позицією сторони (сторін) спору порушення, загроза порушенню прав або інтересів; при конфлікті – як наявні чи передбачувані порушення прав та інтересів, так і суб'єктивні позиції сторін щодо забезпечення проти вчинення правомірних дій.

2. Умови вичерпання – конфлікт вичерпується за умови, що сторони знайшли обопільне рішення; спір вважається вичерпаним коли на підставі рішення уповноваженого органу.

3. Усвідомлення сторонами дійсних причин виникнення суперечностей – конфлікт може бути явним та усвідомленим (обидві сторони усвідомлюють наявність між ними конфлікту) або прихованим (одна чи обидві сторони не усвідомлюють наявності конфлікту); спір завжди явний для обох сторін.

За порушення прав інтелектуальної власності винна особа несе відповідальність в порядку, встановленому адміністративним, цивільним і кримінальним законодавством.

Цивільно – правова відповідальність передбачена статтею 431 Цивільного кодексу України, в якій визначено, що за порушення права інтелектуальної власності, в тому числі невизнання цього права чи посягання на нього, тягне за собою відповідальність, встановлену зазначеним Кодексом, іншим законом чи договором.

Стаття 53 Закону України «Про авторське право і суміжні права» розкриває вичерпний перелік дій, що викликають необхідність захисту прав інтелектуальної власності.

- Зокрема, це охоплює вчинення будь-якими особами актів, що порушують особисті немайнові права суб'єктів авторського права та/або суміжних прав. піратство у сфері авторського права та/або суміжних прав, що охоплює опублікування, відтворення, ввезення на митну територію України, вивезення з митної території України та поширення контрафактних примірників творів, включаючи комп'ютерні програми і бази даних, фонограми, відеограми, а також інші форми незаконного оприлюднення програм організацій мовлення, камкордингу, кардшейрінгу, а також Інтернет-піратства. Крім того, зазначається поняття плагіату, що полягає в оприлюдненні (опублікуванні) повністю чи частково твору іншої особи під іменем особи, яка не є його автором.

- Незаконне ввезення на митну територію України примірників творів (включаючи комп'ютерні програми і бази даних), фонограм, відеограм, та програм мовлення без належного дозволу осіб, що володіють авторським правом і/або суміжними правами.

- Здійснення дій, які створюють загрозу порушення авторського права і/або суміжних прав.

- Вчинення будь-яких акцій із свідомим обходом технічних засобів захисту авторського права і/або суміжних прав, включаючи виготовлення, розповсюдження, ввезення з метою розповсюдження і використання таких засобів.

- Підробка, зміна чи вилучення інформації, зокрема в електронній формі, щодо управління правами, без належного дозволу суб'єктів авторського права і/або суміжних прав, чи особи, яка здійснює таке управління.

- Розповсюдження, ввезення на митну територію України з метою розповсюдження, публічне сповіщення об'єктів авторського права і/або суміжних прав, з яких була вилучена чи змінена інформація про управління правами, зокрема в електронній формі.

- Камкординг та кардшейрінг.

Адміністративно – правова відповідальність встановлена за окремі порушення прав інтелектуальної власності.

А саме, стаття 512 Кодексу України про адміністративні правопорушення передбачає відповідальність за незаконне використання об'єкта права інтелектуальної власності, привласнення авторства на такий об'єкт або інше умисне порушення прав на об'єкт права інтелектуальної власності, що охороняється законом.

Стаття 16413 КУпАП передбачає відповідальність за незаконне виробництво, експорт, імпорт дисків для лазерних систем зчитування, експорт, імпорт обладнання чи сировини для їх виробництва.

Згідно зі статтею 176 Кримінального кодексу України, кримінальна відповідальність настає у випадках незаконного відтворення та розповсюдження творів науки, літератури і мистецтва, комп'ютерних програм і баз даних, а також незаконного відтворення та розповсюдження виконань, фонограм, відеограм і програм мовлення. Включається також незаконне тиражування та розповсюдження на аудіо- та відеокасетах, дискетах, інших носіях інформації, а також камкординг, кардшейрінг чи інше умисне порушення авторського права і суміжних прав. Кримінальна відповідальність передбачена у випадках фінансування таких дій, якщо це завдає значної матеріальної шкоди.

Матеріальна шкода вважається завданою в розмірах згідно ст. 176 КК України:

Значному розміру - матеріальна шкода, що у двадцять разів і більше перевищує рівень неоподаткованого мінімуму доходів громадян.

Великому розміру - матеріальна шкода, що у двісті і більше перевищує рівень неоподаткованого мінімуму доходів громадян.

В особливо великому розмірі - матеріальна шкода, що у тисячу і більше перевищує рівень неоподаткованого мінімуму доходів громадян.

Крім того, статтею 2031 КК України передбачена відповідальність за незаконне виробництво, експорт, імпорт, зберігання, реалізація та переміщення дисків для лазерних систем зчитування, матриць, обладнання та сировини для їх виробництва, якщо ці дії вчинені у значних розмірах. Стаття 177 Кримінального кодексу України передбачає відповідальність за

порушення прав на винахід, корисну модель, промисловий зразок, топографію інтегральної мікросхеми, сорт рослин, раціоналізаторську пропозицію, а також за привласнення авторства на ці об'єкти чи інше умисне порушення права на них. Кримінальна відповідальність виникає в разі завдання матеріальної шкоди у значному розмірі.

Література :

Нормативно-правові джерела

1. Бернська конвенція про охорону літературних та художніх творів від 24.07.1971 р. // Нормативні акти України / URL: [//zakon.rada.gov.ua](http://zakon.rada.gov.ua)
2. Директива ЄС 2001/29/ЄС від 22 травня 2001 р. про гармонізацію певних аспектів авторського права і суміжних прав в інформаційному суспільстві / URL: http://europa.eu/eu-law/legislation/index_en.htm#20
3. Директива ЄС 2001/84/ЄС від 27 вересня 2001 р. про право слідування на користь автора оригінального твору / URL: http://europa.eu/eu-law/legislation/index_en.htm#20
4. Про авторське право і суміжні права : Закон України від 1 грудня 2022 року No 2811-IX / URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2811-20#n703>
5. Про ефективне управління майновими правами правовласників у сфері авторського права і (або) суміжних прав 15 травня 2018 року No 2415-VIII / URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2415-19#Text>
6. Про mediaцію: Закон України / Відомості Верховної Ради (ВВР), 2022, No 7, ст.51) / URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1875-20#Text>
7. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 2 червня 2016 року // Відомості Верховної Ради (ВВР). – 2016. – N 31. – Ст. 545
8. Про третейські суди: Закон України / Відомості Верховної Ради від 11.05.2004 No 1701-IV. / URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/1701-15_1
9. Про утворення Вищого суду з питань інтелектуальної власності: Указ Президента України від 29 вересня 2017 р. // Офіційний вісник України від 13.10.2017. – No 80. – С. 11. – Ст. 2438.
10. Цивільний кодекс України від 16.01.2003р. / URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/435-15>

спеціальна література:

1. Галупова Л. І. Альтернативні способи врегулювання конфліктів у сфері права інтелектуальної власності: *дис. ... канд. юрид. наук*: 12.00.03 / Галупова Лариса Ігорівна. Одеса, 2021. 207 с.
2. Діденко Л.В. Співвідношення судових та позасудових способів захисту цивільних прав. *Вісник Запорізького національного університету. Юридичні науки*. No 3. 2020. С.44-49.
3. Кирилюк А.В., Галупова Л.І. Судова юрисдикція у сфері захисту прав інтелектуальної власності: міжнародний аспект. *Правові новели: Науково-*

юридичний фаховий журнал. 2023, № 21. С. 238 – 244. URL: http://legalnovels.in.ua/journal/21_2023/33.pdf

4. Право інтелектуальної власності: підручник / [О.І. Харитонова, Є.О. Харитонов, Т.С. Ківалова, В.С. Дмитришин, О.О. Кулініч, Л.Д. Романадзе та ін.]; за заг. ред. О.І. Харитонової, 3-тє вид., стереотип. Київ: Юрінком Інтер, 2023. 540 с.

5. Харитонова О.І., Бааджи Н.П., Еннан Р.Є., Кирилюк А.В., Галупова Л.І., Мартинюк І.В., Мазуренко С.В. Цивільний кодекс України: науково – практичний коментар. ТОВ «Видавництво «Норма права». 2023. 1424 с.

6. Ульянова Г.О., Галупова Л.І., Кирилюк А.В. Виконання умови угоди за результатами медіації у сфері інтелектуальної власності в умовах надзвичайного стану / Ульянова Г.О., Галупова Л.І., Кирилюк А.В. // Юридичний науковий електронний журнал. № 2. 2023. С. 723-726. <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2023-2/174>

допоміжні джерела:

1. Бааджи Н. П. Використання ліцензійних договорів як форми реалізації авторських прав при обігу електронних видань. *Правове життя сучасної України* : у 3 т. : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 15 трав. 2020 р.) / відп. ред. М. Р. Аракелян. Одеса : Гельветика, 2020. – Т. 3. – С. 503-507.

2. Галупова Л.І, Мартинюк І.В. Особливості юрисдикційної форми захисту прав інтелектуальної власності. *Часопис цивілістики*: науково-практичний журнал. 2022, Вип. 46. С. 40-45.

3. Галупова Л.І, Мартинюк І.В. Юрисдикція судових та позасудових органів у сфері захисту прав інтелектуальної власності. *Часопис цивілістики*: науково – практичний журнал. 2022, Вип. 45. С.43-47.

4. Дяченко С.В., Колокольна Н.С. Запровадження медіації для вирішення сімейних спорів у цивільному судочинстві України: судова практика. *Електронне наукове фахове видання «Юридичний науковий електронний журнал»*. No2. 2020. С. 118-121. / URL: http://www.lsej.org.ua/2_2020/32.pdf

5. Іващенко В.П. Авторське право: Навчальний посібник / Іващенко В.П., Проїдак Ю.С. Фріман І.М.Фріман Є.М. Дніпро , Акцент ПП., 2021. 141 с.

6. Кирилюк А. В. Досвід США у сфері захисту авторських прав в мережі інтернет. *Права людини – пріоритет сучасної держави* : збірник матер. Всеукр. наук.-практ. Інтернет-конференції (10 грудня 2020 року, м. Одеса) / відп. ред. М. Р. Аракелян. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2020. С. 214-219.

7. Кирилюк А. В. Теоретичні положення захисту авторських прав у мережі Інтернет. *Європейський вибір України, розвиток науки та національна безпека в реаліях масштабної військової агресії та глобальних викликів XXI століття* (до 25-річчя Національного університету «Одеська юридична академія» та 175-річчя Одеської школи права) : у 2 т. : матеріали Міжнар.наук.-

практ. конф. (м. Одеса, 17 червня 2022 р.) / за загальною редакцією С. В. Ківалова. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2022. Т. 2. С. 731-735.

8. Кирилюк А.В. Новели Закону України «Про авторське право і суміжні права» / А.В. Кирилюк // Сучасний розвиток державотворення та правотворення в Україні: проблеми теорії та практики: матеріали XI Міжнародної науково-практичної конференції (26 червня 2023 року, м. Київ): 36. тез наук. праць / за заг. редакцією М.В. Трофименко. Київ: МДУ, 2023. С. 72-76.

9. Кирилюк А.В. Світовий досвід вирішення спорів з інтелектуальної власності. Європейські орієнтири розвитку України в умовах війни та глобальних викликів XXI століття: синергія наукових, освітніх та технологічних рішень: у 2 т.: матеріали Міжнар. Наук.-практ. конф. (19 травня 2023, м. Одеса) / за заг. ред. С.В. Ківалова. Одеса: Видавництво «Юридика», 2023. Т. 2. 828 с. С. 592-596. <https://hdl.handle.net/11300/26914>

10. Кирилюк А.В., Галупова Л.І. Проблеми встановлення авторства цифрових творів / А.В. Кирилюк // Актуальні проблеми інтелектуального, інформаційного, ІТ та Інтернет права: матеріали Дев'ятої всеукраїнської науково – практичної конференції (Львів, 16 травня 2025 р.). Львів: Юрид. ф–т Львів. нац. ун–ту ім. І. Франка. 2025. С. 139-143.

11. Кирилюк А.В., Галупова Л.І. Людиноцентристський підхід у сфері захисту прав інтелектуальної власності. The 6th International scientific and practical conference “Motivation of professional activity of pedagogical workers” (February 11 – 14, 2025) Tallinn, Estonia. International Science Group. 2025. 283 р. С. 110-114. URL: <https://isg-konf.com/wp-content/uploads/2025/02/MOTIVATION-OF-PROFESSIONAL-ACTIVITY-OF-PEDAGOGICAL-WORKERS.pdf#page111>

12. Тарасенко Л.Л. Новий закон про авторське право (2022): виклики та перспективи. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. No 12. С. 171-174/ URL: http://lsej.org.ua/12_2022/36.pdf

13. Токар Л. В. Вчинок як аргумент / Л. В. Токар // Європейські орієнтири розвитку України в умовах війни та глобальних викликів XXI століття: синергія наукових, освітніх та технологічних рішень : у 2 т. : матеріали Міжнар. наук.- практ. конф. (м. Одеса, 19 травня 2023 р.) / за заг. ред. С. В. Ківалова. – Одеса : Видавництво «Юридика», 2023. Т. 1. С. 28-31.

14. Харитонов О. І. Права інтелектуальної власності у галузі іт у контексті оновлення цивільного законодавства України. *Інформаційні технології в умовах оновлення цивільного законодавства* : матер. Всеукр. кругл. столу (м. Одеса, 13 черв. 2020 р. / За заг. ред. О. І. Харитонової, Є. О. Харитонova. Одеса : Фенікс, 2020. С. 10-12.

15. Харитонов О. І. Правове регулювання відносин інтелектуальної власності під час війни. *Римське право і сучасність: цивільне право в умовах війни* : матер. Всеукр. наук. конф. (Одеса, 24 травня 2022 р.) [Електронне видання] / за заг. ред. д.ю.н., проф. Є. О. Харитонova ; НУ «Одеська юридична академія». Одеса : Фенікс, 2022. С. 16-20.

16. Харитонов О. І., Ульянова Г. О., Мазуренко С. В., Кирилюк А. В., Бааджи Н. П., Галупова Л. І., Мартинюк І. В. Права інтелектуальної власності та їх захист : навч.-метод. посіб. для здобувачів вищої освіти галузі знань 08 «Право», НУ «ОЮА». – Одеса, 2024. 121 с. URL: <https://hdl.handle.net/11300/27459>

17. Ульянова Г. О. Самоплагіат як порушення академічної доброчесності / Г. О. Ульянова, О. І. Ульянов. *Європейський вибір України, розвиток науки та національна безпека в реаліях масштабної військової агресії та глобальних викликів XXI століття* (до 25-річчя Національного університету «Одеська юридична академія» та 175-річчя Одеської школи права) : у 2 т. : матеріали Міжнар.наук.-практ. конф. (м. Одеса, 17 червня 2022 р.) / за загальною редакцією С. В. Ківалова. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2022. Т. 2. С. 720-722.

18. Didenko, L., Izbash, O., Kyryliuk, A., Halupova, L., & Denysiak, N. (2024). Intellectual property rights issues in the digital era: Cuestiones de derechos de propiedad intelectual en la era digital. *Cuestiones Políticas*, 42(80), 136-158. <https://doi.org/10.46398/cuestpol.4280.071>.
https://ve.scielo.org/scielo.php?script=sci_arttext&pid=S0798-14062024000100136

19. Kyryliuk A. Bloggers, copyrights and some other legal issues / A. Kyryliuk, V. Lysenko, A. Podolieva. *Ius Humani. Law Journal*. Vol. 9. No 2. Hemisferios University, 2020. P. 421-446.

20. Ulianova H. Protection of intellectual property rights in the field of television and the internet. The notion of teleformat / H. Ulianova, N. Baadzhy, O. Podoliev, D. Vlasiuk, H. Chumachenko. *Ius Humani. Law Journal*. Vol. 10. Issue 1. Hemisferios University, 2021. P. 1-25.

Тема 5. Порушення академічної доброчесності

1. Поняття та види порушень академічної доброчесності.
2. Фабрикація та фальсифікація.
3. Списування та обман.
4. Хабарництво та необ'єктивне оцінювання.

Академічний плагіат - це представлення наукових, дослідницьких або творчих результатів, отриманих іншими особами, як власних, без належного вказання джерела чи без належного визнання авторства. Це включає в себе часткове або повне копіювання тексту, ідей, графічних матеріалів, аудіо-відеозаписів, а також використання концепцій чи результатів досліджень без належного зазначення джерела. Академічний плагіат є серйозним порушенням етичних стандартів у науковій та освітній сферах, що може призвести до втрати довіри, санкцій і впливу на академічну та професійну репутацію особи.

Ознаки академічного плагіату: суб'єктами є учасники освітнього процесу чи наукової діяльності; об'єктом академічного плагіату науковий чи творчий результат, отриманий іншими особами; об'єктивна сторона полягає в умисних або необережних діях суб'єкта, які спрямовані на привласнення чужих результатів або у відтворення чужих опублікованих текстів без зазначення авторства; відсутність благочесних мотивів, відмінних від плагіату в авторському праві.

Самоплагіат - оприлюднення власних раніше опублікованих наукових результатів як нових наукових результатів. Має місце, коли автор представляє свої власні раніше опубліковані роботи як нові, не надаючи належної інформації про їх попередню публікацію. Це може включати повторне використання власних досліджень без зазначення попереднього публікаційного контексту, порушуючи тим самим принципи чесності та прозорості в науковому дискурсі.

Фабрикація - вигадкування даних чи фактів, що використовуються в освітньому процесі або наукових дослідженнях. Передбачає створення неправдивих даних чи фактів для підтримки власних наукових чи освітніх тверджень. Суб'єкт умисно створює або представляє неправдиві дані чи факти в намаганні підтримати або підкріпити свої наукові або освітні твердження.

Фальсифікація - свідомо зміна чи модифікація вже наявних даних, що стосуються освітнього процесу чи наукових досліджень. Суб'єкт намагається перекрутити чи спотворити існуючі факти з метою створення хибного враження або впливу.

Ці порушення порушують найважливіші принципи доброчесності, чесності та надійності в науковій спільноті. Створення невірних чи недостовірних інформаційних баз порушує довіру, що є фундаментом будь-якої ефективної системи освіти та досліджень. Потрібно акцентувати на необхідності дотримання високих стандартів наукової доброчесності та взаємовідносин, щоб забезпечити інтегритет наукового процесу та визнання досягнень в освіті.

Чимало джерел⁴ не проводять чіткої межі між фабрикацією та фальсифікацією. Справжньою проблемою є те, що визначення межі між фабрикацією та фальсифікацією може бути важким завданням, оскільки терміни часто використовуються взаємозамінно та інтерпретуються різними способами в різних контекстах.

Як у наукових дослідженнях, так і в роботах здобувачів освіти трапляються різноманітні форми недоброчесності та маніпулювання інформацією. Розглянемо кожну форму детальніше:

- створення фіктивних чи неправдивих результатів дослідження, намагаючись представити їх як результати реального експерименту;
- модифікація реальних даних або приховування тих, які суперечать вихідній гіпотезі, щоб підтримати певний науковий висновок;

⁴ Fabrication or Falsification. Academic Integrity Tutorials. Northern Illinois University. URL: <https://tinyurl.com/98wn8tn7>

- систематичне ігнорування частини отриманої інформації, яка суперечить початковій гіпотезі чи призводить до небажаних висновків;
- маніпулювання даними про учасників дослідження з метою досягнення певних результатів або приховування невігідної інформації;
- приписування конкретному джерелу інформації, якої воно насправді не містить, або вигадування неіснуючих джерел для підтримки висновків;
- посилення на джерела, які фактично не використовувалися під час дослідження, для створення вигляду додаткової авторитетності;
- зазначення більш пізньої дати видання для вигляду актуальності публікацій, що може вводити в оману читачів.

Ці форми маніпулювання інформацією порушують найважливіші етичні стандарти наукової спільноти та підривають довіру до результатів досліджень. Протистояння цим явищам вимагає не тільки здатності визначати їх, але й впровадження прозорих і перевірених методів наукового дослідження та публікацій.

Способи викривлення інформації про результати освітньої і наукової діяльності викладачів⁵:

- оприлюднення текстів, які фактично не мають наукової цінності чи не є результатом проведеного дослідження, але при цьому мають формальні ознаки наукових публікацій. Порушення наукової доброчесності, втрата довіри в науковому співтоваристві.
- повідомлення, що видання, в якому опубліковано наукову статтю, відповідає певному критерію, коли ця інформація є неправдивою. Може призвести до штучного підвищення статусу публікацій та вчених, порушити об'єктивність наукової оцінки.
- публікації, які називаються публікаціями попередніх років у пізніших випусках електронних видань, коли насправді вони не існували на вказані дати. Збільшення кількості публікацій для вигляду більшого наукового внеску, порушення чесності та об'єктивності.
- звітність за результатами участі в конференціях, які не мають наукової ваги та стандартів, або які організовані виключно з комерційною метою. Зниження авторитету викладача, піддавання сумніву наукової діяльності.
- отримання атестації або підвищення кваліфікації без фактичного здобуття нових знань і навичок. Знецінення системи оцінки кваліфікації, порушення стандартів професійної доброчесності.

Боротьба з такими формами маніпулювання є важливою для збереження інтегритету наукової та освітньої сфер. Впровадження ефективних механізмів перевірки та контролю, а також підвищення свідомості учасників науково-освітнього процесу можуть допомогти запобігти подібним недолікам.

В діяльності навчальних закладів важливо звернути увагу на можливість фабрикації документів, що може виникнути в різних ситуаціях. Деякі з таких ситуацій включають:

⁵ Академічна доброчесність: «ЯКИМИ БУВАЮТЬ ФАЛЬСИФІКАЦІЇ ТА ФАБРИКАЦІЇ?» // Інформаційний бюлетень. Випуск № 16. Серпень 2021 р. Електронний ресурс: <https://www.skeptic.in.ua/wp-content/uploads/Integrity-bulletin-16.pdf>

- фальсифікацію документів, які надають право на пільгові умови вступу, отримання соціальної стипендії, знижку чи звільнення від оплати за проживання у гуртожитку. Порушення справедливості в системі освіти та негативний вплив на розподіл ресурсів.

- сфабрикування документів, що необхідні для навчання на наступному рівні освіти, зокрема, видані в іншій країні. Може вплинути на об'єктивність та справедливість процесу прийняття та оцінювання здобувачів освіти.

- фальсифікація медичних довідок чи заміна фотографій здобувача освіти для отримання неправомірної переваги під час іспитів, занять чи інших аспектів навчального процесу. Порушення етичних стандартів та виникнення несправедливих ситуацій.

- написання відгуку чи рекомендацій власною особою замість того, хто повинен їх підписувати. Може призвести до знецінення довіри до відгуків та рекомендацій, сприяти несправедливості при виборі студентів або кандидатів на роботу.

Запобігання таким ситуаціям передбачає впровадження ефективних систем перевірки та контролю, особливо при прийнятті важливих рішень, таких як вступ або присудження ступенів. Також важливо вдосконалювати свідомість здобувачів освіти та викладачів щодо етичних стандартів у навчанні та дослідженнях для забезпечення інтегритету та чесності в освітньому середовищі.

Академічний саботаж - це вчинення дослідником дій, спрямованих на отримання нелегітимних академічних вигод або зменшення таких вигод для інших членів академічної групи чи спільноти. Це може включати затягування процесу рецензування роботи автора з метою використання результатів у власних цілях або навіть знищення певних даних, що стосуються інших дослідників-конкурентів. Академічний саботаж порушує принципи чесності та етики в академічному середовищі.

Професорська нечесність - це зловживання окремими представниками професорсько-викладацького складу своїми службовими обов'язками з метою примусу і тиску на колег чи здобувачів освіти. Це може включати неправомірний вплив на процес прийняття рішень, використання свого статусу для особистої вигоди або створення умов, які сприяють недоброчесному конкурентному виграшу⁶.

Списування - це виконання письмових робіт із залученням зовнішніх джерел інформації, які не є дозволеними для використання, зокрема під час оцінювання результатів навчання. Ознаки списування включають використання зовнішніх джерел без дозволу, спроби підміни чужої інформації за свою та скоєння цих дій під час процесу оцінювання.

Ознаки списування:

⁶ Сашик В. Академічна доброчесність: міфічна концепція чи дієвий інструмент забезпечення якості вищої освіти? URL: <http://education-ua.org/ua/articles/930-akademichna-dobrochesnist-mifichna-kontseptsiya-chi-dievij-instrument-zabezpechennya-yakosti-vishchoji-osviti>

- об'єктом списування є письмові роботи, такі як контрольні, екзамени, курсові роботи та інші завдання. Суб'єкт намагається отримати недозволену допомогу або представити чужі ідеї як свої в рамках академічних завдань.

- об'єктивна сторона списування полягає в специфічних діях суб'єкта, яка є умисним і спрямовані на залучення зовнішніх джерел інформації без відповідного дозволу чи вказання джерела. Суб'єкт здійснює активні кроки з метою використання інформації, яка не є його власним творінням, і вводить цю інформацію у свої академічні роботи.

- місце скоєння списування: є місце проходження оцінювання результатів навчання, аудиторія під час екзамену, віддалене тестування чи здача курсової роботи. Місце проходження оцінювання є контрольованим середовищем, де здобувачі освіти представляють свої знання та розуміння, а списування порушує чесність цього процесу.

Інциденти академічного саботажу, професорської нечесності та списування підривають довіру до системи вищої освіти та порушують інтегритет навчального процесу. Боротьба з такими явищами вимагає впровадження ефективних механізмів контролю, підвищення етичності університетської громади та відповідних санкцій для порушників, щоб забезпечити чесність та надійність освітнього процесу.

Обман - це надання завідомо неправдивої інформації щодо власної освітньої (наукової, творчої) діяльності чи організації освітнього процесу. Формами обману в освітньому середовищі є академічний плагіат, самоплагіат, фабрикація, фальсифікація та списування. Ці дії порушують етичні стандарти та визначені правила академічної доброчесності.

Хабарництво - це надання (отримання) учасником освітнього процесу або пропозиція щодо надання (отримання) коштів, майна, послуг, пільг чи будь-яких інших благ матеріального або нематеріального характеру з метою отримання неправомірної переваги в освітньому процесі. Ознаки хабарництва включають неправомірну вигоду, яка може бути надана чи отримана для отримання неправомірної переваги в навчальному процесі. Кримінальна відповідальність за хабарництво передбачена відповідними статтями Кримінального кодексу України.

До хабарництва можуть відноситися різні дії, такі як провокування, пропонування або прийняття хабара з метою отримання неправомірної переваги в освітньому процесі. Це може включати отримання чи надання хабара для отримання позитивної або вищої оцінки, примусові благодійні внески, примусове репетиторство, конфлікти інтересів та інші ситуації, які порушують прозорість, чесність та законність освітнього процесу.

Академічне шахрайство (cheating) – це неправомірна поведінка здобувачів освіти, коли в ході виконання навчальних завдань вони використовують недозволені матеріали, інформацію чи інші допоміжні засоби для отримання неправомірної переваги. Найпоширенішою формою академічного шахрайства є списування, яке може включати в себе використання шпаргалок, заглядування у роботу сусіда під час іспиту, колективну співпрацю між здобувачами освіти, а також вчинення дій,

направлених на попереднє та незаконне ознайомлення зі змістом екзаменаційних білетів тощо.

Необ'єктивне оцінювання - це свідоме завищення або заниження оцінки результатів навчання здобувачів освіти. Ознаки необ'єктивного оцінювання включають умисне заниження чи завищення оцінок, а також надання чи отримання будь-яких необґрунтованих переваг в освітній, дослідницькій чи трудовій діяльності здобувачам освіти та співробітникам закладу вищої освіти. Це порушення охоплює різноманітні випадки, включаючи використання різних підходів і критеріїв при оцінюванні однотипних робіт різних здобувачів, а також створення нерівних умов для різних осіб.

Надання та/або отримання будь-яких необґрунтованих переваг в освітній, дослідницькій чи трудовій діяльності може включати в себе застосування тиску на осіб, що приймають відповідні рішення, а також використання нечесних практик через родинні та інші неформальні зв'язки. Ці дії порушують прозорість, чесність та об'єктивність в оцінюванні та навчанні.

До необ'єктивного оцінювання може бути зараховано використання незрозумілої здобувачам освіти системи оцінювання, невчасне повідомлення про систему оцінювання результатів навчання та створення системи оцінювання, яка не відповідає задекларованим цілям та завданням теми, дисципліни, практики, освітньої програми тощо.

Хибне співавторство - це внесення до списку авторів наукової чи навчально-методичної праці осіб, які фактично не брали участь у створенні продукту.

Надання допомоги чи створення перешкод здобувачам освіти під час проходження оцінювання результатів навчання, які не передбачені умовами та/або процедурами проходження такого оцінювання, також може порушувати академічну доброчесність.

Порядок виявлення та встановлення фактів порушення академічної доброчесності визначається уповноваженим колегіальним органом управління закладу освіти з урахуванням вимог спеціальних законів.

Факт порушення академічної доброчесності може враховуватися під час прийняття рішень щодо притягнення педагогічного працівника до дисциплінарної відповідальності та конкурсного відбору на посаду керівника закладу освіти. Рішення про встановлення факту порушення академічної доброчесності та визначення виду академічної відповідальності приймає педагогічна рада з участю працівника та/або його законного представника.

Кожна особа, стосовно якої порушено питання про порушення нею академічної доброчесності, має такі права:

- ознайомлення з матеріалами перевірки. Особа має право ознайомлюватися з усіма матеріалами, які стосуються перевірки щодо встановлення факту порушення академічної доброчесності та подавати до них зауваження.

- подання пояснень. Особа може особисто або через представника надавати усні та письмові пояснення щодо порушення або відмовитися від їх

надання. Вона також може брати участь у дослідженні доказів порушення академічної доброчесності.

- присутність під час розгляду. Особа має право знати дату, час і місце розгляду питання про встановлення факту порушення академічної доброчесності та притягнення її до академічної відповідальності і бути присутньою під час цього розгляду.

- апеляція: Особа має право оскаржити рішення про притягнення до академічної відповідальності до органу, уповноваженого розглядати апеляції, або до суду.

Для педагогічних працівників, стосовно яких встановлено факт порушення академічної доброчесності, передбачені такі наслідки:

- обмеження участі в заходах. Зазначені працівники не можуть бути залучені до проведення процедур та заходів забезпечення і підвищення якості освіти, студентських конференцій, круглих столів та інших змагань.

- обмеження в атестації. Не можуть бути допущені до позачергової атестації для підвищення кваліфікаційної категорії або присвоєння педагогічного звання.

- відсутність заохочень. Позбавлені можливості отримувати будь-які види заохочення (премії, інші заохочувальні виплати, нагороди тощо) протягом одного року.

- позбавлення педагогічного звання.

Ці заходи призначені для забезпечення відповідальності за порушення академічної доброчесності та збереження високих стандартів в освітній галузі.

Література :

Нормативно-правові джерела

1. Про освіту: Закон України від 05.09.2017р. <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
2. Про вищу освіту: Закон України від 28.05.2023р. <http://zakon.rada.gov.ua/>
3. Щодо рекомендацій з академічної доброчесності для закладів вищої освіти / Лист МОН від 23.10.2018 року https://zakononline.com.ua/documents/show/124272___124272
4. Положення про академічну доброчесність в Академічному фаховому коледжі ОНЮА <https://www.ak-coledg.od.ua>

спеціальна література:

1. Бродецька Є. М. Доброчесність як запорука попередження корупційних правопорушень. Антикорупційні органи: проблеми становлення, розвитку та взаємодії: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 9 квіт. 2021 р.). С. 69-71.

2. Кришталь А.О. Аналіз деяких причин недотримання академічної доброчесності у процесі підготовки майбутніх фахівців з психології // матеріали І Міжнародної науково-практичної конференції «Problems of modern science and practice», 21-24 вересня 2021р., Бостон, США. – С. 374-375.

3. Кришталь А.О. Порівняльна характеристика проявів академічної недоброчесності в Україні та світі // матеріали І Всеукраїнської науковопрактичної конференції здобувачів та викладачів закладів вищої освіти «Правовий дискурс», 12 жовтня 2021 року Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля НУЦЗ. – С. 38-39.

4. Новіков Д. О. Юридичне розуміння фабрикації та фальсифікації як форм порушення академічної доброчесності / Д. О. Новіков, А. О. Поляков // Збірник наукових праць ХНПУ ім. Г.С. Сковороди. Серія Право. – 2021. – Вип. 33. – С. 112-120.

5. Ніколаєв Євген. Якими бувають фальсифікації і фабрикації?. Академічна доброчесність. Інформаційний бюлетень Випуск № 16. Серпень 2021 р.

Тема 6. Плагіат як основний вид порушення академічної доброчесності

1. Поняття та різновиди плагіату.
2. Академічний плагіат та його ознаки.
3. Види академічного плагіату.
4. Самоплагіат: поняття, ознаки та види.
5. Схожі порушення інтелектуальної власності.

Додаткові питання:

1. Передумови виникнення плагіату?
2. Чи є тотожність в поняттях «плагіат» і «несамостійність»?
3. Що стимулює поширення плагіату?
4. Способи виявлення плагіату.
5. Які наслідки має високий рівень плагіату в суспільстві?
6. В чому специфіка самоплагіату?

Стаття 53 Закону «Про авторське право та суміжні права» чітко визначає **плагіат** як дію, коли твір або його частина публікується під іменем особи, яка насправді не є його автором. Це положення закріплено для захисту інтелектуальної власності та підтримки творчості, надає авторам право на визнання своєї праці.

У розвинених правових системах плагіат вважається серйозним порушенням, за яке може наставати різноманітна відповідальність,

включаючи штрафи та інші санкції. Особливу увагу приділяють визначенню факту використання чужого твору без відповідної згоди автора.

Слід відмітити, що відсутність плагіату не обов'язково означає відсутність запозичення теми або ідей. Запозичення теми або сюжету може бути нормальною практикою, якщо не порушується унікальність та творчий внесок автора в їх вираженні.

Важливим є також визнання того, що творчий процес – це складний шлях, який включає в себе творчі пошуки, виправлення помилок та досягнення вагомих результатів. Тому виявлення плагіату повинно бути обґрунтованим і враховувати усі нюанси творчого процесу та оригінального вираження ідей.

Независимий плагіат може виникнути внаслідок випадкового наслідування чи збігу ідей, який необхідно уникнути у творчості та дослідженнях. Існує кілька різновидів незалежного плагіату, які варто розглядати:

Підсвідомий плагіат. Характеризується природними та логічними висновками, отриманими внаслідок вивчення безлічі раніше опублікованих робіт. У цьому випадку автор може навіть не усвідомлювати, що його ідеї або формулювання схожі на раніше викладені.

Випадковий плагіат. Полягає в тому, що різні люди незалежно один від одного дійшли до подібних висновків або відкриттів. Це може виникнути через різницю в часі та місці, і такі випадки є результатом незалежної творчої праці.

Тиражований плагіат. Полягає в тому, що автор посиляється не на первинне джерело, а на більш популярний або на матеріал, який широко використовується. Такий плагіат може виникнути через недбалість або недостатню увагу при вказанні джерела інформації.

Завуальований плагіат: Представляє собою незалежне або незалежне використання чужого авторства без належних посилань. В такому випадку автор може намагатися замаскувати взяття ідей або матеріалів як свої, порушуючи етичні та правові стандарти.

Незалежний плагіат:

Дублювання досліджень. Цей вид плагіату включає офіційно не підтверджену домовленість між щонайменше двома особами, результатом якої є виконання однакових або практично ідентичних робіт. Це може включати в себе повторне використання дослідницького матеріалу, ідентичних підходів до проблеми чи навіть копіювання вже опублікованих наукових робіт.

Фальсифікація. В цьому випадку фрагменти роботи, наприклад, статистичні показники, були вигадані або неввірно вказані як результат власної роботи. Це серйозне порушення етичних та наукових стандартів.

Реплікація (самоплагіат). Представляє собою ситуацію, коли особа подає майже однакову роботу декілька разів з метою підняття власного академічного рейтингу. Це може включати повторне використання значущих частин власних попередніх робіт без належного зазначення цього факту.

Рерайт. Представляє собою «переказ» чужого тексту своїми словами з точним збереженням сенсу оригіналу. Це може бути формою плагіату, оскільки не включає значущих творчих змін або аналізу.

Точне копіювання без змін. Це означає беззмінне використання тексту іншого автора без належного зазначення джерела і без належного бібліографічного оформлення.

Парафраза. Переказ своїми словами тексту іншого автора, де суть полягає в заміні слів та знаків. Важливо вказати джерело ідей або матеріалів, щоб уникнути плагіату.

Компіляція. Цей вид плагіату включає процес написання твору або наукової праці на підставі чужих матеріалів без самостійного дослідження та опрацювання джерел. Це може вести до створення неправомірної компіляції ідей без належного визначення джерел.

Академічний плагіат визначається різноманітними критеріями, залежно від галузі знань, сфери професійної діяльності та регіональних особливостей. Однак у всіх визначеннях присутній спільний знаменник — бажання приписати собі результати, які були отримані іншими особами.

Згідно із статтею 42 Закону України «Про освіту», **академічний плагіат** розцінюється як «оприлюднення (частково або повністю) наукових (творчих) результатів, отриманих іншими особами, як результатів власного дослідження (творчості), та/або відтворення опублікованих текстів (оприлюднених творів мистецтва) інших авторів без зазначення авторства»⁷.

Тереза Фішман, зазначає, що академічним плагіатом є академічна поведінка, «яка характеризується такими п'ятьма кумулятивними ознаками: «коли певна особа (1) використовує слова, ідеї чи результати праці, (2) що належать іншому визначеному джерелу чи людині (3) без посилання на джерело, з якого вона була запозичена, (4) у ситуації, в якій правомірно очікується вказання авторства оригіналу (5) з метою отримати певну користь, пошану, вигоду, які не обов'язково мають бути грошового характеру»⁸.

Академічний плагіат не обмежується лише використанням інших матеріалів — він передбачає намір приховати джерело, порушуючи етичні та юридичні стандарти. Це явище не лише підриває довіру до наукового співтовариства, а й порушує принципи інтелектуальної чесності та відповідальності.

Різні університети та організації можуть мати свої визначення академічного плагіату, але загальний зміст полягає у невідповідності етичним та професійним стандартам, які передбачають належне цитування та визнання джерел. Визначення Стенфордського університету, Єльського університету, Кембриджського університету та Національного наукового фонду США

⁷ Закон України «Про Освіту». Стаття 42 „Академічна доброчесність”. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#n613>

⁸ Сацник В. Академічна доброчесність: міфічна концепція чи дієвий інструмент забезпечення якості вищої освіти? URL: <http://education-ua.org.ua/articles/930-akademichna-dobrochesnist-mifichna-kontseptsiya-chi-dievijinstrument-zabezpechennya-yakosti-vishchoji-osviti>

відображають загальний консенсус у науковому співтоваристві щодо поняття академічного плагіату.

У Стенфордському університеті академічний плагіат визначається як «використання без надання обґрунтованого та належного цитування або визнання автором чи джерелом оригінальної роботи іншої людини незалежно від того, чи є ця робота кодом, формулою, ідеєю, мовою, дослідженням, стратегією, текстом тощо»⁹.

Сльський університет розглядає академічний плагіат як «використання чужої роботи, слів або ідей без посилань»¹⁰.

Кембриджський університет визначає академічний плагіат як «подання як власної праці незалежно від наявності наміру обманювати, роботи, яка частково чи цілком запозичена з чужої праці без належного посилання»¹¹.

Національний науковий фонд США визначає академічний плагіат як «привласнення чужих ідей, методів, результатів або слів без оформлення належного цитування»¹².

Ці визначення підкреслюють важливість етичного підходу до досліджень та відзначають, що необхідно належно цитувати та визнавати внесок інших дослідників для збереження довіри та інтегритету в науковому середовищі.

Академічний плагіат може виявлятися у різних формах та включати в себе різноманітні види джерел. Важливо розрізнати та розуміти основні типи академічного плагіату, щоб уникнути неправомірного використання інформації. Ось деякі ключові аспекти академічного плагіату та його різновиди:

дослівне запозичення текстових фрагментів. Одним з видів плагіату є бездумне копіювання тексту без належного форматування як цитат та без вказання джерела. Це може включати не лише повні речення, а й фрагменти, які становлять істотну частину тексту.

- використання ідей, фактів та формул без зазначення джерела. Плагіат може виявлятися у використанні концепцій, числових значень чи формул, які взяті з певного джерела, але не супроводжені належними посиланнями.

- перефразування тексту без належного зазначення джерела. Інший вид плагіату полягає в тому, щоб переформулювати оригінальний текст так, щоб він виглядав іншим, але зберігав сутність оригіналу, при цьому не вказуючи на джерело інформації.

- подання чужих робіт як власних. Серйозним порушенням є представлення чужих академічних робіт, таких як дисертації, статті, курсові

⁹What Is Plagiarism? URL: <https://communitystandards.stanford.edu/student-conduct-process/honor-code-and-fundamental-standard/additional-resources/what-plagiarism>

¹⁰What Is Plagiarism? URL: <https://ctl.yale.edu/writing/using-sources/understanding-and-avoiding-plagiarism/whatplagiarism>

¹¹ University-wide Statement on Plagiarism. URL: <https://www.plagiarism.admin.cam.ac.uk/whatplagiarism/university-definition-plagiarism>

¹² Part 689 - Research Misconduct. URL: https://www.nsf.gov/oig/_pdf/cfr/45-CFR-689.pdf

роботи тощо, як власних без належного зазначення джерела чи без отримання дозволу від справжніх авторів.

Джерелами плагіату можуть бути різноманітні матеріали, такі як книги, статті, веб-сайти, патенти, а також роботи інших здобувачів освіти чи навіть роздаткові матеріали. Важливо враховувати, що академічний плагіат є серйозним порушенням етичних норм та може мати серйозні наслідки для здобувача освіти чи науковця, включаючи втрату довіри та академічного статусу.

Так, важливо розрізняти академічний плагіат та порушення авторського права, оскільки ці поняття, хоч і мають певний перетин, відрізняються за своєю природою та наслідками.

Авторське право, як визначено в законах, захищає майнові та немайнові права на твір, якщо він є результатом інтелектуальної діяльності. Закон «Про авторське право і суміжні права» визначає плагіат як оприлюднення чужого твору під іменем особи, яка не є його автором. Однак важливо зауважити, що авторське право захищає лише тих, кому належать права на твір у конкретний період часу.

З іншого боку, академічний плагіат охоплює ширший спектр порушень етичних стандартів у середовищі освіти та науки. Це може включати в себе не тільки використання чужих текстів без належного зазначення джерела, але й некоректне використання ідей, концепцій, формул, числових значень та навіть перефразування текстів без належного атрибутування. Академічний плагіат, хоча й не завжди пов'язаний із захистом авторських прав, є порушенням довіри та етичних норм у галузі освіти та науки.

Також важливо відзначити, що порушення авторських прав може вилитися у цивільні справи та мати юридичні наслідки, такі як штрафи чи компенсація власнику твору. У той час як академічний плагіат більше спрямований на внутрішні правила та стандарти університетів та наукових установ.

Таким чином, хоча є певний перетин між академічним плагіатом і порушенням авторського права, ці поняття слід розглядати окремо, кожне з них займає відмінне положення в правовій та етичній сферах.

Помилки цитування та академічний плагіат є двома важливими аспектами, які визначають етичний стандарт у науковому середовищі. Важливо розрізняти ці поняття, оскільки вони мають відмінності у своїх наслідках та природі порушень.

Помилки цитування – це технічні недоліки, які можуть виникати при неправильному форматуванні чи некоректному вказанні джерела інформації. Це може включати відсутність лапок при використанні текстових фрагментів із зазначенням джерела, посилання на неправильне джерело чи неправильне оформлення посилань, що може ускладнювати їхнє знаходження. Хоча такі помилки можуть вважатися менш суттєвими порушеннями етичних стандартів, вони все ще мають потенціал викривлення інформації та впливати на наукометричні показники інших дослідників та наукових видань.

Академічний плагіат, навпаки, є умисним використанням ідей, текстів чи результатів досліджень інших без належного зазначення джерела. Це серйозне порушення наукової етики, оскільки воно порушує інтегритет та довіру в академічному середовищі. Академічний плагіат визнається як тяжке порушення етичних стандартів і може мати серйозні наслідки для автора, включаючи втрату довіри співробітників та втрату академічного статусу.

У відзначенні відмінностей між цими поняттями важливо підкреслити, що як помилки цитування, так і академічний плагіат є неприпустимими в контексті високих стандартів доброчесності та точності в академічній сфері. Вони обидва підсилюють важливість дотримання етичних норм і створення наукового середовища, побудованого на довірі та інтегритеті.

Вимоги до цитування та оформлення посилань можуть суттєво відрізнятись для різних видів академічних робіт. Наприклад, для науково-методичних праць, таких як підручники, навчальні посібники та методичні рекомендації, існують особливі стандарти. У деяких випадках, вимоги, які можуть бути прийнятні в таких працях, можуть бути менш суворими щодо форматування чи обсягу посилань, оскільки основною метою таких робіт може бути навчання та методичне керівництво. Проте, навіть у цих випадках, важливо уникати прямих текстових запозичень без належного цитування та вказання джерела.

Щодо оцінювання творів, які складаються з фрагментів творів інших авторів за наявності коректних посилань, викликає певні труднощі. Хоча такі роботи можуть бути визнані не плагіатом, оскільки не відбувається привласнення чужих результатів, вони можуть не відповідати стандартам наукової новизни, власних результатів та критичного аналізу джерел, які часто вимагаються у наукових роботах. Такі твори можуть містити інші порушення академічної доброчесності, такі як обман, фальсифікація або фабрикація, що потребують вирішення.

Основний етап перевірки на плагіат має здійснювати кваліфікований експерт за допомогою програмного забезпечення, рекомендованого закладом вищої освіти або науковою установою. При цьому, процедура підтвердження кваліфікації експерта та порядок визнання його компетентності повинні бути чітко визначені закладом вищої освіти чи науковою установою. Це важливо для забезпечення об'єктивності та надійності процесу перевірки на плагіат.

Враховуючи збільшення кількості порушень академічної доброчесності, а саме академічного плагіату, вважаємо за необхідне розглянути **види академічного плагіату**:

Фальсифікація. Включає створення або зміну даних, результатів досліджень, статистичних показників, що не відображають реальних обставин, а саме вигадкування результатів експерименту, публікація неіснуючих статистичних даних.

Реплікація. Полягає в несанкціонованому копіюванні та розповсюдженні даних чи тексту без належного зазначення джерела. Масове копіювання тексту з Інтернету без правильних посилань, використання чужих даних у власному дослідженні без згоди автора.

Републікація. Передбачає повторне опублікування чужої інформації під своїм іменем та посиланням на джерело. Як правило, повторне розміщення статті в іншому журналі чи на іншому веб-сайті без вказання власного джерела.

Рерайт. Передбачає переписування тексту, статті або параграфа з метою приховання плагіату, часткова зміна висловлення та структури, залишаючи базову ідею незмінною. Як приклад, переписування з джерела, змінюючи порядок слів та деякі вирази.

Компіляція. Включає в себе створення нової роботи, використовуючи чужі ідеї чи тексти без належного атрибутування та редагування без згоди автора. Може проявлятися як узагальнення ідей з різних джерел у нову працю без належного цитування та вказання джерел.

Ці розширені визначення можуть допомогти визначити важливі аспекти кожного виду академічного плагіату та підкреслити важливість відповідального та етичного ставлення до джерел інформації у наукових дослідженнях.

Самоплагіат передбачає оприлюднення власних, вже раніше опублікованих наукових результатів як нових наукових результатів. Наприклад, повторна публікація статті з невеликими змінами у назві та вмісті (подвійна публікація), або створення статті, яка містить значні фрагменти раніше опублікованих наукових робіт без належних посилань (нарізка).

Самоплагіат розглядається з правової точки зору як акт обману, але не вважається злочином щодо інтелектуальної власності. Хоча самоплагіат може порушувати етичні норми наукової спільноти, його розглядають як питання етики та доброчесності, а не як юридичний злочин.

Ознаки самоплагіату: об'єкт - власний, раніше опублікований науковий результат; об'єктивна сторона - умисні дії суб'єкта, спрямовані на опублікування старого наукового результату як нового; сфера використання - виключно наукові публікації; характер об'єкта - носить завершений характер і визнаний як науковий результат.

Такий підхід до визначення і опису самоплагіату допомагає розуміти його контекст у науковому середовищі та покликаний підкреслити важливість чесності та інтегритету в публікаціях.

Зважаючи на різноманітні аспекти самоплагіату, давайте більш детально розглянемо кожен вид:

Дублікація публікацій. Передбачає публікацію однієї і тієї ж наукової роботи у кількох джерелах. Це може включати як повністю ідентичні публікації, так і версії з незначними змінами. Дублікація публікацій може порушувати принципи етики в науковій спільноті, оскільки призводить до надмірного зростання наукометричних показників та може вводити в оману читачів.

Дублювання наукових результатів. Полягає в публікації одних і тих самих даних або висновків у різних наукових працях як нових і вперше опублікованих. Цей вид самоплагіату може призвести до надмірного здуття

значущості індивідуальних досліджень та впливати на об'єктивність наукового пізнання.

Подання у звітах з виконання наукових проектів. Спроба включити раніше опубліковані результати у новий звіт як нові здобутки, здобуті під час виконання іншого проекту. Така практика може вводити замовника чи фінансуючий орган в оману щодо реального обсягу та значущості нового проекту.

Агрегування чи доповнення даних. Об'єднання старих і нових даних без чіткої ідентифікації та посилань на попередні публікації. Такий спосіб може призвести до неправильної інтерпретації даних та зміни їхнього контексту, що може вплинути на об'єктивність наукового аналізу.

Дезагрегування. Публікація частини раніше опублікованих даних без належних посилань. Дезагрегування може вплинути на можливість повного розуміння даних та їхнього контексту, порушуючи наукові стандарти.

Повторний аналіз раніше опублікованих даних. Проведення нового аналізу даних без зазначення попереднього використання чи посилань. Цей вид самоплагіату може вводити в оману читачів та зменшувати чесність наукового дослідження¹³.

Розглядаючи ці види самоплагіату більш детально, можна краще зрозуміти їхній потенційний вплив на наукову спільноту та визначити стратегії для його запобігання.

Література :

Нормативно-правові джерела

1. Про освіту: Закон України від 05.09.2017р. <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
2. Про вищу освіту: Закон України від 28.05.2023р. <http://zakon.rada.gov.ua/>
3. Щодо рекомендацій з академічної доброчесності для закладів вищої освіти / Лист МОН від 23.10.2018 року https://zakononline.com.ua/documents/show/124272___124272
4. Положення про академічну доброчесність в Академічному фаховому коледжі ОНЮА <https://www.ak-coledg.od.ua>

спеціальна література:

1. Красицька Л. В. Плагіат і самоплагіат як правові явища. Нове українське право . 2021. Вип. 3. С.188.

¹³ Методичні рекомендації для закладів вищої освіти з підтримки принципів академічної доброчесності [Електронний ресурс] / упор. В. Бахрушин, С. Ніколаєв. – 2019. – С.12.

2. Купрата Н., Менсо І. Академічний плагіат та самоплагіат як елементи порушення академічної доброчесності. Людинознавчі студії. Серія «Педагогіка» 11/43.2020.С.75-90.

3. Харитонova О.І. Деякі міркування щодо академічної доброчесності і плагіату у наукових дослідженнях гуманітарного характеру. Актуальні проблеми інтелектуального, інформаційного, ІТ та Інтернет права: Матеріали Шостої науково-практичної конференції Юрид. Фак-т Львів. Нац. ун-ту ім. І.Франка. Львів 2022. С. 267-272.

4. Ульянова Г.О. Самоплагіат як порушення академічної доброчесності. Європейський вибір України, розвиток науки та національна безпека в реаліях масштабної військової агресії та глобальних викликів ХХІ століття» (до 25-річчя Національного університету «Одеська юридична академія» та 175-річчя Одеської школи права) : у 2 т. : матеріали Міжнар.наук.-практ.конф. (м. Одеса, 17 червня 2022 р.) / за загальною редакцією С. В. Ківалова. Одеса : Видавничий дім «Гельветика» 2022. Т. 2. С.720-722.

5. Якубівський І.Є. Академічний плагіат як вид порушення академічної доброчесності. Нове українське право. Вип.4, 2023.С. 127-134.

Тема 7. Відповідальність за порушення академічної доброчесності

1. Академічна відповідальність здобувачів освіти.
2. Академічна відповідальність педагогічних, науково-педагогічних, наукових працівників.
3. Позбавлення кваліфікації, скасування рішення про присудження наукового ступеня, педагогічного, вченого звання.
4. Академічна відповідальність закладу освіти, наукової установи.
5. Реагування на порушення академічної доброчесності при проведенні конкурсу.

Академічна відповідальність є важливим аспектом у сфері освіти та науки, і вона має свої особливості та наслідки. Давайте розглянемо основні аспекти академічної відповідальності та можливі наслідки для осіб, які порушують академічну доброчесність:

Академічна відповідальність полягає у відповідальності перед академічною спільнотою за дотримання етичних норм та правил під час освітньої та наукової діяльності. Це не є юридичною відповідальністю, але стосується етичних стандартів та вимог академічної спільноти.

Можливі наслідки для здобувачів освіти. Здобувачі освіти можуть бути позбавлені отриманих балів чи повторно пройти оцінювання. У разі серйозного порушення може вимагатися повторне проходження окремих

частин освітньої програми або відрахування з навчального закладу. Здобувачів освіти можуть позбавити стипендії за порушення етичних норм.

Відповідальність для педагогічних, науково-педагогічних, наукових працівників. Педагогічні, науково-педагогічні, наукові працівники можуть бути позбавлені можливості отримати науковий ступінь чи вчене звання. У випадках серйозних порушень, можлива відповідальність у вигляді позбавлення присудженого наукового ступеня чи вченого звання. Вони можуть бути позбавлені педагогічного звання чи категорії та втратити право брати участь у роботі визначених органів або займати певні посади.

Зазначимо, що академічна відповідальність є важливою не лише з точки зору викладачів і здобувачів, але й для утримання високих стандартів якості в освіті та науці. Її порушення може мати серйозні наслідки як для індивідів, так і для академічних установ у цілому.

Відповідно до частини 7 статті 42 Закону України «Про освіту», види академічної відповідальності учасників освітнього процесу за конкретні порушення академічної доброчесності можуть бути різноманітними і визначаються спеціальними законами та внутрішніми положеннями закладу освіти. Ці положення повинні отримати затвердження або погодження основним колегіальним органом управління закладу освіти і також погодження з відповідними органами самоврядування здобувачів освіти в частині їх відповідальності.

Важливою частиною цього механізму є те, що навчальний заклад може застосовувати додаткові заходи відповідно до визначених законом видів академічної відповідальності. До таких **заходів** можуть входити:

Усне зауваження. Науково-педагогічний працівник чи уповноважений представник адміністрації може надавати усні зауваження щодо порушень академічної доброчесності.

Попередження. Інформування учасника освітнього процесу про можливість притягнення до академічної відповідальності.

Скерування на додаткове навчання. Визначення потреби у додатковому навчанні з питань академічної доброчесності.

Зниження оцінки. Отримання зменшеної оцінки за виконання завдання чи роботи через порушення академічної доброчесності.

Реєстрація порушення. Внесення постійного чи тимчасового запису до реєстру порушень академічної доброчесності. Ця інформація може бути доступною потенційним роботодавцям та іншим зацікавленим сторонам.

Виключення з рейтингу претендентів. Позбавлення учасника можливості входження до рейтингу претендентів на отримання академічної стипендії або нарахування штрафних балів у такому рейтингу.

Позбавлення почесних звань і нагород. Відкликання або позбавлення почесних звань, нагород, стипендій тощо, присуджених навчальним закладом.

Позбавлення прав. Позбавлення права голосу у колегіальних органах навчального закладу, обмеження права на участь у роботі таких органів на певний термін.

Відрахування чи звільнення. Застосування максимальних заходів, таких як відрахування чи звільнення, у випадках серйозних порушень академічної доброчесності.

Цей перелік заходів є важливою складовою системи академічної відповідальності та допомагає забезпечити дотримання етичних норм у сфері освіти.

Процедура виявлення та встановлення фактів порушення академічної доброчесності є важливим етапом в системі забезпечення якості освіти. Основні принципи цього процесу можуть бути такими:

- початкове виявлення порушень може здійснюватися різними шляхами, такими як аналіз письмових робіт, результатів екзаменів, курсових проєктів, та інше. Також, здобувачі освіти, викладачі, чи інші особи можуть повідомляти про можливі порушення академічної доброчесності.

- уповноважений колегіальний орган управління закладу освіти визначає порядок встановлення фактів порушення академічної доброчесності та складає комісію для дослідження порушення;

- особа, стосовно якої порушено питання про академічну доброчесність, має право ознайомлюватися з усіма матеріалами перевірки, подавати зауваження, надавати пояснення та брати участь у дослідженні доказів;

- комісія може провести слухання, де сторонам може бути надано можливість висловити свою позицію та представити свої докази;

- уповноважений колегіальний орган приймає рішення про можливе притягнення особи до академічної відповідальності та застосування відповідних заходів;

- особа, стосовно якої прийнято рішення про притягнення до академічної відповідальності, має право оскаржити це рішення до органу, уповноваженого розглядати апеляції, або до суду;

- за порушення академічної доброчесності, окрім академічної відповідальності, особа може бути притягнута до інших видів відповідальності відповідно до законодавства.

Цей порядок дозволяє забезпечити об'єктивність та справедливність в розгляді справ про порушення академічної доброчесності, а також захищає права учасників освітнього процесу.

Забезпечення притягнення до академічної **відповідальності в освітніх установах** є надзвичайно важливим аспектом, спрямованим на збереження і підтримку високих стандартів чесності та інтегритету серед здобувачів освіти та педагогічних працівників. Види академічної відповідальності повинні бути відповідними і пропорційними порушенням, забезпечуючи справедливість та ефективність у системі санкцій.

Кожен випадок порушення академічної доброчесності повинен вирішуватися індивідуально, при цьому за одне порушення слід застосовувати лише один вид відповідальності. Це допомагає уникнути несправедливості та забезпечити адекватність санкцій.

Система оскарження рішень про притягнення до академічної відповідальності повинна бути прозорою та справедливою. Заклади освіти

повинні визначити чіткі процедури оскарження, щоб забезпечити можливість перегляду рішень та врахування всіх обставин.

Первинна відповідальність за забезпечення академічної доброчесності покладається на **освітні заклади**. Це включає створення сприятливого середовища для дотримання доброчесності та впровадження ефективних механізмів виявлення порушень. Дотримання встановленої політики та процедур забезпечення академічної доброчесності стає необхідною умовою для збереження високих стандартів освіти та наукових досліджень в будь-якому закладі.

Розглянемо випадки, коли заклад освіти чи наукова установа виявляються неспроможними ідентифікувати та протистояти порушенням академічної доброчесності:

У разі, коли Національним агентством із забезпечення якості вищої освіти виявлено порушення академічної доброчесності у дисертації та скасовано рішення про присудження наукового ступеня, заклад вищої освіти позбавляється права створювати спеціалізовані вчені ради на 1 рік. Це реакція на серйозне порушення, що суттєво підриває довіру до наукового процесу.

У випадку повторного порушення, заклад повинен розробити план дій для вдосконалення своєї внутрішньої системи забезпечення якості освіти протягом 1 року. Цей план повинен бути узгоджений з Національним агентством із забезпечення якості вищої освіти та має на меті усунення причин порушень та запобігання їхньому повторенню.

При третьому порушенні Національне агентство може зупинити акредитацію відповідної освітньої програми. Заклад може звертатися за акредитацією не раніше, ніж через рік. Одночасно може бути анульована ліцензія на освітню діяльність за відповідним рівнем у порядку, визначеному законодавством.

Якщо має місце систематичне порушення академічної доброчесності, а заклад не реагує на це або не задовольняє скарги, відповідний заклад повинен розробити план дій для покращення внутрішньої системи забезпечення якості освіти протягом 1 року. Цей план має бути узгоджений з відповідним органом зовнішнього забезпечення якості освіти.

Ці заходи спрямовані на виправлення ситуації, вдосконалення системи забезпечення якості та відновлення високих стандартів академічної доброчесності в установі освіти чи науковій установі.

У разі виявлення порушення академічної доброчесності в ході проведення конкурсу, організатор має вчинити певні дії для ефективного **реагування** на такі ситуації:

Дискваліфікація учасника. Якщо порушення академічної доброчесності виявлено у створенні академічного тексту або виконанні конкурсних завдань, це є підставою для дискваліфікації учасника конкурсу. Це забезпечує справедливість та інтегритет конкурсного процесу.

Анулювання рішення про перемогу. Якщо виявлено порушення академічної доброчесності під час створення академічного тексту або виконання завдань переможцем конкурсу, організатор може анулювати

рішення про визначення особи переможцем. Це захід необхідний для уникнення негативних наслідків, пов'язаних з недоброчесною поведінкою.

Припинення процедур зовнішнього забезпечення якості освіти. Якщо виявлено порушення академічної доброчесності у відомостях чи документах, що подаються для проходження процедур зовнішнього забезпечення якості освіти, це може призвести до припинення відповідної процедури. Це робиться без ухвалення рішення по суті, оскільки порушення академічної доброчесності може підірвати об'єктивність процедур.

Перевірка академічних текстів. Заклади освіти та наукові установи повинні здійснювати перевірку дотримання вимог академічної доброчесності для текстів, створених їх працівниками та здобувачами освіти. Це може включати перевірку публікацій у власних виданнях або рекомендованих для друку.

Внутрішні програми та процедури. Заклади освіти та наукові установи повинні включати в свої освітні програми компоненти щодо дотримання академічної доброчесності та навичок академічного письма. Популяризація академічної доброчесності також має здійснюватися через внутрішні заходи та ініціативи.

Притягнення до відповідальності. Заклади освіти та наукові установи повинні мати процедури притягнення до відповідальності тих, хто порушує вимоги академічної доброчесності. Це положення розповсюджується на наукових, науково-педагогічних та педагогічних працівників та здобувачів освіти.

Співпраця з органами зовнішнього забезпечення якості освіти. У випадках неспроможності ідентифікувати порушення академічної доброчесності через внутрішню політику, заклади повинні залучати суб'єктів зовнішнього забезпечення якості освіти для погодження плану заходів з приведення внутрішньої системи забезпечення якості до вимог.

Ці заходи спрямовані на забезпечення високих стандартів академічної доброчесності та відповідальності під час проведення конкурсів та інших процедур в освітніх та наукових установах.

Також заслуговують нашої уваги положення, що відображають основні принципи притягнення до відповідальності у сфері академічної доброчесності в закладах освіти та наукових установах. Розглянемо ці положення більш детально:

Визначення спеціальними законами форм та видів академічної відповідальності вказує на системний підхід до регулювання цієї сфери. та включає в себе адміністративні, дисциплінарні та інші заходи відповідальності за порушення норм та стандартів.

Первинна відповідальність закладів освіти та наукових установ. Заклади освіти та наукові установи є відповідальними за створення сприятливого середовища для академічної доброчесності. Це може включати в себе розвиток культури чесності, вивчення та попередження порушень.

Механізми виявлення порушень та притягнення до відповідальності. Ефективні механізми виявлення порушень та система притягнення до

відповідальності підсилюють важливість прозорості та справедливості у вирішенні конфліктних ситуацій. Сюди можна віднести проведення ретельних розслідувань та застосування санкцій.

Присвоєння кваліфікацій, педагогічних та наукових звань. Процес присвоєння кваліфікацій та звань повинен базуватися на принципах об'єктивності та високих стандартів. Забезпечення академічної доброчесності в цьому контексті визначає, що звання присвоюються особам, які продемонстрували високий рівень компетентності та чесності у своїх досягненнях.

Присудження наукового ступеня. Присудження наукового ступеня вимагає об'єктивного та ретельного процесу визначення заслуг кандидата. Важливо, щоб спеціалізовані вчені ради та заклади вищої освіти забезпечували дотримання високих стандартів у проведенні захисту та прийнятті рішень.

Ці аспекти є ключовими для підтримання інтегритету, чесності та якості у сфері вищої освіти та науки. Вони спрямовані на створення справедливого та етичного середовища, що сприяє розвитку якісних кадрів та досягненню наукових висот.

Важливим є питання **неспроможність закладу** освіти або наукової установи **ідентифікувати та відповідати за порушення академічної доброчесності**. Розглянемо ключові аспекти:

Ідентифікація порушень. Ідентифікація порушень академічної доброчесності визначається як неспроможність закладу освіти або наукової установи виявити факти порушень. Це може виникнути внаслідок неефективних систем контролю, недостатньої прозорості у внутрішніх процесах або відмови розглядати інформацію про можливі порушення.

Реагування зовнішніми суб'єктами забезпечення якості освіти. Якщо внутрішні процеси не спроможні виявити та реагувати на порушення, зовнішні суб'єкти забезпечення якості освіти можуть виконати цю роль. Процедури, визначені законодавством, дозволяють зовнішнім органам виявляти та реагувати на порушення.

Відмова у розгляді інформації. Якщо заклад освіти відмовляється в розгляді інформації про порушення або розгляд не відбувається, це може вказувати на системні проблеми або намагання ухилитися від відповідальності.

Невикористання видів покарань. Якщо факт порушення встановлено, але передбачені законодавством та (або) внутрішніми правилами види покарань не застосовуються, це може призвести до безвідповідальності та підривати авторитет системи вищої освіти.

Академічна відповідальність. Академічна відповідальність - це особлива форма юридичної відповідальності, що застосовується за порушення вимог академічної доброчесності. Може включати заходи, передбачені законодавством та статутами, такі як дисциплінарні санкції, відсторонення, втрата права на викладання або навчання.

Інші заходи реагування. Позбавлення ліцензії, відмова в акредитації освітньої програми та інші заходи реагування є додатковими інструментами, які можуть застосовуватися у випадках систематичних порушень.

Загальний механізм виявлення та реагування на порушення академічної доброчесності є важливим для забезпечення високих стандартів освіти та науки та підтримання довіри громадськості до системи вищої освіти.

Література :

Нормативно-правові джерела

1. Про освіту: Закон України від 05.09.2017р. <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
2. Про вищу освіту: Закон України від 28.05.2023р. <http://zakon.rada.gov.ua/>
3. Щодо рекомендацій з академічної доброчесності для закладів вищої освіти / Лист МОН від 23.10.2018 року https://zakononline.com.ua/documents/show/124272___124272
4. Положення про академічну доброчесність в Академічному фаховому коледжі ОНЮА <https://www.ak-coledg.od.ua>

спеціальна література :

1. Великанова М. М. Академічна відповідальність: роздуми щодо умов та суб'єктів. Академічна відповідальність: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 15 квіт. 2021 р.). Київ: Київський регіональний центр НАПрН України, 2021. С. 9–12.
2. Давидова Н. О. Юридична відповідальність та академічна відповідальність: співвідношення понять. Академічна відповідальність: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 15 квіт. 2021 р.). Київ: Київський регіональний центр НАПрН України, 2021. С. 31–35.
3. Капустіна Н.Б. Філософське осмислення категорій вина та відповідальність. Філософські, методологічні та психологічні проблеми права: матеріали VIII Всеукр. наук.-теорет. конф. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2020. С. 135-137.
4. Капустіна Н.Б. Історико-філософський аналіз соціальної відповідальності / Філософські аспекти дослідження каузальності в соціально-гуманітарній сфері : монографія / О. М. Єременко, О. В. Соловійов, І. С. Піляєв та ін. ; за ред. О. М. Єременка. – Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2021. С.209-242.
5. Капустіна Н.Б. Процесуальна відповідальність як особлива форма державного примусу. In: Omul, criminologia, știința, Ed. Ediția a 2-a, 24 martie

2023, Chişinău. Chişinău: Institutul de ştiinţe penale şi criminologie aplicată, 2023, Ediţia a 2-a, Vol. 1, pp. 398-401.

6. Красюк Т. Притягнення до академічної відповідальності за порушення академічної доброчесності: теоретико -прикладні проблеми регламентування. Право та інновації №1(41). 2023.С. 68-74.

7. Красюк Т. Академічна відповідальність за порушення академічної доброчесності: проблемні питання. Основні напрямки захисту прав громадян України на працю та соціальний захист в умовах євроінтеграції : тези доп. і наук. повідомл. учасників XI Міжнар. наук. практ. конф. (м. Харків, 8 жовт. 2021 р.) / за ред. О. М. Ярошенка. Харків: Право, 2021. С. 126–129.

Тема 8. Академічна доброчесність в зарубіжних країнах

1. Історичний розвиток концепції академічної доброчесності в зарубіжних країнах.

2. Підходи до академічної доброчесності у США, Великобританії, Німеччині та Японії.

3. Законодавче та нормативне забезпечення академічної доброчесності.

4. Принципи академічної доброчесності та їх реалізація.

5. Механізми контролю та запобігання порушенням.

6. Виклики та перспективи розвитку академічної доброчесності.

7. Психологічні та соціальні чинники порушень академічної доброчесності.

Академічна доброчесність як поняття сформувалася в європейській освітній традиції ще в середньовіччі, коли університети почали відігравати ключову роль у формуванні освіченого суспільства. Основною метою університетів того часу було не лише передання знань, а й виховання морально відповідальних громадян, здатних застосовувати знання у суспільних та професійних сферах. Університети Болоньї, Оксфорда та Кембриджу впроваджували формальні клятви та обітничі, якими студенти зобов'язувалися дотримуватися чесності у навчальному процесі та не допускати жодних форм шахрайства. У цей період поняття академічної доброчесності було тісно пов'язане з честю студента та його соціальною репутацією, а порушення моральних норм вважалося серйозним проступком із негативними наслідками для подальшого навчання і кар'єри.

У XIX та XX століттях розвиток академічної доброчесності набрав більш системного характеру. Зі зростанням кількості університетів та ускладненням наукових досліджень виникла потреба в стандартизованих підходах до оцінювання роботи студентів і науковців. У США вже на початку XX століття з'явилися перші офіційні кодекси академічної доброчесності, що включали конкретні правила поведінки та визначення порушень, таких як плагіат, списування чи фабрикація даних. Подібні тенденції спостерігалися у

Великобританії та Німеччині, де системи контролю та дисциплінарні процедури поступово ставали невід'ємною частиною освітніх процесів.

Міжнародні організації, такі як UNESCO та OECD, у другій половині XX століття почали формулювати глобальні стандарти академічної доброчесності, що дозволило інтегрувати етичні норми у практику освітніх установ різних країн. Відтоді академічна доброчесність перестала бути лише моральним зобов'язанням окремого студента і перетворилася на важливий елемент освітньої політики та системи забезпечення якості освіти, що охоплює як навчальний процес, так і наукову діяльність.

Академічна доброчесність є фундаментальним чинником забезпечення високої якості освіти та достовірності наукових результатів. Дотримання принципів чесності, справедливості та відповідальності дозволяє забезпечити об'єктивність оцінювання, достовірність наукових публікацій і формування компетентного фахівця. Порушення академічної доброчесності, включаючи плагіат, фабрикацію даних, списування та інші форми шахрайства, призводить до деградації освітніх стандартів, втрати довіри до наукових результатів та негативного впливу на професійний розвиток студентів.

Впровадження академічної доброчесності сприяє розвитку критичного мислення, навичок самостійної роботи, відповідальності за власні результати та підвищує мотивацію студентів до наукової діяльності. Зарубіжні країни активно застосовують механізми контролю, навчання та профілактики порушень, включаючи системи антиплагіату, дисциплінарні комісії, тренінги та семінари з академічної етики. Такий комплексний підхід дозволяє не лише запобігати порушенням, а й формувати культуру етичної поведінки, що підтримується на рівні освітніх установ і суспільства в цілому.

У Сполучених Штатах Америки академічна доброчесність є однією з центральних цінностей освітньої системи. Американські університети впроваджують детально розроблені кодекси етики, які охоплюють усі аспекти навчання та наукової роботи. Окрім базових принципів чесності та відповідальності, американські освітні заклади широко застосовують технологічні засоби контролю, такі як системи антиплагіату Turnitin та SafeAssign, що дозволяють автоматично виявляти неправомірне використання чужих матеріалів. Крім того, університети організовують спеціальні навчальні курси з академічної етики, тренінги для студентів та викладачів, а також формують дисциплінарні комісії, які розглядають порушення та визначають санкції, що включають повторне виконання завдання, академічне попередження або відрахування.

У Великобританії основний акцент робиться на особистій відповідальності студента та колективному контролю в рамках університетської спільноти. Британські університети широко використовують кодекси академічної доброчесності, що чітко визначають всі форми академічного шахрайства, включаючи списування, фальсифікацію даних, недотримання правил цитування та неправильне оформлення джерел. Особливістю британського підходу є комплексне виховання етичного середовища, де студенти не лише навчаються, а й активно беруть участь у

контролі за дотриманням правил. Це формує культуру взаємоповаги та чесності, яка підтримується викладачами та адміністрацією університету.

Німеччина підходить до академічної доброчесності з точки зору правових норм і професійної підготовки. Академічна доброчесність інтегрована в державні освітні стандарти та внутрішні правила університетів. Основна увага приділяється дотриманню авторських прав, запобіганню плагіату та правильному використанню наукових джерел. Студенти отримують систематичну підготовку щодо правил цитування, оформлення робіт та етичних стандартів наукового дослідження, що сприяє формуванню професійної відповідальності та високої якості підготовки фахівців.

Японія розвиває академічну доброчесність у контексті колективної відповідальності та корпоративної культури навчальних закладів. Тут акцент робиться не лише на індивідуальних порушеннях, а й на створенні системи виховання етичного середовища, де студенти, викладачі та адміністрація взаємодіють для запобігання конфліктів та порушень. Японські університети активно використовують менторські програми та внутрішні дисциплінарні комісії, що допомагають формувати культуру академічної чесності на всіх рівнях.

У багатьох зарубіжних країнах *академічна доброчесність регулюється* не лише внутрішніми університетськими документами, а й законодавчими актами державного рівня. У США, наприклад, питання академічної доброчесності інтегроване в освітні стандарти, а університети зобов'язані мати внутрішні кодекси етики. Федеральні закони та рекомендації Міністерства освіти США встановлюють основні принципи, яких повинні дотримуватися студенти та викладачі, включаючи заборону плагіату, списування та фабрикації наукових даних. Крім того, законодавство передбачає права студентів на апеляцію та прозорість у розгляді порушень.

У Великобританії регулювання академічної доброчесності здійснюється через державні освітні стандарти та рекомендації органів вищої освіти, таких як Quality Assurance Agency for Higher Education. Закони країни зобов'язують університети забезпечувати дотримання етичних норм, впроваджувати дисциплінарні процедури та забезпечувати прозорість оцінювання. Порушення академічної доброчесності у Великобританії тягне за собою як академічні санкції (від повторного виконання завдань до відрахування), так і потенційні юридичні наслідки, якщо порушення зачіпає авторські права або Закон про інтелектуальну власність.

У Німеччині академічна доброчесність визначена на рівні федеральних освітніх законів та регламентів окремих земель. В університетських положеннях прописані обов'язки студентів щодо дотримання правил цитування, недопущення плагіату та шахрайства під час виконання наукових і навчальних завдань. Порушення цих правил може призвести до дисциплінарних стягнень, включаючи анулювання оцінок, повторне виконання роботи або відрахування. Університети Німеччини також активно проводять освітні семінари з академічної етики та етичного використання джерел.

У Японії законодавче регулювання академічної доброчесності інтегроване у Закони про освіту та внутрішні положення університетів. Основною метою є формування етичної культури в навчальних закладах, де студенти, викладачі та адміністрація несуть колективну відповідальність за дотримання принципів чесності та прозорості. Японські університети розробляють конкретні правила оцінювання, подачі робіт та перевірки на плагіат, а також впроваджують процедури розслідування порушень і захисту прав студентів.

Крім національного законодавства, зарубіжні університети мають власні Кодекси академічної доброчесності, які деталізують правила поведінки у навчальному процесі та науковій діяльності. У США такі кодекси зазвичай включають чітке визначення порушень, систему санкцій та процедури розгляду апеляцій. Наприклад, Стенфордський університет і Массачусетський технологічний інститут мають окремі підрозділи, які займаються моніторингом академічної доброчесності та організацією навчальних програм з етики.

Великобританія віддає пріоритет формуванню культури доброчесності через університетські комітети та навчальні програми. Кодекси академічної доброчесності містять правила правильного цитування, використання джерел, виконання лабораторних і практичних завдань. Крім того, студенти зобов'язані проходити обов'язкові курси з академічної етики, що включають тренінги з виявлення плагіату та самостійної роботи.

Німецькі університети використовують Кодекси як інструмент профілактики академічних порушень. Поряд із формальними правилами вони передбачають просвітницьку роботу серед студентів та викладачів, включаючи семінари з етичних питань наукової роботи та правил цитування. Такі заходи сприяють не лише попередженню порушень, а й формуванню професійної культури серед студентів.

Японські університети приділяють увагу як формальним, так і неформальним аспектам академічної доброчесності. Вони активно використовують менторські програми, клуби наукової етики та внутрішні дисциплінарні комісії, що забезпечують комплексний підхід до виховання етичної поведінки у студентів.

На міжнародному рівні академічна доброчесність регулюється рекомендаціями та стандартами таких організацій, як UNESCO та OECD. UNESCO визначає академічну доброчесність як основний елемент якісної освіти, закликаючи держави забезпечити формування етичної культури в навчальних закладах, захист інтелектуальної власності та створення механізмів запобігання академічним порушенням.

OECD акцентує увагу на ролі академічної доброчесності для розвитку компетентного та відповідального громадянина, здатного працювати у глобалізованому суспільстві. Організація надає рекомендації щодо розробки кодексів етики, впровадження технологій контролю, навчання викладачів і студентів, а також розвитку міжнародного співробітництва для підтримки високих стандартів освіти.

Інтеграція міжнародних стандартів у національні системи освіти дозволяє уніфікувати підходи до академічної доброчесності, підвищити прозорість та якість оцінювання, а також забезпечити довіру до наукових результатів. Це особливо важливо у глобальному контексті, коли студенти та науковці активно обмінюються досвідом, публікують роботи у міжнародних журналах та беруть участь у спільних дослідницьких проєктах.

Академічна доброчесність ґрунтується на чотирьох ключових принципах, які є універсальними у світовій освітній практиці. Першим і основним принципом є **чесність**, що передбачає об'єктивне виконання навчальних завдань, правдивість у поданні результатів досліджень та уникнення будь-яких форм обману, таких як плагіат або фабрикація даних. У США, Великобританії та Німеччині чесність розглядається як фундаментальна вимога, без якої неможливе формування компетентного фахівця та довіри до наукових публікацій.

Другий принцип - **справедливість**, що забезпечує рівні умови для всіх учасників освітнього процесу. Справедливість стосується як об'єктивного оцінювання знань, так і доступу до ресурсів, наставництва та наукових можливостей. У японських університетах справедливість інтегрована в систему колективної відповідальності, де кожен студент має однакові шанси на успіх за умови дотримання етичних стандартів.

Відповідальність як третій принцип передбачає усвідомлення студентом або науковцем наслідків своїх дій, включаючи відповідальність за якість виконаних робіт та правильне оформлення результатів досліджень. Наприклад, в американських університетах студенти несуть дисциплінарну відповідальність за будь-які порушення, а викладачі та наукові керівники - за належний контроль і наставництво.

Четвертий принцип - **повага до інтелектуальної власності**. Він включає правильне цитування джерел, дотримання авторських прав та уникнення неправомірного використання чужих наукових матеріалів. У Європейському Союзі та Японії особлива увага приділяється правовим аспектам та формуванню у студентів розуміння етичних норм у наукових публікаціях.

Реалізація принципів академічної доброчесності відбувається через комбінацію навчальних програм, технологічних засобів контролю та адміністративних процедур. У США, наприклад, студенти проходять обов'язкові курси з академічної етики, де детально розглядаються форми порушень та способи їх запобігання. Викладачі активно використовують системи антиплагіату для перевірки робіт, а дисциплінарні комісії оцінюють випадки порушень та визначають санкції.

У Великобританії принципи доброчесності реалізуються через комітети з академічної етики, навчальні семінари, внутрішні перевірки та системи електронного оцінювання. Студенти зобов'язані самостійно оформлювати роботи, дотримуючись правил цитування та етичних норм, а викладачі контролюють процес на всіх етапах.

Німеччина інтегрує академічну доброчесність у навчальні плани та наукові програми. Під час виконання курсових, дипломних та дисертаційних робіт студенти проходять тренінги з етики досліджень, навчання щодо правильного використання джерел та методів дослідження. Важливо, що німецькі університети акцентують увагу на усвідомленні студентами соціальної та професійної відповідальності за результати своєї діяльності.

Японія реалізує принципи доброчесності через систему менторства, де викладачі безпосередньо контролюють процес виконання наукових робіт, надають поради та проводять регулярні консультації. Крім того, створюються клуби наукової етики, де здобувачі обговорюють реальні кейси порушень, вчать уникати шахрайства та розвивають навички етичного мислення.

Серед ефективних практик застосування принципів академічної доброчесності у зарубіжних університетах можна виділити наступні:

Системи антиплагіату. Університети США та Великобританії широко використовують автоматизовані системи для перевірки робіт студентів, що дозволяє оперативно виявляти неправомірне використання чужих матеріалів.

Курси з академічної етики. Більшість зарубіжних університетів пропонує обов'язкові курси та тренінги для студентів і викладачів, де розглядаються етичні стандарти, приклади порушень та методи їх запобігання.

Дисциплінарні комісії та комітети етики. У США, Великобританії та Японії створені спеціальні органи, які розглядають порушення, проводять розслідування та визначають санкції, від попередження до відрахування.

Кейси та симуляції порушень. В університетах Німеччини та Японії студенти беруть участь у симуляціях судових процесів щодо академічних порушень, що допомагає зрозуміти наслідки шахрайства та формує етичне мислення.

Менторство та наставництво. Програми менторства у японських та американських університетах дозволяють студентам отримувати постійні рекомендації та контролювати процес навчання та досліджень, що значно знижує ризик порушень.

Завдяки таким комплексним підходам університети зарубіжних країн формують культуру академічної доброчесності, яка поєднує формальні правила, технологічний контроль і виховання етичного мислення у студентів. Це створює умови для розвитку високоякісної освіти, наукових досліджень і підготовки компетентних фахівців, здатних діяти відповідально у глобальному науковому і професійному середовищі.

Сучасні зарубіжні університети активно використовують поєднання технологічних та адміністративних засобів контролю, що дозволяє ефективно запобігати порушенням академічної доброчесності. У США поширеними є електронні системи перевірки робіт на плагіат, такі як Turnitin та SafeAssign. Ці системи автоматично порівнюють студентські роботи з наявними джерелами, що дозволяє швидко виявляти неправомірне використання матеріалів. Крім того, у багатьох університетах існують внутрішні бази даних робіт студентів для контролю повторного використання матеріалів без посилання на автора.

У Великобританії системи контролю поєднують електронні засоби та адміністративні процедури. Університети використовують системи електронного подання робіт, які автоматично перевіряють відповідність стандартам цитування та наявність плагіату. Крім того, існують дисциплінарні комітети, що розглядають випадки порушень, проводять слухання та визначають санкції. Подібна практика забезпечує комплексний контроль як на етапі підготовки роботи, так і після її подачі.

Німеччина та Японія також застосовують поєднання технологій і адміністративних процедур. У Німеччині студенти проходять тренінги з використання бібліотечних ресурсів та програм для перевірки текстів на унікальність. Японські університети доповнюють технології постійним наглядом менторів та регулярними консультаціями, що дозволяє своєчасно виявляти порушення та формувати культуру самоконтролю.

Профілактика порушень академічної доброчесності є не менш важливою, ніж контроль. У США та Великобританії активно застосовують освітні програми, де студенти вчаться правильно оформляти роботи, користуватися джерелами та розуміти наслідки порушень. В університетах проводяться лекції та семінари з академічної етики, кейс-стаді з реальними прикладами порушень та їх наслідків.

Німеччина впроваджує профілактичні заходи через обов'язкові курси та інтеграцію етичних питань у навчальні дисципліни. Студенти отримують практичні навички цитування, використання наукових джерел та самостійного аналізу матеріалів, що знижує ризик порушень.

Японські університети застосовують колективний підхід до профілактики: студенти, викладачі та адміністрація формують етичне середовище, де порушення не є нормою. Менторські програми та клуби наукової етики сприяють розвитку навичок самоконтролю та усвідомленого ставлення до академічної діяльності.

У США порушення академічної доброчесності розглядаються дисциплінарними комісіями. Наприклад, у Стенфордському університеті у випадках серйозного плагіату студент може отримати від повторного виконання завдання до відрахування, залежно від тяжкості порушення та його попередньої історії. Крім того, університети організовують апеляційні процеси, де студенти можуть оскаржити рішення комісії, що забезпечує прозорість та справедливість.

У Великобританії ефективною практикою є детальна документація порушень та їх обговорення на спеціальних слуханнях. Університети використовують кейс-стаді, коли студенти аналізують реальні приклади порушень, обговорюють наслідки та пропонують рішення. Це дозволяє не лише покарати порушника, а й навчити інших уникати аналогічних помилок.

Німецькі університети поєднують дисциплінарні санкції з просвітницькими заходами. Студентам, які допустили порушення, надаються консультації та рекомендації щодо правильного оформлення робіт та використання джерел. Такий підхід дозволяє не лише карати, а й виховувати культуру доброчесності.

Японія застосовує систему поступового впливу: спочатку проводиться бесіда з ментором, потім розгляд порушення комітетом, і лише у разі серйозних або повторних випадків застосовуються більш суворі санкції. Це дозволяє підтримувати колективну відповідальність та мінімізує повторні порушення.

Сучасна академічна доброчесність стикається з низкою серйозних викликів, пов'язаних з глобалізацією освіти, цифровізацією та масовим доступом до інформаційних ресурсів. Першим викликом є *поширення плагіату та академічного шахрайства у цифровому середовищі*. Інтернет надає студентам доступ до величезної кількості матеріалів, що одночасно спрощує навчання та збільшує ризик неправомірного використання чужих робіт. Зарубіжні університети реагують на це впровадженням систем антиплагіату та освітніх програм, однак проблема залишається актуальною через швидкий розвиток технологій та поява нових методів обходу контролю.

Другим викликом є *розрив між національними стандартами та міжнародною мобільністю студентів і науковців*. Студенти, які навчаються або стажуються за кордоном, часто стикаються з різними підходами до академічної доброчесності, що може призводити до непорозумінь та порушень. Наприклад, практика цитування та оформлення робіт у США відрізняється від стандартів у Німеччині чи Японії, і недостатнє розуміння цих відмінностей може стати джерелом конфліктів.

Третім викликом є *недостатнє виховання етичного мислення у студентів*. Технології контролю та дисциплінарні санкції не завжди здатні сформувати внутрішню мотивацію до чесної поведінки. Тому університети приділяють увагу розвитку моральних і етичних якостей через курси з академічної етики, менторські програми та інтеграцію етичних питань у навчальні дисципліни.

Четвертий виклик - *тиск на студентів та науковців у конкурентному середовищі*. Зростання вимог до публікацій, оцінювання та кар'єрного розвитку створює стимули до порушень академічної доброчесності. Це особливо актуально для молодих науковців та студентів магістерських і докторських програм, де успішність оцінюється за кількістю наукових публікацій та результатами досліджень.

Зростає обмін студентами та науковцями, з'являються міжнародні програми подвійних дипломів та онлайн-курси, що вимагає уніфікації принципів академічної доброчесності. Наприклад, Європейський простір вищої освіти (ЕНЕА) та Болонський процес намагаються забезпечити єдині стандарти оцінювання та етичної поведінки у вищих навчальних закладах, що дозволяє студентам адаптуватися до різних систем та зменшує ризики порушень.

Онлайн-освіта та дистанційні програми додають додаткові виклики. Контроль за самостійною роботою студентів у цифровому середовищі складніший, а ризик шахрайства зростає. Зарубіжні університети впроваджують системи електронного моніторингу, онлайн-тести з

адаптивними завданнями та технології антиплагіату для дистанційного навчання.

Міжнародне співробітництво є ключовим елементом розвитку академічної доброчесності. Організації, такі як UNESCO та OECD, формують глобальні рекомендації щодо етики у навчанні та науці, які впроваджуються на національному та університетському рівнях. Це дозволяє формувати єдину культуру академічної доброчесності, обмінюватися кращими практиками та адаптувати успішні стратегії контролю та профілактики порушень у різних країнах.

Перспективи розвитку академічної доброчесності пов'язані з інтеграцією сучасних технологій та зміцненням етичної культури. Використання штучного інтелекту для перевірки робіт, систем електронного оцінювання та онлайн-консультацій дозволяє знизити рівень порушень і підвищити прозорість освітнього процесу. Разом із цим зростає роль виховання етичного мислення, формування у студентів відповідальності за власну освіту та наукову діяльність.

Крім того, міжнародне співробітництво створює можливості для впровадження спільних програм обміну, розвитку академічної мобільності та стандартизації правил, що дозволяє підтримувати високі стандарти освіти та науки у глобальному вимірі.

Академічна доброчесність у різних країнах має спільні принципи, такі як чесність, відповідальність, справедливість та повага до інтелектуальної власності, проте реалізація цих принципів істотно відрізняється.

США характеризуються високим рівнем формалізації академічної доброчесності. Кожен університет розробляє власний Кодекс етики та систему контролю, включаючи дисциплінарні комісії та апеляційні процеси.

Особливістю є активне використання технологій антиплагіату та електронних систем оцінювання, що дозволяє ефективно запобігати шахрайству та забезпечувати прозорість. Крім того, американські університети приділяють увагу вихованню етичної культури через курси з академічної етики, семінари та тренінги.

Великобританія робить акцент на особистій відповідальності студента та колективному контролі. Студенти проходять обов'язкові курси з академічної доброчесності, а університети активно застосовують дисциплінарні комітети та внутрішні аудити. У британських ВНЗ поширені кейс-стаді та навчальні модулі, де студенти аналізують реальні порушення та їх наслідки, що допомагає формувати етичну свідомість.

Німеччина поєднує формальні правові норми та профілактичні заходи. Академічна доброчесність регулюється федеральними законами та університетськими положеннями. Студенти проходять тренінги щодо правильного оформлення робіт, використання джерел та етичних стандартів наукового дослідження. Важливою особливістю є поєднання санкцій з освітніми заходами, що сприяє вихованню культури відповідальності.

Японія формує академічну доброчесність через колективну відповідальність та менторські програми. Окрім формальних правил і санкцій,

велика увага приділяється вихованню етичного середовища, де студенти, викладачі та адміністрація взаємодіють для запобігання порушенням. Клуби наукової етики та регулярні консультації допомагають формувати внутрішню мотивацію до чесної поведінки.

Порівняння систем контролю та профілактики.

У США контроль та профілактика поєднують ***технології та адміністративні процедури***: системи антиплагиату, електронні бази робіт, дисциплінарні комісії та обов'язкові курси з етики.

У Великобританії роблять ставку на ***освітню профілактику та колективний контроль***, де дисциплінарні комітети поєднують контроль із навчанням студентів, кейс-стаді та аудити.

У Німеччині ефективна ***комбінація формального права та навчальної практики***: закони визначають правила, університети проводять тренінги та семінари, а порушення розглядаються з одночасним навчальним впливом.

В Японії застосовується ***система поступового контролю та менторства***, яка дозволяє запобігати порушенням, формувати етичну культуру та мінімізувати повторні порушення через колективну відповідальність.

Вплив культурних та соціальних факторів.

Культурні особливості впливають на реалізацію академічної доброчесності. В США та Великобританії акцент робиться на ***індивідуальну відповідальність*** студента. У Німеччині та Японії більше значення має ***професійна та колективна відповідальність***, що відображає національні цінності та підхід до освіти.

Соціальні чинники, такі як конкуренція, тиск на студентів і викладачів та роль глобальної мобільності, також формують підходи до академічної доброчесності. В умовах міжнародних програм і дистанційного навчання університети змушені інтегрувати стандарти, що дозволяє підтримувати єдину систему цінностей та етичних норм.

Кейс-стаді: успішні та проблемні практики

США: Массачусетський технологічний інститут активно використовує систему Turnitin. Результат: понад 90% студентів дотримуються правил, але з'являються випадки обходу системи через штучний переклад тексту іншими мовами.

Великобританія: Оксфордський університет проводить кейси з порушень академічної доброчесності, де студенти аналізують реальні ситуації та пропонують рішення. Це зменшує повторні порушення та формує етичну свідомість.

Німеччина: Технічний університет Мюнхена інтегрував тренінги з етики у всі дисципліни. Результат: зменшення кількості плагиату на 30% за останні п'ять років.

Японія: Університет Токіо використовує менторські програми, де кожен студент регулярно консультується з викладачем щодо роботи. Результат: формування внутрішньої мотивації до чесної поведінки та зменшення випадків порушень.

Порівняльний аналіз показує, що ефективна академічна доброчесність ґрунтується на комбінації формальних правил, технологічного контролю, освітніх програм і виховання етичного мислення. Кожна країна адаптує ці підходи до культурних, соціальних та законодавчих умов, що дозволяє формувати ефективні системи контролю та профілактики.

Однією з головних причин порушень академічної доброчесності є **психологічний стрес та високі навчальні навантаження**. Студенти під час іспитів або при виконанні курсових та дипломних робіт часто стикаються з дедлайнами та вимогами до високих результатів. У таких умовах спокуса скористатися чужими роботами або Інтернет-ресурсами без належного цитування зростає.

Дослідження у США показують, що близько 40% студентів визнають, що хоча б один раз порушували правила через тиск дедлайнів. Важливо зазначити, що психологічний тиск не завжди пов'язаний з низьким рівнем знань — часто він є наслідком надмірних очікувань викладачів, конкуренції серед студентів і страху перед невдачею.

У Великобританії університети розробляють системи підтримки студентів, включаючи психологічні консультації та групи взаємодопомоги, щоб знизити ймовірність порушень через стрес. Подібна практика сприяє формуванню свідомої академічної поведінки та підтримує ментальне здоров'я студентів.

Іншим фактором є **соціальна конкуренція** серед студентів і науковців. У країнах із високим рівнем конкуренції за місця у престижних університетах або гранти, студенти часто наражаються на ризик порушень для досягнення кращих результатів.

У Німеччині та Японії соціальні очікування також впливають на поведінку студентів, але тут більше значення має колективна відповідальність. Наприклад, студенти, які порушують правила, можуть втратити довіру колег і наставників, що є потужним соціальним стимулом до дотримання доброчесності.

Культурні фактори суттєво впливають на сприйняття академічної доброчесності. У США та Великобританії наголос робиться на **особистій відповідальності**, тоді як у Японії та Німеччині важливі **колективні цінності та взаємна відповідальність**.

У країнах з індивідуалістичною культурою студенти більше орієнтовані на особисті результати і можуть ігнорувати колективні норми, що іноді призводить до порушень. У колективістських культурах, таких як Японія, соціальний контроль і взаємна відповідальність сприяють зменшенню випадків шахрайства.

Психологічні дослідження виділяють кілька причин порушень:

Раціоналізація — студенти переконують себе, що «всі так роблять», що зменшує відчуття провини.

Відсутність мотивації до чесної роботи — недостатнє усвідомлення цінності власних знань.

Страх перед покаранням — якщо студенти не вірять у суворість контролю, вони частіше ризикують порушити правила.

Перевантаження інформацією — складність завдань і обсяг навчальної літератури можуть стимулювати використання готових матеріалів без належного цитування.

Розуміння цих психологічних факторів дозволяє університетам розробляти ефективні програми профілактики, поєднуючи виховні, освітні та технологічні підходи.

Психологічні та соціальні чинники є важливою складовою проблеми порушень академічної доброчесності. Стрес, конкуренція, культурні відмінності та психологічні особливості студентів формують ризики шахрайства. Для ефективного запобігання порушенням університети повинні поєднувати освітні програми, психологічну підтримку, менторство та технологічний контроль, що дозволяє формувати етичну поведінку у студентів і науковців.

Література:

1. Державний податковий університет: «Академічна доброчесність» — офіційний веб-сайт ДПУ. dpu.edu.ua

2. Куліш, А. М., Дуліба, Є. В., Миргород-Карпова, В. В., Аврамова, О. Є. ««Академічна доброчесність» в Україні: місце в освітньому процесі та законодавче регулювання» — *Наукові записки. Серія: Право*, 2022. pravo.cusu.edu.ua

3. Лисенко, І. В., Кузьменко, О. В., Гаряєва, Г. М. «Юридичне регулювання академічної доброчесності в Україні: еволюція і перспективи — Аналітично-порівняльне правознавство. journal-app.uzhnu.edu.ua

4. Лисенко, І. В., Кузьменко, О. В., Гаряєва, Г. М. Юридичне регулювання академічної доброчесності. — Науковий вісник, 2020.

5. Полтавський медико-фармацевтичний коледж (при УМСА) — «Становлення поняття «академічна доброчесність» та його інтеграція в український освітній простір» (офіційний документ). bsmu.edu.ua

6. Служба освітнього омбудсмена України. «Академічна доброчесність залежить від усіх учасників освітнього процесу» — офіційний сайт. [Електронне урядування України](http://Електронне_урядування_України)

7. Ужгородський національний університет: «Інфо-центр Академічна доброчесність» — положення про комісію академічної доброчесності. [Ужгородський університет](http://Ужгородський_університет)

8. Харківська, А., Прокопенко, А. «Етика наукових досліджень в умовах війни: академічна доброчесність у вищій освіті» — *Освітні обрії*, т. 59, № 2, 2024. journals.pnu.edu.ua

9. Чернівецький національний університет (ЧНУ) — «Академічна доброчесність: Положення» (PDF).

10. Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, Клим Р. Д. «Академічна доброчесність: нормативне визначення поняття» — дисертація / дослідження (dSpace). [DSpace](#)

11. British Quality Assurance Agency for Higher Education. Academic Integrity Guidance. – London, 2020.

12. Chumachenko, M. «Академічна доброчесність як фактор формування професійної самосвідомості здобувачів вищої освіти гуманітарних та культурно-мистецьких галузей знань» — *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв*, 2020. [Journals](#)

13. LMA (Львівська медична академія) «Академічна доброчесність: проблеми реалізації та відповідальність» — PDF-документ. [lma.edu.ua](#)

14. LMA (Львівська медична академія) «Академічна доброчесність: шляхи подолання проблем плагіату» — PDF-файл. [lma.edu.ua](#)

15. Ministry of Education, Culture, Sports, Science and Technology (MEXT), Japan. Academic Ethics in Higher Education. – Tokyo, 2020.

16. OECD. Academic Integrity in Higher Education. – OECD Publishing, 2021.

Література :

1. Академічна доброчесність : навч. Посібник / [В. М. Пивоваров (керівник авт. Кол.), О. А. Лисенко, Ю. А. Меліхова, О. В. Прудникова, Т. О. Слюсаренко, О. В. Уманець, О. А. Шумейко]. – Харків : Нац. Юрид. Ун-т ім. Ярослава Мудрого, 2025.

2. Академічна доброчесність: навчально-методичний посібник / упоряд.: Р. Є. Еннан, С. В. Мазуренко. Одеса, 2022

3. Свешнікова А. О. Передовий досвід забезпечення якості вищої освіти: Зарубіжні і вітчизняні практики. Дидаскал. 2020. № 20. С. 255-257.

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ ТА САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ ЗДОБУВАЧІВ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ

Проведення практичних занять дозволяє вирішувати такі дидактичні цілі:

- оптимально поєднувати лекційні заняття із систематичною самостійною навчально-пізнавальною діяльністю здобувачів фахової передвищої освіти, їх теоретичну підготовку з практичною;
- розвивати вміння, навички розумової праці, творчого мислення, вміння використовувати теоретичні знання для вирішення практичних завдань;
- формувати у здобувачів фахової передвищої освіти інтерес до науково-дослідної роботи і залучення їх до наукових досліджень, які здійснює кафедра;
- забезпечувати системне повторення, поглиблення і закріплення знань здобувачів фахової передвищої освіти за певною темою;
- формувати вміння і навички здійснення різних видів майбутньої професійної діяльності;
- здійснювати діагностику і контроль знань здобувачів фахової передвищої освіти з окремих розділів і тем програми, формувати уміння і навички виконання різних видів майбутньої професійної діяльності.

При проведенні практичних занять викладач заздалегідь формує порядок проведення практичного заняття, у якому визначає порядок і послідовність заслуховування підготовлених відповідно до теми заняття доповідей, обговорення їх, опитування здобувачів фахової передвищої освіти, проведення захисту рефератів, у разі наявності таких та проведення дискусії з теми практичного заняття.

При підготовці до перших занять викладачеві бажано продемонструвати першокурсникам види записів, використання яких допоможе їм брати участь у обговоренні конкретних проблем:

- виписки, цитати – дослівні, точні записи конкретного тексту з посиланням на джерело інформації та його автора;
- план виступу – сукупність чітко сформульованих, послідовно викладених думок, які відбивають основний зміст прочитаного;
- тези – основні положення тексту без додаткових пояснень;
- конспект – короткий послідовний виклад інформації з першоджерела.

Для оперативного використання здобувачам фахової передвищої освіти можна рекомендувати накопичувати інформацію на спеціальних картках – аркушах твердого паперу невеликого формату.

Оцінка доповідей, відповідей на запитання оцінюються за національною шкалою, про що ставиться відмітка у журналі академгрупи.

При проведенні занять, крім відповідей на питання (відповідно до рекомендованих планів), здобувачами фахової передвищої освіти розв'язуються ситуативні завдання (задачі).

Оцінювання вирішення ситуативних завдань проводиться також за національною шкалою, про що робиться відмітка в журналі академгрупи.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Тема

ОСНОВИ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ

1. Якими принципами академічної доброчесності повинні керуватися учасники освітнього процесу? Обґрунтуйте відповідь, керуючись Кодексом академічної доброчесності закладу фахової передвищої освіти.
2. Дайте визначення поняття «текст», охарактеризуйте основні ознаки та опишіть структуру тексту. Наведіть приклад тексту наукової роботи.
3. Дайте визначення поняття «тези», охарактеризуйте основні ознаки тез та опишіть їхню структуру. Наведіть приклад тез доповіді на науковій конференції.
5. Етапи реалізації та оформлення результатів наукового дослідження.

Тема

ОСНОВНІ ВИМОГИ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ

1. Право інтелектуальної власності: історія, еволюція, сучасний стан.
2. Структура та основні компоненти системи захисту інтелектуальної власності в Україні.
3. Складіть порівняльну таблицю проявів академічної недоброчесності та можливих порушень прав інтелектуальної власності.
4. Охарактеризуйте структурний підрозділ з організації та контролю за додержанням принципів академічної доброчесності системи забезпечення якості освітньої діяльності та якості освіти.
5. Положення про академічну доброчесність.
6. Розкрийте зміст права інтелектуальної власності. Наведіть приклади.

Тема

ПОРУШЕННЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ

- 1.Порушення академічної доброчесності та шляхи запобігання.
2. Які види порушень академічної доброчесності згадуються у Законах України «Про освіту» та «Про вищу освіту»?
3. Академічний обман.
4. Конфлікт інтересів і хабарництво.

Тема

ПЛАГІАТ ЯК ОСНОВНИЙ ВИД ПОРУШЕННЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ

1. Опишіть процедуру проведення перевірки наукової (творчої) роботи на наявність плагіату.
2. Форми, яких може набувати плагіат в академічному середовищі.
3. Програми «антиплагіату».
4. Сучасний стан та перспективи впровадження систем перевірки академічних текстів на ознаки плагіату

Тема

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПОРУШЕННЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ

1. Юридична відповідальність та академічна відповідальність: співвідношення понять.
2. Яка передбачена відповідальність за порушення авторських прав?
3. Які існують шляхи боротьби з проявами корупції в академічному середовищі: світовий досвід?

РЕКОМЕНДОВАНІ ТЕМИ РЕФЕРАТИВ, ДОПОВІДЕЙ, ПРЕЗЕНТАЦІЙ:

1. Академічна доброчесність запорука якісної вищої освіти.
2. Нормативно-правові акти забезпечення академічної доброчесності в системі вищої освіти.
3. Принципи академічної доброчесності.
4. Академічна доброчесність в контексті світового освітнього простору.
5. Академічна культура як соціальне явище.
6. Нормативне врегулювання прав на інтелектуальну власність в Україні.
7. Дотримання права інтелектуальної власності як прояв академічної доброчесності.
8. Дотримання академічної доброчесності учасниками освітнього процесу.
9. Дотримання академічної доброчесності педагогічними, науково-педагогічними та науковими працівниками.
10. Етичний кодекс ученого.
11. Порушення академічної доброчесності.
12. Плагіат як основний вид порушення академічної доброчесності.
13. Академічний плагіат та його види.
14. Академічний текст.
15. Бухарестська декларація етичних принципів вищої освіти.
16. Академічна відповідальність за порушення академічної доброчесності педагогічними, науково-педагогічними та науковими працівниками.
17. Академічна відповідальність за порушення академічної доброчесності здобувачами освіти.
18. Дотримання академічної доброчесності за законодавством ЄС.
19. Академічна доброчесність в зарубіжних країнах.

ТЕСТИ

варіант 1:

Академічна доброчесність це:

- А) самостійне виконання навчальних завдань, завдань поточного та підсумкового контролю результатів навчання;
- В) це сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень;
- С) це сукупність етичних принципів, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення наукових (творчих) досягнень.
- Д) це сукупність визначених законом правил, що забезпечують довіру до навчання.

Визначення академічної доброчесності закріплено :

- А) Законі України « Про освіту»;
- В) Законі України « Про вищу освіту»;
- С) Законі України « Про авторське право і суміжні права»;
- Д) Законі України « Про академічну доброчесність».

Мета академічної доброчесності :

- А) забезпечити довіру до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень;
- В) створення середовища відповідальних та чесних науковців;
- С) виховання сумлінних здобувачів освіти.
- Д) забезпечити довіру до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень, створення середовища відповідальних та чесних науковців та виховання сумлінних здобувачів освіти.

Академічна культури передбачас:

- А) здатність оперувати інформаційними та комунікаційними технологіями;
- В) вміння створювати інформаційні моделі за допомогою відповідних програмних засобів;
- С) професійні цінності та соціальну відповідальність за результати своєї діяльності.
- Д) технології впливу на оточуючих з урахуванням етичних категорій і принципів, професійні цінності та соціальну відповідальність за результати своєї діяльності.

Основою академічного письма є:

- А) вміння висловлювати думки;
- В) лінгвістичні вміння і навички;
- С) читати написане критично;
- Д) вміння висловлювати думки, лінгвістичні вміння і навички, читати написане критично.

Загальне ознайомлення із змістом тексту та вияв його основної ідеї передбачас:

- А) поглиблене читання;
- В) ознайомлювальне та переглядове читання;
- С) переглядове читання;

D) ознайомлювальне читання.

Здатність творити та здатність до творчих дій, що зумовлюють нове називається:

- A)** креативністю;
- B)** творчістю;
- C)** критичним мисленням;
- D)** особистими здібностями.

Креативність це:

- A)** особиста якість від народження;
- B)** сформована якість особи під впливом активної пізнавальної діяльності;
- C)** сформована якість завдяки особливим умовам виховання та навчання;
- D)** сформована якість особи під впливом активної творчої діяльності.

Моральна відповідальність за процес і результати дослідження, що формується в культурно-освітньому просторі вищого навчального закладу це:

- A)** свідоме порушення авторських прав;
- B)** особливий вид діяльності науковців;
- C)** академічна доброчесність;
- D)** основна риса академічної культури.

Уможливило розуміння сутності академічної культури;

- A)** інформативна функція;
- B)** пізнавальна функція;
- C)** світоглядна функція;
- D)** регулятивна функція.

До проявів академічної недоброчесності належить:

- A)** списування відповідей під час поточного контролю, симуляція хвороби задля того, щоб уникнути поточного тестування, хабарництво;
- B)** виконання лише частини завдань із запропонованих викладачем;
- C)** списування відповідей під час поточного контролю;
- D)** симуляція хвороби задля того, щоб уникнути поточного тестування.

Академічне шахрайство може набувати всіх форм, окрім:

- A)** використання в науковій роботі копірайтингового тексту;
- B)** проходження процедур контролю знань підставними особами;
- C)** написання не своїх варіантів завдань на контрольних заходах;
- D)** використання під час контрольних заходів заборонених технічних засобів.

Повторне оприлюднення автором одного й того ж матеріалу називається:

- A)** реплікація;

- B)** самоплагіат;
- C)** фальсифікація;
- D)** списування.

Фальсифікація це:

- A)** підтасування результатів дослідження;
- B)** використання фрагменту чужого дослідження без відповідних посилань;
- C)** проведення декількох досліджень з обраної теми;
- D)** публікація результатів одного дослідження в різних роботах під різною назвою.

Компіляція передбачас:

- A)** укладання з кількох чужих матеріалів нового дослідження;
- B)** використання фрагменту чужого дослідження без відповідних посилань;
- C)** проведення декількох досліджень з обраної теми;
- D)** публікацію результатів одного дослідження в різних роботах під різною назвою.

варіант 2:

Академічний плагіат це:

- A)** вигадання даних чи фактів, що використовуються в освітньому процесі або наукових дослідженнях;
- B)** оприлюднення (частково або повністю) наукових (творчих) результатів, отриманих іншими особами, як результатів власного дослідження (творчості) та/або відтворення опублікованих текстів (оприлюднених творів мистецтва) інших авторів без зазначення авторства;
- C)** свідомо зміна чи модифікація вже наявних даних, що стосуються освітнього процесу чи наукових досліджень;
- D)** оприлюднення (частково або повністю) власних раніше опублікованих наукових результатів як нових наукових результатів.

Визначення академічної доброчесності й класифікацію її порушень містить:

- A)** Закон України «Про авторське право і суміжні права»;
- B)** Закон України «Про академічну доброчесність»;
- C)** Закон України «Про вищу освіту»;
- D)** Закон України «Про освіту».

Фундаментальними цінностями академічної доброчесності є:

- A)** чесність, справедливість, відвага;
- B)** хитрість, відповідальність, підлість;
- C)** довіра, повага, відповідальність;
- D)** чесність, справедливість, відвага; довіра, повага, відповідальність.

Три складові вмінь, які забезпечують успішне опанування принципами академічного письма – це:

- А) академічна грамотність, інформаційна грамотність та політична грамотність;
- В) академічна грамотність, інформаційна грамотність та практична грамотність;
- С) академічна грамотність, інформаційна грамотність та міжкультурна грамотність;
- Д) академічна грамотність, технічна грамотність та міжкультурна грамотність.

Першим у добу античності проблему плагіату підняв:

- А) Діоген Лаертський;
- В) Публій Вергілій Марон;
- С) Марціан;
- Д) Аристофан Візантійський.

Оприлюдненням власних раніше опублікованих наукових результатів як нових наукових результатів називають:

- А) академічним плагіатом;
- В) фальсифікацією;
- С) фабрикацією;
- Д) самоплагіатом.

Типовими прикладами самоплагіату є всі наведені приклади, окрім:

- А) дублікація публікацій;
- В) дублювання наукових результатів;
- С) дезагрегування даних;
- Д) перевидання монографій, підручників.

Виконання письмових робіт із залученням зовнішніх джерел інформації, крім дозволених для використання, зокрема під час оцінювання результатів навчання це є визначення:

- А) самоплагіату;
- В) академічного плагіату;
- С) фальсифікації;
- Д) списування.

Дотримання академічної доброчесності педагогічними, науково-педагогічними та науковими працівниками передбачає:

Визначте, яке із положень не є правильним, відповідно до чинного національного законодавства?

- А) посилання на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей;
- В) суб'єктивне оцінювання результатів навчання;
- С) дотримання норм законодавства про авторське право і суміжні права;
- Д) надання достовірної інформації про методи і результати досліджень, джерела використаної інформації та власну педагогічну (науково-педагогічну, творчу) діяльність.

Який вид академічної відповідальності не передбачений чинним національним законодавством для здобувачів освіти за порушення академічної доброчесності?

- A)** вірахування із закладу освіти осіб, які здобувають загальну середню освіту;
- B)** повторне проходження оцінювання (контрольна робота, іспит, залік тощо);
- C)** позбавлення наданих закладом освіти пільг з оплати навчання;
- D)** позбавлення академічної стипендії.

Який з варіантів не є видом академічної відповідальності педагогічних, науково-педагогічних та наукових працівників закладів освіти за порушення ними академічної доброчесності?

- A)** вирахування з заробітної плати;
- B)** відмова в присвоєнні або позбавлення присвоєного педагогічного звання, кваліфікаційної категорії;
- C)** позбавлення присудженого ступеня освітньо-наукового чи освітньо-творчого рівня чи присвоєного вченого звання;
- D)** позбавлення права брати участь у роботі визначених законом органів чи займати визначені законом посади.

Фальсифікація як різновид порушення академічної доброчесності це:

- A.** вигадування даних чи фактів, що використовуються в освітньому процесі або наукових дослідженнях;
- B.** свідома зміна чи модифікація вже наявних даних, що стосуються освітнього процесу чи наукових досліджень;
- C.** оприлюднення (частково або повністю) власних раніше опублікованих наукових результатів як нових наукових результатів;
- D.** надання завідомо неправдивої інформації щодо власної освітньої (наукової, творчої) діяльності чи організації освітнього процесу.

Хто відповідно до ст. 42 Закону України «Про освіту» повинен дотримуватись принципів та правил академічної доброчесності?

- A)** педагогічні, науково-педагогічні та наукові працівники;
- B)** студенти вищих навчальних закладів;
- C)** здобувачі загальної середньої освіти;
- D)** усі учасники освітнього процесу.

Що включає в себе етичний аспект академічної доброчесності?

- A)** відсутність обману та плагіату в наукових працях;
- B)** публікація невірних результатів для отримання вигоди;
- C)** використання чужих матеріалів без зазначення джерела;
- D)** захоплення авторства інших досліджень.

Як можна уникнути плагіату у наукових працях?

- A)** ніколи не використовувати цитування і посилання на інших дослідників;
- B)** завжди копіювати текст повністю із джерела без змін;
- C)** правильно вказувати джерела та використовувати цитування;
- D)** вигадувати власні дані для документації дослідження.

варіант 3:

Академічна фабрикація це:

- A)** вигадання даних або фактів, що використовуються в освітньому процесі чи наукових дослідженнях;
- B)** сукупність морально-етичних норм, правил і принципів, у тому числі правил педагогічної етики, академічної доброчесності й ділового етикету, які регулюють міжособистісні відносини учасників освітнього процесу закладів вищої освіти;
- C)** свідоме поширення чужої наукової інформації із позиції власного авторства;
- D)** культура накопичення знань, їхнього розвитку, впорядкування та передачі від покоління до покоління через дослідників і викладачів дослідницьких інституцій та вищих навчальних закладів.

Академічний плагіат це:

- A)** вигадання даних чи фактів, що використовуються в освітньому процесі або наукових дослідженнях;
- B)** оприлюднення (частково або повністю) наукових (творчих) результатів, отриманих іншими особами, як результатів власного дослідження (творчості) та/або відтворення опублікованих текстів (оприлюднених творів мистецтва) інших авторів без зазначення авторства;
- C)** свідомо зміна чи модифікація вже наявних даних, що стосуються освітнього процесу чи наукових досліджень;
- D)** оприлюднення (частково або повністю) власних раніше опублікованих наукових результатів як нових наукових результатів.

Визначення академічної доброчесності й класифікацію її порушень містить:

- A)** Закон України «Про авторське право і суміжні права»;
- B)** Закон України «Про академічну доброчесність»;
- C)** Закон України «Про вищу освіту»;
- D)** Закон України «Про освіту».

Фундаментальними цінностями академічної доброчесності є:

- A)** чесність, справедливість, відвага;
- B)** хитрість, відповідальність, підлість;
- C)** довіра, повага, відповідальність;
- D)** чесність, справедливість, відвага, хитрість, відповідальність, підлість.

Три складові вмінь, які забезпечують успішне опанування принципами академічного письма – це:

- A)** академічна грамотність, інформаційна грамотність та політична грамотність;
- B)** академічна грамотність, інформаційна грамотність та практична грамотність;
- C)** академічна грамотність, інформаційна грамотність та міжкультурна грамотність;
- D)** академічна грамотність, технічна грамотність та міжкультурна грамотність.

Першим у добу античності проблему плагіату підняв:

- A) Діоген Лаертський;
- B) Публій Вергілій Марон;
- C) Марціан;
- D) Аристофан Візантійський.

Оприлюдненням власних раніше опублікованих наукових результатів як нових наукових результатів називають:

- A) академічним плагіатом;
- B) Фальсифікацією;
- C) Фабрикацією;
- D) Самоплагіатом.

Типовими прикладами самоплагіату є всі наведені приклади, окрім:

- A) дублікація публікацій;
- B) дублювання наукових результатів;
- C) дезагрегування даних;
- D) перевидання монографій, підручників.

Виконання письмових робіт із залученням зовнішніх джерел інформації, крім дозволених для використання, зокрема під час оцінювання результатів навчання це є визначення:

- A) самоплагіату;
- B) академічного плагіату;
- C) фальсифікації;
- D) списування.

Дотримання академічної доброчесності педагогічними, науково-педагогічними та науковими працівниками передбачає:

Визначте, яке із положень не є правильним, відповідно до чинного національного законодавства?

- A) посилання на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей;
- B) суб'єктивне оцінювання результатів навчання;
- C) дотримання норм законодавства про авторське право і суміжні права;
- D) надання достовірної інформації про методики і результати досліджень, джерела використаної інформації та власну педагогічну (науково-педагогічну, творчу) діяльність.

Який вид академічної відповідальності не передбачений чинним національним законодавством для здобувачів освіти за порушення академічної доброчесності?

- A) відрухування із закладу освіти осіб, які здобувають загальну середню освіту;
- B) повторне проходження оцінювання (контрольна робота, іспит, залік тощо);
- C) позбавлення наданих закладом освіти пільг з оплати навчання;
- D) позбавлення академічної стипендії.

Який з варіантів не є видом академічної відповідальності педагогічних, науково-педагогічних та наукових працівників закладів освіти за порушення ними академічної доброчесності?

- A)** вирахування з заробітної плати;
- B)** відмова в присвоєнні або позбавлення присвоєного педагогічного звання, кваліфікаційної категорії;
- C)** позбавлення присудженого ступеня освітньо-наукового чи освітньо-творчого рівня чи присвоєного вченого звання;
- D)** позбавлення права брати участь у роботі визначених законом органів чи займати визначені законом посади.

Фальсифікація як різновид порушення академічної доброчесності це:

- A)** вигадання даних чи фактів, що використовуються в освітньому процесі або наукових дослідженнях;
- B)** свідома зміна чи модифікація вже наявних даних, що стосуються освітнього процесу чи наукових досліджень;
- C)** оприлюднення (частково або повністю) власних раніше опублікованих наукових результатів як нових наукових результатів;
- D)** надання завідомо неправдивої інформації щодо власної освітньої (наукової, творчої) діяльності чи організації освітнього процесу.

Хто відповідно до ст. 42 Закону України "Про освіту" повинен дотримуватись принципів та правил академічної доброчесності?

- A)** педагогічні, науково-педагогічні та наукові працівники;
- B)** студенти вищих навчальних закладів;
- C)** здобувачі загальної середньої освіти;
- D)** усі учасники освітнього процесу.

Що включає в себе етичний аспект академічної доброчесності?

- A)** відсутність обману та плагіату в наукових працях;
- B)** публікація невірних результатів для отримання вигоди;
- C)** використання чужих матеріалів без зазначення джерела.
- D)** захоплення авторства інших досліджень.

ПИТАННЯ ДЛЯ ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ ЗНАЙ І ВМІНЬ ЗДОБУВАЧІВ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ

1. Що таке академічна доброчесність?
2. Назвіть фундаментальні цінності академічної доброчесності.
3. У яких законах України йдеться про академічну доброчесність?
4. Ключові питання академічної доброчесності у вищій школі.
5. Академічна доброчесність як важлива складова державної політики у сфері освіти.
6. Академічна доброчесність у сучасному освітньо-науковому просторі.
7. Академічна доброчесність як «секрет успіху» або норма суспільних відносин.
8. Наукова доброчесність, як запорука стабільного розвитку освіти та науки.
9. «Академічна доброчесність» як дефініція Закону «Про вищу освіту».
10. Створення атмосфери академічної доброчесності у закладі вищої освіти.
11. Вектори розвитку академічної доброчесності у вищій школі України.
12. Як взаємодіють наукові та освітні процеси в університеті?
13. Студентство та проблеми академічної доброчесності.
14. Проблемні питання академічної доброчесності у вищій школі.
15. Основні характеристики поняття академічного письма.
16. Моделі академічного тексту.
17. Академічна культура та доброчесність, як соціальний капітал сучасного університету.
18. Академічна культура: поняття, функції, складові.
19. Основні риси академічної культури.
20. Етичний кодекс молодого вченого.
21. Кодекс академічної доброчесності в українських і зарубіжних університетах.
22. Основні вимоги до викладачів щодо дотримання академічної доброчесності.
23. Формування мотивації педагогічних, науково-педагогічних та наукових працівників до дотримання академічної доброчесності.
24. Практика дотримання засад академічної доброчесності в навчальних закладах.
25. Як ви розумієте поняття «інтелектуальна власність»?
26. Які об'єкти авторського права ви знаєте?
27. Розкрийте майнові та особисті немайнові права автора (правоволодільця).
28. Дотримання академічної доброчесності здобувачами освіти, педагогічними, науково-педагогічними та науковими працівниками.
29. З якою метою застосовують сучасні системи для перевірки текстів на ознаки плагіату?
30. Які основні академічні тексти та на яких етапах підлягають перевірці на плагіат?

31. Які методи інформаційного пошуку є найбільш продуктивними?
32. Які архіви відкритого доступу наукових та навчальних матеріалів ви знаєте?
33. Яким чином можна виявити недостовірні інформаційні джерела?
34. Як оформити перефразування в тексті наукової роботи так, щоб це не вважалося плагіатом?
35. Ознаки яких різновидів академічного плагіату допомагають виявити програмно-технічні засоби?
36. Опишіть процедуру проведення перевірки наукової (творчої) роботи на наявність плагіату.
37. Які Ви знаєте програми «антиплагіату»?
38. Сучасний стан та перспективи впровадження систем перевірки академічних текстів на ознаки плагіату.
39. Порушення академічної доброчесності.
40. Назвіть види порушень академічної доброчесності.
41. Порушення академічної доброчесності та шляхи запобігання.
42. Які види порушень академічної доброчесності згадуються у Законах України «Про освіту» та «Про вищу освіту»?
43. Плагіат і порушення принципів академічної доброчесності.
44. Форми, яких може набувати плагіат в академічному середовищі.
45. Академічний плагіат та його ознаки.
46. Основні види й особливості академічного плагіату.
47. Класифікація академічного плагіату.
48. Проблеми плагіату в студентських роботах.
49. Плагіат як форма академічного шахрайства.
50. Самоплагіат: поняття, ознаки та види.
51. Академічний обман.
52. Конфлікт інтересів і хабарництво.
53. Відповідальність за порушення академічної доброчесності.
54. Основні види відповідальності педагогічних, науково-педагогічних і наукових працівників за порушення академічної доброчесності.
55. Види академічної відповідальності учасників освітнього процесу, встановлені спеціальними законами та внутрішніми положеннями закладу вищої освіти.
56. Академічна відповідальність здобувачів освіти.
57. Академічна відповідальність закладу освіти.
58. Юридична відповідальність та академічна відповідальність: співвідношення понять.
59. Яка передбачена відповідальність за порушення авторських прав?
60. Які існують шляхи боротьби з проявами корупції в академічному середовищі: світовий досвід?

РЕКОМЕНДОВАНИЙ ПЕРЕЛІК ДЖЕРЕЛ

Нормативно-правові джерела

1. Про освіту: Закон України від 05.09.2017р. <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
2. Про вищу освіту: Закон України від 28.05.2023р. <http://zakon.rada.gov.ua/>
3. Про авторське право і суміжні права: Закон України від 15.04.2023р. <http://zakon.rada.gov.ua>
4. Про наукову та науково-технічну діяльність: Закон України <http://zakon.rada.gov.ua>
5. Про наукову і науково-технічну експертизу: Закон України <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/51/95-%D0%B2%D1%80#Text>
6. Кодекс професійної етики та поведінки прокурорів: затверджені Всеукраїнською конференцією прокурорів 27.04.2017// <https://zakon.rada.gov.ua/go/n0001900-17>
7. Кодекс суддівської етики: затверджено XI черговим з'їздом суддів України 22.02.2013 {Із змінами, внесеними згідно з Рішенням З'їзду суддів від 18.09.2024} // <https://zakon.rada.gov.ua/go/n0001415-13>
8. Кодекс академічної доброчесності національного агентства із забезпечення якості вищої освіти. URL: <https://naqa.gov.ua/wpcontent/uploads>
9. Бангалорські принципи поведінки суддів: затверджені Резолюцією Економічної та Соціальної Ради ООН 27.07.2006// https://zakon.rada.gov.ua/go/995_j67
10. Положення про академічну доброчесність в Академічному фаховому коледжі ОНЮА <https://www.ak-coledg.od.ua>
11. Правила адвокатської етики: затверджені Звітно-виборним з'їздом адвокатів України 2017 року 09 червня 2017 року зі змінами, затвердженими З'їздом адвокатів України 15 лютого 2019 року// <https://zakon.rada.gov.ua/go/n0001891-17>
12. Щодо рекомендацій з академічної доброчесності для закладів вищої освіти / Лист МОН від 23.10.2018 року https://zakononline.com.ua/documents/show/124272__124272

Основні джерела

1. Башкір О.І. Академічна доброчесність та інтелектуальна власність: конспект лекцій. Х.: ХНПУ імені Г.С. Сковороди, 2022. 92 с.
2. Вознюк Н.М. Етика : навч. посібник / Н.М. Вознюк. К.: Центр учбової літератури, 2021. 300 с.
3. Етика юриста : конспект лекцій / укладач Л. В. Теліженко. Суми : Сумський державний університет, 2020. 163 с.
4. Етика прокурора, судді, слідчого : навчальний посібник / Л. М.

Гуртієва, О. В. Капліна, А. В. Лапкін та ін. ; тех. ред. Ю. Д. Батан ; за ред. А. В. Лапкіна, Г. Шмельцер. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2022. 284 с.

5. Кацавець Р.: Професійна етика юриста. Навчальний посібник (2-ге видання). Алерта. 2022. 246 с.

6. Кісельова А., Завальська ЛІ (2023) Основи академічного письма: навч.-метод. посіб.; Нац. ун-т «Одес. юрид. академія». Одеса: Фенікс, 69 с. <https://hdl.handle.net/11300/25250>

7. Мартинюк О. М.(2021) Академічне письмо : конспект лекцій : навч.-метод. вид. Луцьк: Вежа. 48 с. https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/20241/1/akadem_mart.pdf

8. Токар Л.В. Штучний інтелект на варті справедливості: утопія чи перспектива людства// Порівняльно-аналітичне право – електронне наукове фахове видання юридичного факультету ДВНЗ «Ужгородський національний університет». 2020. № 2. ст. 273-275.

9. Токар Л. В. Вчинок як аргумент / Л. В. Токар // Європейські орієнтири розвитку України в умовах війни та глобальних викликів ХХІ століття: синергія наукових, освітніх та технологічних рішень : у 2 т. : матеріали Міжнар. наук.- практ. конф. (м. Одеса, 19 травня 2023 р.) / за заг. ред. С. В. Ківалова. – Одеса : Видавництво «Юридика», 2023. Т. 1. С. 28-31.

10. Філософські аспекти дослідження каузальності в соціально-гуманітарній сфері : монографія / О. М. Єременко, О. В. Соловійов, І. С. Піляєв та ін. ; за ред. О. М. Єременка. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2021.

Допоміжні джерела

1. Бааджи Н.П., Ульянова Г.О. Академічна доброчесність як основа академічного успіху. Правова позиція. 2022. № 4 (37). С. 98-103.

2. Бааджи Н. П. Академічна доброчесність як складова академічної культури // Європейські орієнтири розвитку України в умовах війни та глобальних викликів ХХІ століття: синергія наукових, освітніх та технологічних рішень: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 19 трав. 2023 р.: у 2 т. -Т.2. С.580-584 <http://dspace.onua.edu.ua/handle/11300/25887>

3. Бозкурт М. Ціннісні та етичні засади академічної доброчесності. Публічне право. 2020. № 3. С. 79-86.

4. Бродецька Є. М. Доброчесність як запорука попередження корупційних правопорушень. Антикорупційні органи: проблеми становлення, розвитку та взаємодії: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 9 квіт. 2021 р.). С. 69-71.

5. Галупова Л.І. Дотримання академічної доброчесності як необхідна складова при формуванні іміджу науковця Матеріали Всеукраїнського круглого столу «Академічна доброчесність: правові проблеми» (м. Одеса, 26

травня 2023 р.). Одеса НУ «ОЮА» 2023. 49 с. С. 14-17.
<http://dspace.onua.edu.ua/handle/11300/25950>

6. Головченко В. Доброчесність по-американськи. Юридичний вісник України. 2021.17 вересня - 30 вересня (№ 37-38). С. 7.

7. Гребенюк Т. В. Академічна доброчесність: навчальний посібник для студентів 1-го курсу всіх спеціальностей медичних та фармацевтичних факультетів. Запоріжжя: ЗДМУ, 2021.108 с.

8. Капустіна Н.Б. Філософське осмислення категорій вина та відповідальності. Філософські, методологічні та психологічні проблеми права: матеріали VIII Всеукр. наук.-теорет. конф. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2020. С. 135-137.

9. Капустіна Н.Б. Історико-філософський аналіз соціальної відповідальності / Філософські аспекти дослідження каузальності в соціально-гуманітарній сфері : монографія / О. М. Єременко, О. В. Соловійов, І. С. Піляєв та ін. ; за ред. О. М. Єременка. – Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2021. С.209-242.

10. Капустіна Н.Б. Процесуальна відповідальність як особлива форма державного примусу. In: Omul, criminologia, știința, Ed. Ediția a 2-a, 24 martie 2023, Chișinău. Chișinău: Institutul de științe penale și criminologie aplicată, 2023, Ediția a 2-a, Vol. 1, pp. 398-401.

11. Климишин О.І. Академічна доброчесність як показник морального розвитку особистості студента. Академічна доброчесність: виклики сучасності: збірник наукових есе учасників дистанційного етапу наукового стажування для освітян (Республіка Польща, Варшава, 11.05–19.06.2020) / Польсько-українська фундація «Інститут Міжнародної Академічної та Наукової Співпраці», Духовна Академія Університету Кардинала Стефана Вишинського, Фундація ADD. Варшава. 2020. С. 45-47. (92 с.).

12. Кирилюк А.В. Новели Закону України «Про авторське право і суміжні права» / А.В. Кирилюк // Сучасний розвиток державотворення та правотворення в Україні: проблеми теорії та практики: матеріали XI Міжнародної науково-практичної конференції (26 червня 2023 року, м. Київ): Зб. тез наук. праць / за заг. редакцією М.В. Трофименко. Київ: МДУ, 2023. С. 72-76.

13. Кирилюк А.В. Світовий досвід вирішення спорів з інтелектуальної власності. Європейські орієнтири розвитку України в умовах війни та глобальних викликів ХХІ століття: синергія наукових, освітніх та технологічних рішень: у 2 т.: матеріали Міжнар. Наук.-практ. конф. (19 травня 2023, м. Одеса) / за заг. ред. С.В. Ківалова. Одеса: Видавництво «Юридика», 2023. Т. 2. 828 с. С. 592-596. <https://hdl.handle.net/11300/26914>

14. Кирилюк А.В. Дотримання прав інтелектуальної власності як прояв академічної доброчесності / А.В. Кирилюк // «Права людини в період збройних конфліктів»: Міжнародна науково-практична конференція, присвячена 75-й річниці ухвалення Загальної декларації прав людини 1948 р.,

3 листопада 2023 р., м. Одеса: збірник матеріалів конференції. Одеса. 2023. С. 58-65.

15. Кирилюк А. В. Академічна доброчесність: проблеми реалізації Матеріали Всеукраїнського круглого столу «Академічна доброчесність: правові проблеми» (м. Одеса, 26 травня 2023 р.). Одеса НУ «ОЮА» 2023. 49 с. С. 20-25. <http://dspace.onua.edu.ua/handle/11300/25950>

16. Кирилюк А.В., Галупова Л.І. Судова юрисдикція у сфері захисту прав інтелектуальної власності: міжнародний аспект. Правові новели: Науково-юридичний фаховий журнал. 2023, № 21. С. 238 – 244. URL: http://legalnovels.in.ua/journal/21_2023/33.pdf

17. Кирилюк А.В., Галупова Л.І. Людиноцентристський підхід у сфері захисту прав інтелектуальної власності. The 6th International scientific and practical conference “Motivation of professional activity of pedagogical workers” (February 11 – 14, 2025) Tallinn, Estonia. International Science Group. 2025. 283 р. С. 110-114. URL: <https://isg-konf.com/wp-content/uploads/2025/02/MOTIVATION-OF-PROFESSIONAL-ACTIVITY-OF-PEDAGOGICAL-WORKERS.pdf#page111>

18. Кирилюк А.В. Використання ІІІ в галузі освіти / А.В. Кирилюк // Європейські орієнтири розвитку України: нові виміри у воєнний час: у 2 т.: матеріали наук.-практ.конф. (Одеса, 16 травня 2025 р.). Одеса: Фенікс. 2025. С. 220-223. <https://hdl.handle.net/11300/30588>

19. Кирилюк А.В., Галупова Л.І. Проблеми встановлення авторства цифрових творів / А.В. Кирилюк // Актуальні проблеми інтелектуального, інформаційного, ІТ та Інтернет права: матеріали Дев'ятої всеукраїнської науково – практичної конференції (Львів, 16 травня 2025 р.). Львів: Юрид. ф-т Львів. нац. ун-ту ім. І. Франка. 2025. С. 139-143.

20. Кришталь А.О. Аналіз деяких причин недотримання академічної доброчесності у процесі підготовки майбутніх фахівців з психології // матеріали І Міжнародної науково-практичної конференції «Problems of modern science and practice», 21-24 вересня 2021р., Бостон, США. – С. 374-375.

21. Кришталь А.О. Порівняльна характеристика проявів академічної недоброчесності в Україні та світі // матеріали І Всеукраїнської науковопрактичної конференції здобувачів та викладачів закладів вищої освіти «Правовий дискурс», 12 жовтня 2021 року Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля НУЦЗ. – С.38-39.

22. Кришталь А.О. Психолого-педагогічні аспекти мотивації майбутніх фахівців цивільного захисту до навчання як визначальна умова академічної доброчесності // матеріали ІІ Міжнародної науково-практичної конференції «Trends in the scientific development», 28 вересня-01 жовтня 2021р., Ванкувер, Канада. – С. 304-305.

23. Кришталь А. О. Академічна доброчесність: [Методичні вказівки і завдання для підготовки до практичних занять для студентів та курсантів І курсу денної форми навчання за першим (бакалаврським) рівнем вищої освіти, спеціальність – 053 «Психологія»] / А. О. Кришталь. – Черкаси : ЧПБ імені Героїв Чорнобиля НУЦЗ України, 2021. – 34 с.

24. Маккейн Д., Павела Г. Принципова боротьба за академічну доброчесність - думка професорів Центру академічної доброчесності. <http://www.saiup.org.ua/>

25. Назаров І. Законодавчі ініціативи Національного агентства у сфері формування простору академічної доброчесності. 15 вересня 2021 р. URL: <https://knute.edu.ua/file/MjkwMjQ=/c9c8c2d09e05e7d3665261403a811560>

26. Назаров І. В. Вища освіта та академічна доброчесність - проблеми поєднання. Часопис Київського університету права. 2020. № 3. С. 408-412.

27. Новак О. М., Литвин А. Ф., Лаун С.Ю. Основи наукових досліджень та академічна доброчесність: навч.-метод. посіб. для студентів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 015 Професійна освіта (охорона праці), Переяслав (Київ.обл.): Домбровська Я.М., 2021. 470 с.

28. Носачова, Ю. В. Основи наукових досліджень: підручник для студ. вищих навч. закладів, Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського». Київ: Видавничий дім «Кондор», 2020. 128 с.

29. Омельчук С. Бути чесним у навчанні й науці: експрес-курс з академічної доброчесності для здобувачів вищої освіти : навч. посіб. Херсон : ОЛДІ-ПЛЮС, 2021. 80 с.

30. Право інтелектуальної власності: підручник / [О.І. Харитонов, Є.О. Харитонов, Т.С. Ківалова, В.С. Дмитришин, О.О. Кулініч, Л.Д. Романадзе та ін.]; за заг. ред. О.І. Харитонової, 3-тє вид., стереотип. Київ: Юрінком Інтер, 2023. 540 с.

31. Піроженко Н. Формуванні етичних стандартів професійної поведінки публічних службовців: досвід Польщі. Актуальні проблеми державного управління. Том 1 № 82 (2021). С.164-168.

32. Романадзе Л. Універсальний кодекс етики медіатора: утопія чи реальність? Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. 2021. № 1. С. 14-22.

33. Стадний Є. Деякі рекомендації щодо впровадження етичних кодексів в українських вищих навчальних закладах. <http://www.saiup.org.ua/resursy/rekomendatsiyi-shhodo-vprovadzhennyaetychnyh-kodeksiv-v-ukrayinskyh-vyshhyh-navchalnyh-zakladah/>

34. Стратегія розвитку вищої освіти в Україні на 2022—2032 роки. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/opublikovano-strategiyu-rozvitku-vishoyi-osviti-v-ukrayini-na-2022-2032-roki>

35. Симонян Ю.Ю. Проблеми реалізації принципів академічної доброчесності на практиці з точки зору викладача. Матеріали Всеукраїнського круглого столу «Академічна доброчесність: правові проблеми» (м. Одеса, 26 травня 2023 р.). Одеса НУ «ОЮА» 2023. 49 с. С. 25-30. <http://dspace.onua.edu.ua/handle/11300/25950>

36. Харитонов О.І. Деякі міркування щодо академічної доброчесності і плагіату у наукових дослідженнях гуманітарного характеру. Актуальні проблеми інтелектуального, інформаційного, ІТ та Інтернет права: Матеріали Шостої науково-практичної конференції Юрид. Фак-т Львів. Нац. ун-ту ім. І.Франка. Львів 2022. С. 267-272.

37. Харитонова О.І. Академічна доброчесність і виклики інформаційного суспільства. Матеріали Всеукраїнського круглого столу «Академічна доброчесність: правові проблеми» (м. Одеса, 26 травня 2023 р.). Одеса НУ «ОЮА» 2023. 49 с. С. 5-9.
<http://dspace.onua.edu.ua/handle/11300/25950>

38. Харитонова О.І., Бааджи Н.П., Еннан Р.Є., Кирилюк А.В., Галупова Л.І., Мартинюк І.В., Мазуренко С.В. Цивільний кодекс України: науково – практичний коментар. ТОВ «Видавництво «Норма права». 2023. 1424 с.

39. Харитонова О.І, Кирилюк А.В., Галупова Л.І., Академічна доброчесність в освітньому просторі. Електронне наукове фахове видання «Юридичний науковий електронний журнал». 2024, № 1. С. 711-714.
http://www.lsej.org.ua/1_2024/173.pdf

40. Харитонова О. І., Ульянова Г. О., Кирилюк А. В., Галупова Л. І., Бааджи Н. П. Академічна доброчесність : навч.-метод. посіб. для здобувачів вищої освіти галузі знань 081 «Право», Нац. ун-т «Одеська юридична академія». Одеса. 74 с. URL: <https://hdl.handle.net/11300/27460>

41. Харитонова О. І., Ульянова Г. О., Мазуренко С. В., Кирилюк А. В., Бааджи Н. П., Галупова Л. І., Мартинюк І. В. Права інтелектуальної власності та їх захист : навч.-метод. посіб. для здобувачів вищої освіти галузі знань 08 «Право», НУ «ОЮА». – Одеса, 2024. 121 с. URL: <https://hdl.handle.net/11300/27459>

42. Харитонова О.І., Кирилюк А.В., Галупова Л.І. Правові аспекти використання творів, створених штучним інтелектом. WORLD WAYS AND METHODS OF IMPROVING OUTDATED THEORIES AND TRENDS: XXIII International Scientific and Practical Conference. Zagreb, Croatia. June 11 – 14, 2024. С.143-147. DOI – 10.46299/ISG.2024.1.23 <https://isg-konf.com/wp-content/uploads/2024/06/WORLD-WAYS-AND-METHODS-OF-IMPROVING-OUTDATED-THEORIES-AND-TRENDS.pdf>

43. Ульянова Г.О., Бааджи Н.П. Академічна доброчесність як основа академічного успіху / Г. О. Ульянова, Н. П. Бааджи // Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції. Правова позиція № 4 (37). 2022. С. 98-102.

44. Ульянова Г.О., Галупова Л.І., Кирилюк А.В. Виконання умови угоди за результатами медіації у сфері інтелектуальної власності в умовах надзвичайного стану / Ульянова Г.О., Галупова Л.І., Кирилюк А.В. // Юридичний науковий електронний журнал. № 2. 2023. С. 723-726.
<https://doi.org/10.32782/2524-0374/2023-2/174>

45. Ульянова Г. О. Дистанційна освіта: актуальні питання запровадження. Правове життя сучасної України: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Одеса, 15 трав. 2020 р.). Т. 3. С. 501-503.

46. Ульянова Г.О. Самоплагіат як порушення академічної доброчесності. Європейський вибір України, розвиток науки та національна безпека в реаліях масштабної військової агресії та глобальних викликів ХХІ століття» (до 25-річчя Національного університету «Одеська юридична академія» та 175-річчя Одеської школи права) : у 2 т. : матеріали Міжнар.наук.-

прат.конт. (м. Одеса, 17 червня 2022 р.) / за загальною редакцією С. В. Ківалова. Одеса : Видавничий дім «Гельветика» 2022. Т. 2. С.720-722.

47. Шамша І.В. Етико-антропологічна відповідь на головне запитання адвокатської етики / І.В.Шамша // Філософські, методологічні та психологічні проблеми права [Текст] : матеріали VIII Всеукр. наук.-теорет. конф. (Київ, 26 листоп. 2020 р.) / [редкол.: В. В. Черней, М. В.Костицький, С. Д. Гусарев та ін.]. — Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2020. С.303–306. http://elar.naiu.kiev.ua/bitstream/123456789/17890/1/%D0%9A%D0%BE%D0%BD%D1%84%D0%B5%D1%80%D0%BD%D1%86%D1%96%D1%8F%D0%A4%D1%96%D0%BB%D0%BE%D1%81%D0%BE%D1%84%D1%96%D1%8F_26.11.2020.pdf

48. Baadji N. P., Kyrlyuk A. V. Academic integrity in the context of the development of artificial intelligence / N. P. Baadji, A. V. Kyrlyuk // Innovation and Internationalisation in Higher Education : proceedings of the British-Ukrainian Conference (London, 16 October 2025) = Інновації та інтернаціоналізація у вищій освіті : матеріали британсько-української конференції (Лондон, 16 жовтня 2025 року) / edited by S. V. Kivalov ; executive editor D. A. Minchenko ; International Education Corporation ; National University “Odesa Law Academy”. — Odesa : Yurydychna Literatura, 2025. — P. 107-111.

49. Didenko , L., Izbash, O., Kyrlyuk, A., Halupova, L., & Denysiak, N. (2024). Intellectual property rights issues in the digital era: Cuestiones de derechos de propiedad intelectual en la era digital. Cuestiones Políticas, 42(80), 136-158. <https://doi.org/10.46398/cuestpol.4280.071>. https://ve.scielo.org/scielo.php?script=sci_arttext&pid=S0798-14062024000100136

50. Kyrlyuk A. Bloggers, copyrights and some other legal issues / A. Kyrlyuk, V. Lysenko, A. Podolieva. *Ius Humani. Law Journal*. Vol. 9. No 2. Hemisferios University, 2020. P. 421-446.

51. Kuznetsova Natalia S., Nazarov Ivan V. , Yefimenko Leonid V. Areas of reforming the statutory regulation of academic integrity in Ukraine. Journal of the National Academy of Legal Sciences of Ukraine, Vol. 28, No. 3, 2021 pp. 176-185 [https://doi.org/10.37635/jnalsu.28\(3\).2021.176-185](https://doi.org/10.37635/jnalsu.28(3).2021.176-185).

52. Ulianova H. Protection of intellectual property rights in the field of television and the internet. The notion of teleformat / H. Ulianova, N. Baadzhy, O. Podoliev, D. Vlasiuk, H. Chumachenko. *Ius Humani. Law Journal*. Vol. 10. Issue 1. Hemisferios University, 2021. P. 1-25.

Ресурси відкритого доступу

1. Офіційний вебпортал парламенту України «Законодавство України». URL: <http://zakon.rada.gov.ua> .

2. Офіційне інтернет-представництво Президента України. URL: <https://www.president.gov.ua>

3. Урядовий портал. Єдиний веб-портал органів виконавчої влади України. URL: <https://www.kmu.gov.ua>
4. Офіційний веб-сайт Міністерства внутрішніх справ України. URL: <http://mvs.gov.ua>
5. Офіційний веб-сайт Національної поліції. URL: <https://www.npu.gov.ua>
6. Офіційний веб-сайт Державного Бюро Розслідувань URL: <https://dbr.gov.ua/>
7. Офіційний веб-сайт Міністерства освіти і науки України URL: <https://mon.gov.ua>
8. Офіційний веб-сайт Національного Агентства із забезпечення якості вищої освіти URL: <https://naqa.gov.ua>
9. Офіційний веб-сайт Державної служби якості освіти України URL: <https://sqe.gov.ua->

ДЛЯ НОТАТОК

Навчальне видання

Харитоновна Олена Іванівна
Кирилюк Алла Володимирівна
Бааджи Наталія Пилипівна
Галупова Лариса Ігорівна

ПРОФЕСІЙНА ЕТИКА ТА АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ

Навчально-методичний посібник

для підготовки здобувачів фахової передвищої освіти освітньо-професійного
ступеня молодшого бакалавра галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право»

В авторській редакції

Підписано до друку 25.02.2026 р. Формат 60×84/16. Папір офсетний.
Цифровий друк. Тираж 20 прим. Ум. друк. арк. 6,28. Зам. № 0226-016.
Віддруковано з готового оригінал-макету.

Друкарня ТакиБук:
Телефон: +38 (050) 555 00 69
E-mail: mailbox@takibook.od.ua

Видавництво – Видавничий дім «Гельветика»
65101, Україна, м. Одеса, вул. Інглєзі, 6/1
Телефони: +38 (095) 934 48 28, +38 (097) 723 06 08
E-mail: mailbox@helvetica.ua

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК № 7623 від 22.06.2022 р..